

Položaj trgovine

Očitno je tudi, da je v Ljubljani dobila trgovina in nekatere veje industrije dominanten položaj ter da se v teh dejavnostih kažejo težnje, ki obetajo še nadaljnjo ekspanzijo. Industrija in trgovina v ljubljanskem gospodarstvu zaposlujeta skupaj 57 odstotkov od 112.700 delavcev zaposlenih v ljubljanskem gospodarstvu. V strukturi vsega ustvarjenega dohodka za razdelitev pa je udeležena industrija in trgovina s 70,3 odstotka. Od vseh sredstev gospodarstva za sklade je industrija in trgovina akumulirala 79 odstotkov.

Komunist — 5. XII. 1969

Tihotapski eldorado

Direktor zvezne carinske uprave Milovan Djukanović je ob svojem obisku v komisiji za ekonomske odnose s tujino pri našem izvršnem svetu opozoril, da carini še vedno primanjkuje precejšnje število uslužbencev. Na 590 km dolgem donavskem toku skozi Jugoslavijo plove letno 80 tisoč ladij. Na celotnem omenjenem območju pa dela v eni izmeni le 6 carinikov. Po besedah Djukanovića ti cariniki ne morejo ladij niti prešteti...

Delo — 9. XII. 1969

Kaj uvažajo Jugoslovani

Od začetka letošnjega leta do oktobra so naši občani uvozili natančno 16.005 potniških avtomobilov. V istem času leta 1969 so jih kupili na tujem trgu 19.826 ali natančneje povedano 3821 več. V Zavodu za raziskave tržišča smo zvedeli, da so občani v prvih devetih mesecih letos kupili v tujini precej manj pralnih strojev kakor lani (17.435 namesto 21.419), peči na nafto (2150 namesto 4077), zato pa veliko več magnetofonov — 2628 namesto 1816, tranzistorskih sprejemnikov 6432 namesto 4181, radijskih sprejemnikov 2770 namesto 1396 itd. Povečali so se tudi nakupi kosilnic in različnega drugega orodja za kmetijstvo in obrt.

Kmečki glas, 4. XII. 1969

Alkohol in tobak

Ne moremo se sprijazniti z dejstvom, da naš mešan povprečno več izda za alkohol in tobak kakor pa za kulturo, higieno in razvedrilo skupaj. Na vasi je to razmerje še slabše.

RADUL JOVANOVIĆ, sodelavec
instituta za alkoholizem v Beogradu

Strokovnjaki strokovnjaško...

V zadnjih dveh letih je zapustilo republiško upravo v Zagrebu nad 160 delavcev, od tega 70 z najvišjimi kvalifikacijami. Večina teh se je zaposlila v delovnih organizacijah, kjer imajo znatno višje osebnostne dohodke. V istem času pa posamezni republiške sekretariati niti po ponovnih razpisih ne morejo spopolniti izpraznjenih delovnih mest s primernimi strokovnjaki. Samo letos je od 100 izpraznjenih mest ostalo nezasedenih nad 30.

Borba — 4. XII. 1969

Visoko nad poprečjem

Slovenija je zaposlovala več ljudi, kot znaša njen naravni prirastek. Ta presežek je 109.000 in smo ga pridobili, ker se je dežela spreminjala iz kmečke v industrijsko in zaradi dotoka iz drugih republik.

— »gostota zaposlenosti« je nad jugoslovanskim poprečjem:

SFRJ 172,1 zaposlenih na 1000 prebivalcev;

SRS 290,0 zaposlenih na 1000 prebivalcev;

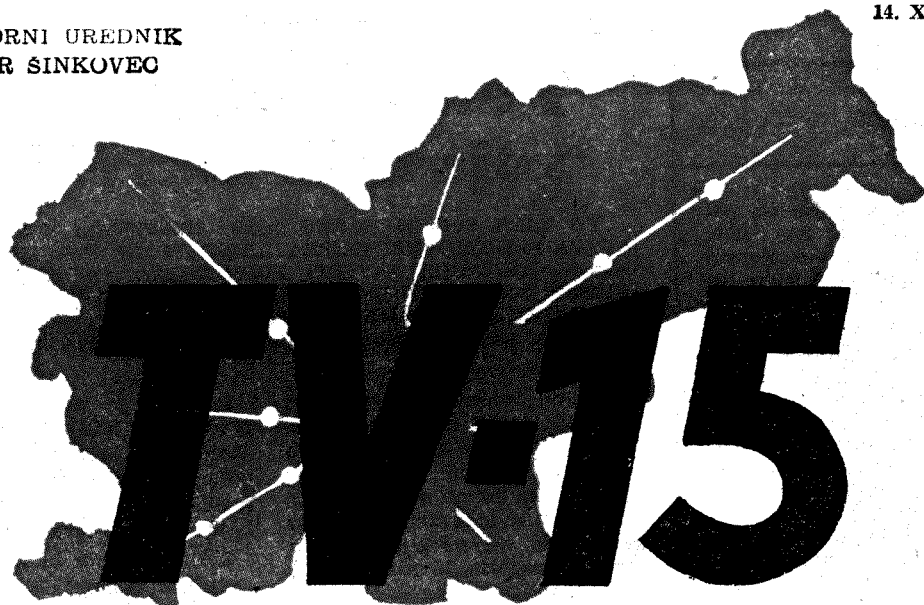
— delež žensk v zaposlitvi je med najvišjimi na svetu in je znašal v 1968. letu 40,3 odst. (1938—30,6 odst., 1948 — 34,0 odst., 1958 — 34,8 odst., 1968 — 40,3 odst.); v SFRJ je ta delež, 30,4 odst.

Večer — 5. XII. 1969

Nesorazmerje se zboljšuje

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko, se je novembra naš izvoz povečal v primerjavi z lanskim enakim mesecem za 27 %, medtem ko je uvoz v tem mesecu samo za 1 % večji kot lani. Vrednost izvoženega blaga znaša 1.704 milijarde din, uvozili pa smo za 2.044 milijarde din blaga.

Gospodarski vestnik — 9. XII. 69



GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Pismo Tita V. kongresu ZRVSJ

Dragi tovariši,

ker ne morem prisostvovati vašemu petemu kongresu, pošiljam vam in vsem rezervnim vojaškim starešinam Jugoslavije priskrbe pozdrave.

Od ustanovitve leta 1952 se je vaša organizacija izoblikovala v močno družbenopolitično in strokovno organizacijo, ki združuje danes okoli pol milijona članov, med katerimi je večina mladih, povojnih starešin. Pri dosedanjem delu ste dosegli že lepe uspehe, predvsem pri usposabljanju mlajših starešin, in s tem veliko prispevali h krepitvi splošne ljudske obrambe Jugoslavije.

Naša država izvaja dosledno mirno politiko. Toda vojni požari plamtijo na več straneh sveta, in male ter srednje države so stalno izpostavljene mnogim nevarnostim. Varovanje pridobitev narodnoosvobodilne borbe in socialistične izgradnje, svobode in neodvisnosti, miru in nadaljnjega napredka nam zato nalagajo nova prizadevanja pri krepitvi obrambne sposobnosti naše socialistične samoupravne skupnosti. Pri vsem tem pripada Zvezi rezervnih vojaških starešin Jugoslavije pomebna vloga in velika odgovornost.

V sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami lahko vaša zveza mnogo prispeva h krepitvi idejno-političnih temeljev obrambne moči naše države, h krepitvi moralno-politične enotnosti naših narodov in narodnosti, k razvijanju jugoslovanskega patriotizma, k negovanju revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilne vojne, k razvijanju borbene duha in prepričanja v nepremagljivost ljudstva, enotnega in pripravljene ga braniti svojo svobodo, neodvisnost in samoupravni socialistični razvoj.

Rezervni starešine morajo v prihodnje nenehno in vztrajno dvigati svoje vojaško-strokovne sposobnosti in ideološko-politično zavest, da bi lahko še z večjim uspehom urili in usposabljali vse ljudstvo, a predvsem mlade, za obrambo domovine.

Ob razvijanju svoje aktivnosti pri krepitvi splošne ljudske obrambe mora Zveza rezervnih vojaških starešin od občine do federacije tesno sodelovati z Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne, kakor tudi z oboroženimi silami Jugoslavije, ker bo tako še več prispevala h krepitvi vseh dejavnikov splošne ljudske obrambe.

Prepričan sem, da bodo sklepi vašega kongresa pobuda vsem rezervnim starešinam za še večjo aktivnost pri izvrševanju zastavljenih nalog in vam pri tem želim mnogo uspeha.

Predsednik
Socialistične federativne
republike Jugoslavije in
vrhovni komandant
oboroženih sil
maršal Jugoslavije
JOSIP BROZ—TITO



POGLED NA DVORANO DOMA ARMİJE V BEOGRADU, KJER JE BIL 11. IN 12. DECEMBRA PETI KONGRES ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN JUGOSLAVIJE. (Poročilo s kongresa objavljamo na drugi strani)

Iz govora predsednika Tita na ljubljanski univerzi Konceptcijo narodne obrambe smo oblikovali že v NOV

Minuli teden so se zvrstile proslave ob petdesetletnici slovenske univerze. Ob tej priložnosti je dobilo devet osebnosti naslov častnih doktorjev univerze. Med njimi sta tudi predsednik SFRJ JOSIP BROZ TITO in član sveta federacije EDVARD KARDELJ.

Po svečani promociji je imel predsednik Tito govor, v katerem je na kratko orisal revolucionarno tradicijo univerze, nato pa se je zavzel za nepotvorjeno resnico o našem narodnoosvobodilnem boju, ki ga skušajo v nekaterih drugih državah omalovaževati in podcenjevati. Med drugim je dejal, da v neki sosednji državi dan za dnem pišejo, kaj vse so njihove čete osvobodile v Jugoslaviji in omalovažujejo našo NOB. Ob nekaterih člankih o našem narodnoosvobodilnem boju, v katerih zamolčujejo naš prispevek antifašistični stvari prav v najtežjih letih, tj. leta 1941, 1942 in 1943, se je treba vprašati, kaj se skriva za poskusi tega omalovaževanja. »Prav v teh resnično najtežjih letih smo morali dokazati svetu, do smo mi tisti, ki se borimo proti okupatorju, da mi prelivamo kri in ne kdo drug. Mar ni — milo rečeno — žalostno, ker dopuščajo, da moramo dandanes znova dokazovati, da je naše ljudstvo pod vodstvom KPJ štiri leta bojevalo hud boj proti okupatorju, skupaj s Sovjetsko zvezo in zavezniki, ne pa kdo drug!« Dalje je tovariš Tito poudaril, da je »vsak poskus degradiranja našega narodnoosvobodilne-

ga boja v resnici napad na našo socialistično samoupravno družbo, na enakopravnost narodov, na neodvisnost Jugoslavije.«

Potem je predsednik Tito spregovoril o konceptciji naše ljudske obrambe. Dejal je:

V narodnoosvobodilnem boju smo storili to, kar je bilo s stališča klasičnih vojnih doktrin povsem nepojmljivo. Tako rekoč golih rok smo šli v boj proti tedaj najmočnejšemu svetovnemu vojnemu stroju. Bili smo čisto sami. Na nikogar v tujini se nismo mogli neposredno opreti, ker so bile vse države, članice antifašistične koalicije, geografsko daleč od nas, v prvi fazi pa so imele preglavice z lastnimi hudimi problemi. Kot okupirana dežela nismo imeli nobenega zaledja v tujini, na katero bi se lahko naslonili, kar zadeva orožje in preskrbo. A tudi v političnem pogledu nismo imeli nobene pomoči.

Opirali smo se na lastne sile. Naš narodnoosvobodilni boj je v polni meri izpričal moč ljudskih množic. Dokazal je, kaj morejo ustvariti ljudske množice, kadar vedo, za kaj se bore. In zato so

izkušnje našega narodnoosvobodilnega boja velikanskega pomena za našo splošno ljudsko obrambo danes.

Nekateri v tujini napačno prikazujejo konceptcijo naše splošne ljudske obrambe kot nekaj popolnoma novega. Mi pa smo to konceptcijo razvili in izoblikovali že v naši narodnoosvobodilni vojni, ko smo pozvali ljudstvo na boj za obrambo neodvisnosti in svobode. V splošnem ljudskem boju proti napadalcu, v katerem so sodelovali vsi naši narodi in narodnosti,

Nadaljevanje na 2. strani



BREST
POHIŠTVO

POHIŠTVO

Dogodki tedna

V republiški skupščini Slovenije so se zbrali na sejah vsi poslanci in razpravljali o republiškem proračunu za leto 1970. Na uvodnem mestu razprave je bil predlog resolucije o okvirnih gospodarske politike in politike zbiranja ter uporabe sredstev za splošno potrošnjo v prihodnjem letu.

V okviru slovesnega praznovanja dneva JLA, ki bo hkrati praznik vseljidske obrambe. Odbore za proslavo 22. decembra imajo vse garnizije in mesta v Sloveniji. Letos bo praznovanje še posebno slovesno, saj bo praznik naše ljudske obrambe združen z zaključnimi slovesnostmi ob proslavah 50-letnice ZKJ. Spričo tega bodo številna predavanja, razstave, kulturno umetniške prireditve, filmske tribune, športna tekmovanja ter sprejemi in srečanja z nekdanjimi revolucionarji, mladino in pionirji po vojašnicah. Na sam praznik bodo v Ljubljani podelili predstavnikom družbeno političnih organizacij in sredstev javnih občil posebna priznanja za njihovo vsestransko sodelovanje z JLA. Ob letošnjem praznovanju dneva JLA bodo prvič podelili tudi plakete in značke naše armade kot trajen znak priznanja za sodelovanje z JLA pri krepitvi oboroženih sil in narodne obrambe. Visoka priznanja JLA bodo odslej vsako leto podeljevali organom in organizacijam, družbeno političnim skupnostim, civilnim organizacijam, vojaškim enotam in ustanovam, vojnim in civilnim osebam ter tujim armadam in njihovim državljanom za posebne zasluge v sodelovanju z JLA.

Z odkritjem spomenika Juriju Vegi, in prvemu rektorju, profesorju in matematiku Josipu Plemlju, je začela Ljubljana in njo vsa Slovenija slovesno proslavljati pidesetletnico slovenske univerze. Proslava se je udeležil tudi predsednik republike Josip Broz Tito, ki so pod njegovim pokroviteljstvom. V okviru proslavljanja častnega jubileja slovenske univerze je bil slavnostni sprejem za predstavnike znanstvenih akademij, univerz in visokih šol, ki so prišli v Ljubljano z vseh celin, nadalje je bila otvoritev razstave v narodni in univerzitetni knjižnici in koncert akademskega pevskega zbora »Tone Tomšič«, katerega se je udeležil tudi tovariš Tito s svojim spremstvom. Devetim zaslužnim, med njimi sta tudi predsednik Tito in Edvard Kardelj, so podelili naslov častnih doktorjev. Predsednik Tito je tudi odlikoval slovensko univerzo z redom zasluge za narod z zlato zvezdo.

V Jugoslavijo je dopotoval na obisk, kot gost državnega sekretarja za zunanje zadeve Mirka Tepavca, zunanji minister LR Bolgarije Ivan Bašev. Predstavnika obeh držav sta se pogovarjala o bolgarsko-jugoslovanskih odnosih. Jugoslavija ne zahteva od Bolgarije nič drugega, kakor da v praksi izjava tiste norme in načela, ki so jih v svetu že davno sprejeli kot edino možno podlago za kakršne koli meddržavne odnose — spoštovanje suverenosti, integritete, enakopravnosti in nevmesavanja. Upati je, da bo obisk Baševa prispeval k bolj prijateljskim odnosom.

V državnem inštitutu za zdravstvo v Bethesda, zvezna država Maryland, so prvič izolirali virus raka v človekovem telesu. Tako so sporočili pariškemu inštitutu za rak in imunologijo v Villejuifu. Odkritje sta objavila ameriška profesorja Morton in Frederic Eilbert, ki jima je uspelo izolirati rakov virus. To odkritje velja za pravo pravcato zdravstveno senzacijo in svetovna javnost nestrpno pričakuje nova razveseljiva sporočila. — Tudi skupini japonskih strokovnjakov se je posrečilo izolirati virus, o katerem menijo, da povzroča raka v grlu. To je izjavil ravnatelj inštituta za rakasta raziskovanja v Aičiju dr. Jokej Ito. Le-ta je pokazal tudi fotografske posnetke, ki naj bi dokumentirali odkriti virus. — Znanstveniki oddelka za bakteriologijo in imunologijo londonskega inštituta pa so osamili virus nalezljive zlatenice, hude bolezni, ki je dolga leta kot epidemija terjala številna življenja. Naslednji korak naj bi bil izdelava cepiva zoper to zlatenico. Tudi serum proti raku obetajo v nekaj letih.

Epidemija tako imenovane hongkonške gripe je na pohodu domala po vsej južni Evropi, zajela je tudi Slovenijo. V Franciji je po nekaterih krajih zbolela več kakor ena četrtna prebivalstva. Bolezen je ogrozila normalno delovanje nekaterih javnih služb. Epidemija je zajela tudi vso Italijo. Zdravniki pravijo, da letošnja oblika gripe ni nevarna, da ne povzroča komplikacij, seveda, če tisti, ki zbolijo za njo, stori vse, kar predlagajo zdravniki.

10. decembra so se začela pogajanja med Jugoslavijo in evropsko gospodarsko skupnostjo v Bruslju. Jugoslovanska delegacija na pogajanjih, ki jo vodi Tomo Granfil, izraža upanje, da je to zadnje obdobje pogajanj pred sklenitvijo trgovskega sporazuma med našo državo in EGS. Prva runda pogajanj bo decembra, druga proti koncu januarja, tako da utegnejo februarja 1970 podpisati sporazum.

Zahodnonemški gospodarski minister Karl Schiller bo obiskal Jugoslavijo. Datum obiska bodo določili pozneje.

Voditelji sedmih evropskih socialističnih držav so na sestanku v Moskvi izrazili pripravljenost, da razširijo in razvijejo odnose med vsemi državami po načelih enakosti, nevmesavanja v notranje zadeve, spoštovanja suverenosti, ozemeljske nedotakljivosti in spoštovanje sedanjih meja. Na sestanku so govorili o politiki zahodnonemške vlade. Kot pozitivno je sedmerica ocenila odločitev, da bo vlada ZRN podpisala sporazum o neširjenju jedrskega orožja; pozdravili so tudi težnjo po realistični politiki sodelovanja in vzajemnega razumevanja med državami.

V Moskvi so se začela pogajanja med Sovjetsko zvezo in ZRN o tem, da bi se v odnosih med državama odrekli sili. Sovjetske predstavnike na teh pogajanjih, ki potekajo v sovjetskem zunanjem ministrstvu, vodi zunanji minister Andrej Gromiko, na čelu zahodnonemške delegacije pa je veleposlanik v Moskvi Allard. Sovjetska vlada pripisuje tem pogovorom velik pomen.

Zahodna Nemčija je predložila Poljski, da bi začeli pogajanja o nerešenih vprašanjih, vključno z vprašanjem meje na Odri in Nisi. Poljaki so uradno poudarili, da so pripravljeni na pogajanja, če bodo razpravljali tudi o meji na Odri in Nisi. Kancler ZRN Willy Brandt je izjavil, da so Nemci pripravljeni na pogovore o vseh vprašanjih, ki zadevajo obe državi.

V Moskvi se je mudila državopartijska delegacija ZAR, ki jo vodi član izvršnega biroja arabske socialistične unije ZAR Anuar El Sadat. V delegaciji sta tudi vojni minister in glavni poveljnik egiptovske vojske general Mahmud Riad.

V prihodnjih dneh se bodo v Adis Abebi sestali predstavniki Nigerije in Biafre in se pogovarjali v prenehanju državljanske vojne. Poudarjajo, da gre za slabo začetno etopijsko cesarju Haile Selassiu. To bo prvi neposredni stik med predstavniki obeh vojskujočih se strani, kar je največji uspeh diplomatske dejavnosti v zadnjih mesecih.

Ameriški predsednik Nixon je izjavil, da se bo vietnamska vojna lahko končala, če se bodo nadaljevale letošnje težnje, tudi če bi se mirovna pogajanja v Parizu pokazala kot nekoristna. Obsodil je tudi pokol nad civilnim prebivalstvom v južnovietnamski vasi Mi Laj, izjavil pa je, da so dosedanje preiskave pokazale, da je to osamljen primer.

Peti kongres zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije

PO VSEH SVOJIH MOČEH BOMO PRISPEVALI K POVEČANJU VOJAŠKO-STROKOVNE PRIPRAVLJENOSTI IN RAZVIJANJU IDEOLOŠKO-POLITIČNE ZAVESTI PRIPADNIKOV OBOROŽENIH SIL, CIVILNE ZISČITE IN USPOSABLJANJU VSEGA LJUDSTVA, POSEBNO MLADIH, ZA OBRAMBO NAŠE DOMOVINE. (Iz pisma, ki so ga delegati ob koncu kongresa poslali predsedniku Titu)

V veliki dvorani Doma armije v Beogradu je bil 11. in 12. decembra peti kongres Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije (ZRVSJ) in hkrati prvi kongres, odkar se je le-ta konstituirala v samostojno organizacijo. Jedro vsebine kongresa, ki mu je poleg štiristo delegatov, številnih gostov ter predstavnikov drugih organov in organizacij prisostvoval tudi član izvršnega biroja ZKJ Veljko Vlahović, so bile neposredne naloge rezervnih starešin v krepitvi splošne ljudske obrambe.

Na začetku kongresa so prečitali pismo tovariša Tita, namenjeno rezervnim oficirjem in podoficirjem, v katerem je predsednik republike med drugim zapisal, »da morajo rezervni starešine v prihodnje nenehno in vztrajno dvigati svoje vojaško-strokovne sposobnosti in ideološko-politično zavest, da bi lahko še z večjim uspehom urili in usposabljali vse ljudstvo, a predvsem mlade, za obrambo domovine.«

Prisotne je najprej pozdravil predsednik ZZB NOVJ Marijan Cvetković in nato pomočnik državnega sekretarja za narodno obrambo generalpodpolkovnik Ivan Dolničar, ki je med drugim dejal:

»Že v številnih in raznovrstnih oblikah dosedanje dejavnosti smo se prepričali ne samo o visoki zavesti naših rezervnih starešin pri krepitvi obrambne sposobnosti naše domovine, marveč tudi o njihovi strokovni sposobnosti in pripravljenosti, da z uspehom izvršujejo razne odgovorne naloge v oboroženih enotah. Prav tako smo prepričani, da bo Zveza rezervnih vojaških starešin Jugoslavije uspešno uresničila tudi smernice in naloge, ki jih bo sprejel ta kongres, in tako dala pomemben prispevek k izgrajevanju obrambnega sistema ter s tem uresničila ter ponovno potrdila tudi svojo družbeno potrebnost in politično vlogo v naši samoupravni socialistični skupnosti.«

Nadaljevanje na 9. strani

Iz govora predsednika Tita na ljubljanski univerzi Konceptijo narodne obrambe smo oblikovali že v NOV

Nadaljevanje s 1. strani

delavci, kmetje in napredna inteligenca, je prišla do polnega izraza visoka zavest, samoiniciativa in požrtvovalna vnema naših ljudi, od najmlajših do najstarejših.

To je bil boj, ki so ga naši narodi pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije bojevali, organizirani v splošno jugoslovansko osvobodilno gibanje, v vojaškem smislu pa organizirani v velike borbene enote naše operativne vojske — brigade, divizije, korpusse, armade — nadalje v partizanske in diverzantske odrede, povezujoč oborožen boj z vsemi drugimi oblikami odpora proti okupatorju.

Naša sedanja konceptija splošne ljudske obrambe ni nič drugega kakor dosledna in odločna uporaba teh velikih izkušenj iz narodnoosvobodilne vojne v naših sedanjih razmerah.

Danes je ta konceptija sestavni in neodtujljivi del razvoja naše samoupravne socialistične družbe. Zdaj se razvija v razmerah mirne socialistične graditve, v razmerah, ko smo ekonomsko bogatejši, ko je samoupravljanje močno razvilo družbeno zavest in odgovornost, da za vsako ceno branimo revolucionarne pridobitve naše narodnoosvobodilne vojne kakor tudi samoupravnega socializma.

Samoupravni socialistični družbeni sistem nam omogoča, da združeni proizvajalci in občani organizirajo obrambne sile družbe kot svoje lastne sile. To je, z drugimi besedami, podružbljanje obrambnih zadev, angažiranje vseh obrambnih sil in zmogljivosti družbe, v čemer vidimo najzanesljivejšo jamstvo za zagotovitev neodvisnosti in nedotakljivosti naše socialistične skupnosti.

Krepitev obrambne moči naše države v sedanjih razmerah, po načelih organiziranja splošne ljudske obrambe, ni naperjena proti nikomur, ki želi mir in ki spoštuje našo pravico do svobode in samostojnega gospodarskega, političnega in družbenega razvoja. Sicer pa vsak ve, da oboroženo ljudstvo še ne more ogroziti nikogar, ampak lahko samo brani sebe in svoj obstoj. Zato me čudi, da nas nekateri na svetu zdaj kritizirajo,

ker organiziramo svojo splošno ljudsko obrambo. Moram pa reči, da so proti organiziranju naše splošne ljudske obrambe lahko samo tiste sile na svetu, ki ne želijo dobro socialistični Jugoslaviji. Takšne sile pa so žal še vedno na svetu in tega se moramo zavedati.

Pred očmi nam mora biti položaj na svetu, kakršen je v resnici. Jugoslavija si je pridobila velikanski ugled in prestiž na svetu, ima zelo razvite mednarodne stike, zelo veliko ima tudi prijateljev na vseh celinah. Vendar nikar niti za trenutek ne pozabimo, da so na svetu sile, ki jih socialistična Jugoslavija moti, tako zaradi sistema delavskega samoupravljanja kakor tudi zato, ker je to skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, ker je neodvisna in samostojna in uveljavlja dosledno antiimperialistično politiko. Zato imamo organiziranje splošne ljudske obrambe, pripravljenost vse naše družbe — tako oboroženih sil kakor tudi vseh delovnih, družbenopolitičnih organizacij in družbenopolitičnih skupnosti, vseh naših občanov — za trajno naloge, ki se moramo z njo nenehno in vztrajno ukvarjati ter jo izpopolnjevati. Kolikor bolj bomo namreč pripravljeni in organizirani, toliko manjša bo nevarnost, da bi nas napadli in toliko večji prispevek bomo dali naši politiki miru in miroljubnega, enakopravnega sodelovanja med narodi.

Nenehno moramo izpopolnjevati sistem naše splošne ljudske obrambe na osnovi trajnih izkušenj iz naše narodnoosvobodilne vojne tudi zato, da bi nadalje okrepili in razširili samoupravne pravice naših delovnih ljudi. Nemogoče si je namreč zamisliti uresničevanje samoupravnih pravic našega delovnega človeka v gospodarskem, političnem, kulturnem življenju in družbenem življenju zločin, ne da bi take pravice uresničevali tudi na področju ljudske obrambe.

Zatorej mora biti v nadaljnjem razvoju in izgrajevanju konceptije splošne ljudske obrambe v središču pozornosti naš delovni človek in njegova samoupravna pravica in dolžnost, da aktivno sodeluje v organiziranju obrambe pridobitev naše socialistične revo-

lucije in razvoja samoupravne socialistične družbe. Enotna družbena osnova splošne ljudske obrambe nam omogoča skladno izgrajevati vse elemente obrambnega sistema — operativno armado, teritorialno obrambo in civilno zaščito — ter integrirane priprave gospodarskih organizacij, državnih organov in družbenih služb, družbenih in političnih organizacij. Pomembno vlogo v idejnopoličnem usmerjanju obrambnih naporov ima vsekakor Zveza komunistov.

V graditvi in nadaljnjem razvoju obrambnih sil družbe imamo pred očmi, da sta jugoslovanska ljudska armada in teritorialna obramba nedeljiva celota. Zaradi tega enotno rešujemo bistvena vprašanja, ki se tičejo vojne tehnike in organizacije, strategije in taktike, upoštevajoč vlogo sleherne komponente obrambnih sil kakor tudi njihovega organiziranja, uporabe in načina delovanja.

Posebno važno je razvijanje znanstvenoraziskovalnega dela pri nadaljnjem izoblikovanju konceptije splošne ljudske obrambe. Znanstveno-raziskovalno delo postaja izredno pomembno za usmerjanje, razvijanje in izpopolnjevanje borbene sredstev in opreme, ki optimalno ustrezajo našim razmeram. Pri tem je nujno treba zagotoviti povezavo znanstvenega dela v družbi in v oboroženih silah, z namenom, da bi racionalno vpregli vse zmogljivosti naše dežele.

Konceptijo splošne ljudske obrambe moramo torej nenehno razvijati tako kot enega od glavnih elementov nadaljnega razvoja naše socialistične skupnosti na samoupravnih temeljih kakor tudi kot bistven element naše politike miru in miroljubnega sodelovanja. V njenem uresničevanju se morajo v polni meri izraziti pravice našega delovnega človeka in enakopravnosti vseh naših narodov in narodnosti v obrambi suverenosti, neodvisnosti in ozemeljske nedotakljivosti Socialistične federativne republike Jugoslavije, v obrambi nadaljnega samostojnega razvoja naše samoupravne socialistične družbe.

Besede naših dopisnikov

MAREZIGE

Proslava dneva republike

Kot v mnogih krajih naše domovine smo tudi pri nas v Marezigah v polni dvorani združenega doma proslavili 29. november. Po uvodnih besedah učitelja Hrvati na smo prisluhnili pestremu kulturnemu programu, v katerem so nastopali domača godba na pihala, pevski zbor prosvetnega društva Ivan Cankar iz Marezig ter učenci iz osnovne šole. Prosvetnim delavcem in vsem nastopajočim, posebno pevovodju Verjanku Babiču, se za trud in prizadevanje najlepše zahvaljujemo.

ANDREJ ŠTOK

LJUBLJANA

Srečanje prostovoljcev - borcev za severno mejo

Koordinacijski odbor koroških partizanov, borcev za severno mejo 1918-1919 in koroških Slovencev v Ljubljani je priredil v soboto dne 6. decembra ob 17. uri v klubskih prostorih Kluba poslancev v Ljubljani tovariško srečanje s kulturnim družabnim večerom, ki je zelo lepo uspel. Udeležba je bila kar zadovoljiva, zanesljivo pa bi bila še dosti večja, če ne bi bilo vremenskih motenj in sezonskih obdobij. Prireditve so se udeležili tudi predstavniki našega javnega, kulturnega in družbenega življenja, med njimi tovariš Franc Leskošek — Luka in general Jaka Avšič.

Sporod je bil pester in je obsegal naslednje točke: Pozdravni nagovor je imel inž. Pavle Zaver. Sledile so recitacije pesmi Vide Brestove, ki jih je pesnica sama recitala. Silvo Ovsenk je recital pesmi koroškega ljudskega pesnika Tončija Hader-

lapa, ki živi s svojo družino v Blatogradu, zunaj našega narodnostnega ozemlja, pa vendar je ohranjena v njegovi gostoljubni hiši ljubezen do našega materinskega jezika. Nato je recitala dvojce Maistrovih pesmi članica ljubljanskega Mestnega gledališča Alenka Svetelova. Recitacije so se zaključile s pesmijo koroškega partizana Mihe Klinarja.

Stoletnico smrti velikega koroškega rodoljuba in narodnega buditelja profesorja Antona Janežiča je počastil s priručnimi besedami o Janežiču in o njegovem pomenu v naši kulturni zgodovini profesor dr. France Sušnik.

Sledil je glasbeni spored. Z nekaj pesmimi je nastopil Koroški akademski oktet, za njim pa Partizanski invalidski pevski zbor pod vodstvom Janeza Kuharja (Radovan Gobec se mudi na Koroškem, kjer ima seminarje s tamkajšnjimi pevovodji). S harmonikarskimi točkami je nastopil tovariš Mihelčič iz Crnomlja. Vse točke iz glasbenega sporeda so udeležence večera tako ogrele, da ob koncu skorajda ni pomehalo navdušeno ploskanje. Skratka, bil je zelo lep družabni večer, kakršnega bi si želeli še dočakati. — vendar nas bo vsako leto manj. Enaki smo listju v jeseni, ko list za listom pada...

JOŽE VRBOVŠEK

IVANČNA GORICA

Počastitev dneva republike

V Ivančni gorici so nad vse slovesno proslavili dan republike. Ti tovar dom v Ivančni gorici so popolnoma zasedli zavedni vaščani iz Stične in Ivančne gorice.

Slavnostni govor je imel predsednik SZDL, kulturni program pa so izvajali: Gasilski pevski zbor iz Stične, skupina karmonikarjev; gimnazijci iz Stične so izvedli skupinsko recitacijo ter posamezne recitacije, nastopili pa so tudi učenci osemletke in cicibani.

ŠTEFAN OBLAK

KOPER

Enotno vodstvo ZRVS na obalnem območju

Meseca septembra in oktobra so na obalnem območju izvedli ustanovne skupščine združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev. Vsa združenja (na tem območju jih je 17) so izvolila delegate za občinske skupščine. Tudi občinske skupščine so že izvedli in izvolili občinska vodstva. Za nami je tudi že republiška skupščina Zveze rezervnih vojaških starešin. Zaradi smotrnejšega dela in enotnosti obalnega območja — so se predstavniki obč. odborov dogo-

vorili in pred kratkim izvedli obalno skupščino Zveze rezervnih vojaških starešin, na kateri je bilo po 20 delegatov iz vsake občine. Izvolili so 9 članski obalni odbor ter druge potrebne organe. Za predsednika obalnega odbora so izvolili znanega družbeno-političnega delavca Vidka Hlaja, rezervnega podpolkovnika iz Kopra, za tajnika Daneta Basto, za podpredsednike pa tovariša Sagadina iz Pirana in Radojčiča iz Izole. Izvolili so tudi dve petčlanski komisiji in sicer komisijo za strokovni vojaški pouk in komisijo za kadrovska vprašanja.

Da bi organizacija zveze rezervnih vojaških starešin na obalnem območju bila kos svojim nalogam, so sklenili, da bodo tesno sodelovali z občinskimi skupščinami, zlasti z njihovimi strokovnimi službami, z garnizonom JLA v Postojni in Pulji ter z vsemi družbeno-političnimi organizacijami na slovenski obali.

ALBERT KLUN

Prireditve ob dnevu republike

Povsod na Primorskem so letošnji Dan republike nadvse slovesno proslavili.

V Sežani je predsednik občinske skupščine Stane Čehovin na priručni slovesnosti podelil spominske plakete svojcem padlih, umrlih in še živečim aktivistom nekdanjega Srednje-primorskega okrožja. Slovesnost je bila zaključek letošnjih proslav ob 25-letnici ustanovitve okrožja.

Prireditve so se zvrstile še v raznih krajih na Sežanskem, tako v Divači, na Kozini in v Lokvi, kjer je iz izbranim sporedom gostovala skupina članov mladinskega kluba Srečko Kosovel.

V Izoli je predsednik občinske skupščine Jernej Humar podelil odlikovanja predsednika Tita najzaslužnejšim občanom. Priredili so tudi sprejem za 88 mater in vdov padlih borcev, jih obdarili in jim priredili skromno zakusko. Kulturni program so izvedli mladinci Gostinskega šolskega centra.

MIRA PAGON

Ob 25-letnici kninske bitke

Ob proslavi 25-letnice osvoboditve Dalmacije in velike kninske bitke so 30. novembra letos odkrili veličasten spomenik osvoboditeljem Knina. Spomenik, ki so ga postavili na hribu Spas, je nad 20 metrov visok in stoji na kraju, od koder je zelo lep razgled.

Podnožje spomenika so navskriž postavljene betonske grede, ki simbolizirajo suženjstvo, pomanjkanje in moč naroda. Iz podnožja se dviga visoka skulptura — cvet — simbol svobode in zmage.

Grobnice so obložene z bronastimi ploščami, ki ilustrirajo življenje ljudstva tega kraja in junaško borbo za nove zmag.

Na spomenik osvoboditeljem Knina je položila venec tudi delegacija republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in osrednjega odbora prekomorskih brigad. Isti dan so odkrili tudi stalno razstavo v »Muzeju kninske krajine« na kninski trdnjavi.

ALBERT KLUN

JESENICE

Invalidi so obiskovali svoje tovariše

Člani odbora invalidskega združenja Jesenice, ki zajema terene: Plavž, Hrušica in Planina pod Golico so sklenili, da za praznik republike — 29. november, obiščejo bolne in starejše člane invalidske organizacije.

»Zelo so nas presenetili in od srca se zahvaljujemo«, je dejal tov. Rant, težji invalidi še iz prve svetovne vojne, »saj je bilo to prvič po dolgih letih obstoja te organizacije«.

Vsem obiskanim so prinesli tudi darila. S to humano gesto je invalidsko združenje pripravilo številnim bolnim in osamljenim prijeto presenečenje. Hvaležni so bili predsedniku in tajniku odbora, ki sta si osebno naložila to nalogo, pri tem pa za vsakega našla prijeto in vzpodbudno besedo ter si zabeležila tudi težave in probleme pomameznikov.

HELENA JANŠA

CERKNICA

Razne novice

Za dan republike je SZDL Cerknica priredila svečano akademijo v Kulturnem domu. Ob polni dvorani je pevski zbor osemletke zapel himno, ki jo je spremljala godba na pihala. Za govorom o pomenu praznika je godba lepo izvedla uverturo. Sledilo je petje, zborovska recitacija in točka harmonikarskega zbora Glasbene šole z Raketa. Višek večera pa je bila pesem šolskega zbora ob spremljavi instrumentalnega zbora Glasbene šole in solo petje mlade Tatjane Likar, ki je s svojim zvonkim glasom navdušila gledalce v dvorani. Za konec je godba zaigrala veselo koračnico.

Krajevna organizacija ZROP, ki je imela še pred konferenco svoj letni zbor, je z večino prisotnih izglasovala izdvojitev iz ZZB. Zal je bila udeležba tako slaba, da je manjšina glasovala za večino in nismo slišali glasov odsotnih tovarišev, čeprav jih večina stanuje v sami Cerknici. Novi odbor je tako pomlajen, da v njem ni predstavnika medvojnih starešin.

Gospodarstvo je opravilo tri stvari: asfaltiranje dela Cerknice, referendum za obnovo vodovoda in zajezitev Cerkniškega jezera. Z najvišjih forumov slišimo o potrebi po rehabilitaciji reforme, — zaradi poplave pojavov, ki niso v skladu z načeli iz leta 1965; kadar slišimo o stabilizaciji, se nam zdi, kot bi slišali SOS, itd. Ugotovitve o negativnih pojavih pa nam seveda zvone vse preveč splošno, vse preveč kot »objektivne okoliščine«, ki pač obstajajo, zato se moramo z njimi sprijazniti.

Na sedanji stopnji demokratičnih, samoupravnih odnosov se delovni človek — bodisi kot proizvajalec ali kot potrošnik — ne more več zadovoljiti s pavšalnimi vzročnimi zvezami negativnih pojavov in posledic. Naivno bi bilo govoriti, da smo spriči »objektivnih okoliščin« vsi krivi takega in takega stanja!

Stara je namreč resnica, da moraš dobro poznati vzroke (in povzročitelje), če hočeš odpraviti zle posledice.

dokončana tudi zajezitev jezera. Od njenega uspeha ali neuspeha bo v marsičem odvisen nadaljnji razvoj.

Pri vseh teh dejavnostih je bil sicer prisoten vpliv organizacije ZB, vendar premalo. Neobveščenost članstva o načrtih in ukrepih upravnih ustanov povzroča nemalo zmede pri odločitvah glasovanjih. So pa med članstvom tudi ljudje, ki s svojim kritikarstvom podirajo zaupanje v zasnovane načrte, se vzdržujejo glasovanja, nekateri bi bili celo pripravljeni pravdati se za nič vredno potopljeno jezersko dno. Cilj vseh v ZB pa je, da vse predloge in načrte kritično ocenijo jih podpro in nato nadzirajo njihovo izvajanje. Le tako bomo dosegli višjo raven življenja.

JOŠIP VIDRIH

ZIRI

Zgledno sodelovanje

Na posvetovanju med predstavniki občinskih borčevskih organizacij Skofje Loke, Logatca in Idrije v Zireh, kjer so se dogovorili za širše srečanje borcev tega območja v prihodnjem letu, so med drugim menili, da sodelovanje ne sme biti zgolj v njihovih vrstah, marveč bi se moralo razširiti na širše družbene, športne, kulturne in druge dejavnosti. Ziri so bile že od nekdaj v vrtincu vseh zgodovinskih dogajanj tega območja, čeprav jih je poznejša administrativna delitev med Notranjsko, Kranjsko in Primorsko strogo razmejevala. Najmočnejše pa je bilo to sodelovanje med osvobodilnim bojem. Borčevske organizacije, kot so se domenili, pa bodo preko SZDL in drugih organizacij v svojih občinah skušali znova oživeti to sodelovanje, ki bo lahko v vsestransko korist.

KAREL MAKUC

Poziv

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo v poziva vse osebe, ki so žrtve fašističnega nasilja, civilne žrtve vojne ali žrtve vojnega materiala in imajo 60 do 90 odstotno telesno okvaro, da se v času od 2. DECEMBRA 1969 DO 15. JANUARJA 1970 prijavijo pri službah za socialno varstvo pristojnih občinskih skupščin oziroma pri centrih (zavodih) za socialno delo.

Osebe, katerim je bila stopnja okvare že zdravniško ugotovljena oziroma imajo o telesni okvari kakršnokoli dokumentacijo, naj prinesejo s seboj vse dokumente.

Podrobnejša pojasnila dobijo zainteresirani pri službah za socialno varstvo pristojnih občinskih skupščin oziroma pri centrih (zavodih) za socialno delo.

Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo

Ob tabornem ognju

Smo vsi krivi?

Družbeno in gospodarsko reformo, ki se je začela pred štirimi leti, smo vsi sprejeli z velikimi upi. Veselili smo se njenega odločnega starta in njenih prvih uspehov, začeli smo verjeti v stabilnost dinarja in v možnost njegove konvertibilnosti, hranilne vloge so se nam zdele bolj trdne, pokojninski problem laže rešljiv itd. Skratka, reforma nam je pomenila odločen korak na trdnjasa tla gospodarskih odnosov in v mednarodni prostor normalne menjave.

V začetni fazi je reforma dosegla pomembne uspehe. Večja stabilnost je pripomogla k povečanju produktivnosti, organizaciji dela, modernizaciji proizvodnje itd. Uspešnost reforme je bilo čutiti tudi v menjavi dinarja v sosednjih državah, kjer se je tečaj sukal zelo blizu uradno določene.

Potem pa se je reforma unesla kakor tekač, ki je z začrtane poti krenil nekoliko stran, kamor ga je vlekla navada iz preteklosti. Tako vemo (ne samo iz pouličnih, ampak tudi iz uradnih virov), da se je močno povečal trgovinski oz. plačilni deficit, da se niso uresničila predvidevanja o povečanju reprodukcijske sposobnosti gospodarstva, da se je možnost konvertibilnosti dinarja močno zmanjšala in da nanjo ne bo moč preiti v predvidenem roku itd.

V ugledni slovenski reviji za družbena vprašanja beremo med drugim: »Sedanji uvozna in izvozna gibanja in nakopičene odplačilne obveznosti do tujine kljub znatnemu prilivu deviznih sredstev od turizma in drugih uslug in storitev dopuščajo docela realen dvom o tem, da bomo lahko do predvidene 1970. leta ustvarili zadostne devizne rezerve in s tem izpolnili eno od bistvenih predpostavk za prehod na konvertibilnost domače valute... Kritiki obstoječega modela konvertibilnosti menijo, da je težko ustvariti pogoje

za prehod na zamenljivost dinarja, ker hoče država, ki naj bi za to skrbela, trošiti vedno več, kot dovoljuje politika usmerjenosti na konvertibilnost.«

Z najvišjih forumov slišimo o potrebi po rehabilitaciji reforme, — zaradi poplave pojavov, ki niso v skladu z načeli iz leta 1965; kadar slišimo o stabilizaciji, se nam zdi, kot bi slišali SOS, itd.

Ugotovitve o negativnih pojavih pa nam seveda zvone vse preveč splošno, vse preveč kot »objektivne okoliščine«, ki pač obstajajo, zato se moramo z njimi sprijazniti.

Na sedanji stopnji demokratičnih, samoupravnih odnosov se delovni človek — bodisi kot proizvajalec ali kot potrošnik — ne more več zadovoljiti s pavšalnimi vzročnimi zvezami negativnih pojavov in posledic. Naivno bi bilo govoriti, da smo spriči »objektivnih okoliščin« vsi krivi takega in takega stanja!

Stara je namreč resnica, da moraš dobro poznati vzroke (in povzročitelje), če hočeš odpraviti zle posledice.

F. Š.

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Majcnovi so dali sedem žrtev

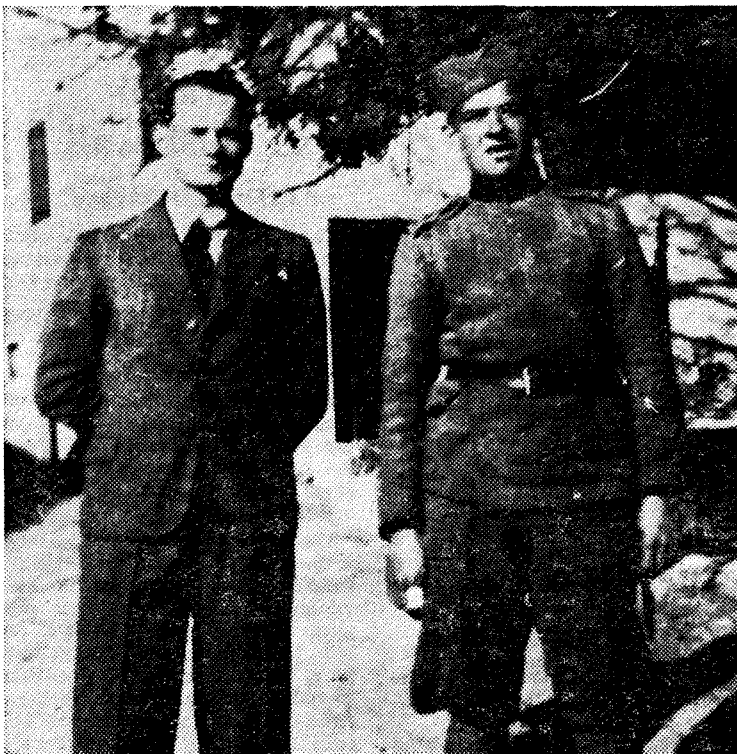
Letos je minulo osemindvajset let, kar sta padla v Murnicah nad Szentjanžem narodni heroj Milan Majcen in njegov soborec Janče Mavželj.

Milan Majcen je bil že druga žrtev iz številne Majcnove družine, v kateri je bilo osem sinov.

Prvi je padel v Ljubljani v spopadu s fašističnimi policisti Marjan Majcen. Pred smrtjo je ustrelil domačega izdajalca, ki je bil v okupatorski službi kot policist.

Milan je še mladi odšel od doma. Izučil se je za natakara, v domačem kraju je bil predsednik Zveze kmečkih fantov in deklet, ki je bila pod komunistični vplivom. V Ljubljani je najel znano gostilno Keršič v Šiški. Tam je bilo kmalu zbirališče naprednih ljudi, zato se je Milana Majcna prijel vzdevek »rdeči birt«. Milan pa je sodeloval v glavnem odboru Zveze kmečkih fantov in deklet.

Takoj v začetku vojne so ga Italijani skupaj s Francem Leskoškom-Luko in petimi somišljeniki zaprli. Toda s pomočjo organizacije se jim je posrečilo uiti iz šentpeterske vojašnice, kjer so bili zapori. Milan je odšel nato k prvim partizanom na Mokrc, od tam pa so ga poslali v domače kraje kot organizatorja. Ko je odšel 28. oktobra 1941 skupaj z Jančatom Mevžljem iz Mokronoga, s katerim sta si bila tudi v sorodstvu, v neko pomembnejšo akcijo, sta se ustavila v Murnicah. Domačin izdajalec ju je opazil in obvestil Nemce. Ti so takoj obkrožili hišo, kjer sta bila partizana. Začel se je njun neenakopraven boj. Nemci so imeli ve-



Milan Majcen s tovarišem tik pred vojno. Milan je v uniformi bivše jugoslovanske vojske

liko premoč, prihajali so vedno novi in novi. Prvi je padel Janče. Milan je metal na Nemce njihove lastne bombe, ki še niso utegnile eksplodirati. Upiral se je na vso moč med 28. in 29. oktobrom, nato pa so Nemcem iz Celja pripeljali minomet. Z njim so hišo zažgali. Ko se je Milan pognal iz hiše, je spotoma ubil še enega so-

vražnika, nato pa se je zgrudil pod streli. Tedaj je bil star sedemindvajset let.

Cez nekako štirinajst dni so ga Nemci skupaj z Mevžljem pokopali na pokopališču v Szentjanžu z vojaškimi častmi. Nemški oficir je dejal, da bi Nemci že zavzeli Moskvo, če bi bili njihovi vojaki taki junaki kot sta bila Majcen in Mev-

želj. Leta 1951 pa so Milana proglasili za narodnega heroja.

Za Milanom je padel Peter, najmlajši izmed bratov. Bil je četni komandir in je padel v roški ofenzivi. Za njim je padel kot komisar Snežniške brigade po italijanski kapitulaciji. Jože, peti, je padel ob osvoboditvi Beograda.

Sovražniki so ubili tudi očeta Ivana. Majcnova mati je tedaj vpla nad morilci: »Imam še pet sinov, ki bodo maščevali očeta!«

Dve leti po Milanovi smrti pa so ubili tudi njegovo mater. Štiri-

najst dni pred smrtjo se je udeležila prvega kongresa SPZZ v Dobruču.

Na Šoli v Szentjanžu deluje pionirski odred, ki nosi ime po narodnem heroju Milanu Majcnu. Leta 1965 so pionirji z denarjem, ki so ga sami zbrali ali prispevali, postavili nagrobni spomenik svojemu vzorniku in njegovemu soborcu. Lani pa so izdali brošuro »Za domovino umreti ni težko« v 900 izvodih. Vsako leto tudi obiščejo oba grobova.

B. DEBELAK

MEDVODE

Partizansko srečanje

Kakor do sedaj vsako leto, so se tudi letos v soboto, 8. novembra 1969, zbrali na tovariškem partizanskem srečanju v gostilni pri Legastju v Ločnici preživeli borci in terenski sodelavci medvoškega terena, to je vsi tisti, ki so preživeli črni dan 11. novembra 1944. Takrat so zaradi izdaje izvedli Nemci na področju doline Ločnice in obeh njenih bregov pravi pogon nad partizani.

Letošnje srečanje je bilo še posebej pomembno, saj je od tistega usodnega dne preteklo 25 let.

Zbrani tovariši so se najprej poklonili z enominutnim molkom spominu vseh tistih soborcev, 11 po številu, ki so na ta dan pred 25 leti darovali svoja življenja za svobodo ter treh umrlih soborcev, ki so nas v zadnjih letih zapustili.

Nazdravili so drug drugemu ter obujali spomine na tiste težke, a kljub temu slavne in izredne dneve, ko je beseda tovarištvo pomenila borcem vse — upanje ter vero v zmago!

Srečanje je potekalo ob prosti večerji, taki, kakršne so bili ob izrednih prilikah deležni borci za časa borbe ter ob prijetnem tovariškem vzdušju vseh navzočih.

Borci so se razšli z željo, da bi spomin na ta dan in na dneve naše borbe nikdar ne ugasnil ter da bi se preživeli tudi v bodoče ob tej obletnici zbirali na tem področju, koder so preživljali leta borbe.

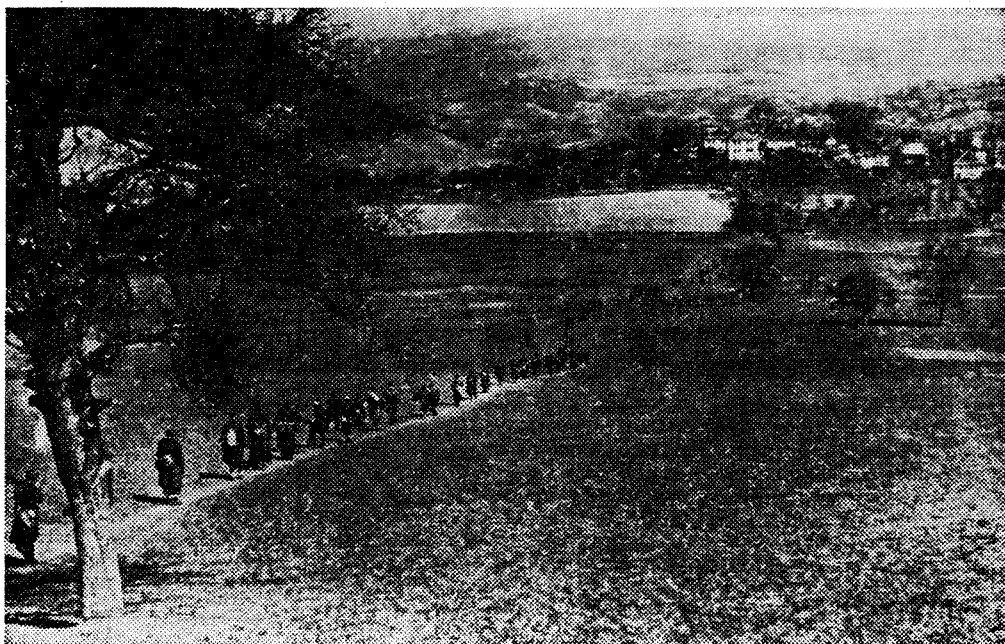
M. H.

Poziv narodom sveta

Mednarodni komite Mauthausen, ki je pred časom na zasedanju v Parizu razpravljal o proslavi 25. letnice osvoboditve koncentracijskega taborišča Mauthausen, je s tega zasedanja poslal narodom in vladam vsega sveta poseben poziv.

V tem pozivu poudarja, da so vsi narodi sveta dolžni skrbeti za to, da ne bodo še naprej vsak dan morali umirati ljudje, katerih edini zločin je v tem, da hočejo živeti v miru in spoštovanju človekovega dostojanstva. Komite v tem pozivu izraža tudi zaskrbljenost zaradi oživljanja nacizma in fašizma ne le v Zahodni Nemčiji, temveč tudi v nekaterih drugih deželah, ter poziva k budnosti, da ne bi ekstremizem spet prišel na oblast. V soglasju z bivšimi logarši drugih nacističnih taborišč pa mednarodni komite Mauthausen v pozivu ob koncu poudarja, da vojni zločini ne smejo zastarati, in da se vojni zločini ne bi smeli skrivati za varajočo zakonodajo.

Fotografija z vprašajem



Spet vas sprašujemo, dragi bralci in bralke, če kdo kaj ve, kdaj in kje je nastala ta slika. Naj vam malo pomagamo osvežiti spomin: Pokrajina kaže, da je slika nastala nekje na Primorskem, morda tudi v Liki, Dalmaciji ali Bosni. Golo drevo v ospredju nas navaja na misel, da je bila posneta pozimi, čeprav ni snega. Uniforme kažejo, da je nastala najbrž v zimi 1943 na 1944. Sporočite nam, če smo se zmotili?



sodobni družini
sodoben dom

marles®

marles - maribor



NOVO nagradno
ŽREBANJE vseh
hranilnih vlog pri
KREDITNI BANKI CELJE

Vloge sprejemajo:

Osrednja enota Celje, podružnice: Celjska Mestna hranilnica, Podružnica za kmetijstvo Celje, Velenje, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica in ekspoziture: Zalec, Mozirje, Šoštanj, Dravograd, Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica, Radlje ob Dravi, Slovenske Konjice, Rogaska Slatina, Smarje pri Jelšah, Sevnica, Brežice, Laško, Senteur pri Celju.

kreditna
banka
celje

Pisma uredništvu

Brez skromnosti ni humanosti

Humanost je lepa vršina in z njo bi lahko v življenju urejali nešteto hudih zadev in ublažili prenekateri kočljiv položaj. Najhuje je bilo v času narodnoosvobodilnega boja, pa smo s čustvom humanosti v srcu pristopili k ranjenemu tovarišu in pomoči potrebne mu ter tako lajšali trpljenje ene osebe ali skupine ljudi. Danes pa se humanost in skromnost počasi spreminjata v denarno vrednote vsega in za denar si hočejo ljudje kupiti tudi skromnost in se dičiti z njo. Kupljena humanost pa ni tista prava, in vse prehitro se spremeni v odvraten egoizem. Vedeti moramo, da brez skromnosti ni humanosti in res ne vem, kam bo vse to pripeljalo...

Tudi bratstvo in enotnost, najpomembnejša pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja, lahko utrjujemo le z humanimi medsebojnimi odnosi in s skromnostjo. V času narodnoosvobodilnega boja nismo dovolili, da bi ranjeni ali mrtvi tovariši padel v roke sovražnika. Bilo je tudi nešteto primerov, da je ta ali oni lačen partizan nekje dobil kosček kruha, toda ni ga pojedel, marveč je z njim hitel do enote in ga razdelil med tovariše. Če je bil pri delitvi kdo

odsoten, so naprej shranili kosček zanj in šele potem mislili nase. Dandanes pa se humanost in skromnost vse bolj oddaljujeta od nas. Ni jih malo, ki niso več zadovoljni z enim stanovanjem, in tudi taki so med nami, ki jim ne zadostuje en avto. Kje si skromnost in kje humanost? Med nami pa je še vedno veliko takih, ki so brez stanovanj in jim avtomobil pomeni nedosegljivo razkošje...

JOŽE KRULC

Še enkrat „Zakaj izjeme?“

Na dopis Janeza Mlakarja, objavljen 19. novembra t. l. odgovorjam:

Ni res, da je pred dvema letoma organiziral invalidsko srečanje Invalidski odbor Poljane, res pa je, da je to srečanje organizirala komisija za invalidska vprašanja pri ZZB občine Skofja Loka. Na to srečanje so bili vabljeni osebnosti in družinski invalidi iz Poljanske doline in Skofje Loke.

Nadalje navaja tovariš Mlakar, da je bilo letos 11. oktobra srečanje vojaških vojnih invalidov samo za tiste člane, ki prebivajo izrecno na območju mesta Skofja Loka. Na pobudo zveze združenj vojske NOV Skofja Loka je bil sestavljen nov invalidski odbor za mesto Skofjo Loko. Ali tovariš Mlakar ne ve, da je novi predel z imenom »Otlampel« že pred enim letom bil priključen k mestu Skofja Loka.

Mnogo je še invalidov v okolici Skofje Loke in v Selški dolini. Zakaj ne bi bila organizacija enotna, kot je bila povojna leta? Komu koristi taka razdrobljenost v organizaciji, kot jo priporoča tovariš Janez Mlakar?

IVANA KOVAČ

POPRAVEK

Od tovarišice Marje Gruđen, avtorice prispevka »Praznik zakonov Jožeta in Francke Stibilj« smo prejeli naslednje pojasnilo:

»Zahvaljujem se vam za objavo prispevka o Jožetu in Francki Stibilji, vendar na prošnjo slavljencev prosim za majhen popravek: imenovani nima »spomenice 1941«, temveč priznana dvojno delovno dobo od 24. 2. 1942 ter odlikovanje za zasluge za narod s srebrnim vencom.«



LESNA INDUSTRIJA STARI TRG-LOŠKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti in praktičnosti

Pravna posvetovalnica

Dodatek za borce

Zdaj, ko je pokojninski zakon že nekaj časa v veljavi in pričakuje nov zakon o pokojninskem zavarovanju, še prej pa nov zakon o zdravstvenem zavarovanju, ko tudi ni več tolikih nejasnosti v zvezi s predpisi o vojaških vojnih invalidih, se vprašanja, ki prihajajo na našo pravno posvetovalnico, v veliki meri tičejo dodatka za borce. Prav v zadnjem času smo spet dobili nekaj vprašanj, na katere smo posameznim dopisnikom že odgovorili po pošti. Na vsa vprašanja v zvezi z dodatkom za borce pa naj v okviru naše časopisne rubrike odgovorimo še na splošno vsem prizadetim, da bo vprašanje tega dodatka čim bolj jasno. V mislih imamo predvsem nekdane borce iz Slovenskega primorja, za katere so se šele pred meseci ustanovili pogoji za prejemanje tega dodatka, če so do 13. oktobra 1943 vstopili v NOV.

Na kratko torej: komu predvsem gre dodatek za borce? Ta dodatek pripada vsem tistim borcem, ki so v NOV vstopili pred 9. 9. 1943, če so doma na nekdanjem ozemlju zasledeni od Italijanov, torej iz Slov. primorja pa, če so v NOV vstopili do 13. oktobra 1943. Na te nekdane italijanske

državljanke je bila pravica do dodatka za borce razširjena s spremembo zveznega zakona o dodatku za borce, ki je bila objavljena v letošnji 20. številki zveznega uradnega lista. Kljub temu spremenjenemu zveznemu predpisu pa je bilo treba spremeniti tudi republiški predpis, zakon o dodatku zaposlenim udeležencem NOV pa je bil v spremenjeni obliki z zamudo sprejet šele jeseni in objavljen v 28. številki republiškega uradnega lista od 11. septembra. S tem je bila dana formalna možnost, da občine priznavajo dodatek za borce tudi tistim nekdanjim borcem iz Slov. Primorja in Istre, ki so v NOV vstopili do 13. oktobra 1943. Seveda če imajo najmanj 15 let pokojninske dobe in prejeto iz naslova delovnega razmerja manjše osebne dohodke kot so predpisani.

Od kdaj gredo borcem iz Slovenskega Primorja, če so v NOV vstopili do 13. oktobra 1943, pravice do dodatka za borce? Po izrecni določbi prej omenjenih predpisov jim pripada pravica do dodatka za borce od 1. januarja 1969.

Drugo vprašanje, ki se pojavlja v dopisih naših bralcev je vprašanje višine dodatka za borce. Po prejšnjih predpisih je znašal dodatek za borce le določen odstotek (100 odst., 90 odst., 60 odst.,

razlike med dohodki za delo v polnem delovnem času in določenim zneskom, ki ga je predpisal izvršni svet. S spremembami predpisov, tako zveznega kot republiškega, pa predstavlja sedaj dodatek za borce razliko med osebnim dohodkom za delo v polnem delovnem času in osnovno za priznanje dodatka, ki jo za vsako leto posebej določi izvršni svet. Razlika med osebnim dohodkom in osnovno se torej ne zmanjšuje temveč pripada vsakemu upravičencu do dodatka za borce polna razlika v višini 100 odst. razlike.

Tretje vprašanje je vprašanje, v zvezi z dodatkom za borce ob bolezninah. V primeru bolovanja dobi zaposleni delavec od zavoda za socialno zavarovanje nadomestilo osebnega dohodka za slučaj bolezni. To nadomestilo se obračunava na podlagi dohodkov preteklega leta. Zavod za socialno zavarovanje pa mora v izračunu nadomestila upoštevati tudi dodatek za borce. Bolnim zavarovancem, nekdanjim borcem NOV, torej v primeru bolovanja in prejemanja nadomestila osebnega dohodka, ne pripada dodatek za borce kot v času redne zaposlitve, temveč jim mora biti dodatek za borce vračunan v nadomestilo osebnega dohodka, ki ga dobe od zavoda za socialno zavarovanje.

Zakasnel odgovor

Dne 25. junija letos je bil v TV-15 v rubriki »Ob tabornem ognju« objavljen članek tovariša Franca Zorka iz Artiče pod naslovom »Kaznovan zaradi poštenja«. Pisec se hoče prikazati za velikega reveža, ki mu ves svet dela krivico. Če pa članek podrobneje preberemo, lahko ugotovimo le plehkost in nasprotja, v katera pisec zahaja, ko farijejsko objokuje samega sebe in v vsem vali krivdo na druge, predvsem pa na organizacijo ZB Artiče, verjetno zaradi tega, ker on ni več predsednik. Res je bil daljša časa predsednik, toda od takrat, ko je to funkcijo izgubil, sploh ni bil več delaven v organizaciji, še celo na izlete ni šel s tovariši.

Ob izidu članka odbor sploh še ni razpravljal o delitvi posojila. Komisija je obiskala nekaj najpotrebnejših, ni pa šla najprej k tovarišu Zorku, ki sploh ni aktiven član, saj niti članarine ni hotel plačati, dokler ni zvedel za posojilo. Ko je bil trdno prepričan, da se bo posojilo delilo, je plačal članarino za dve leti nazaj. Od vseh 90 članov naše organizacije, komisija je smatrala, da tovariš Zorko ni med najpotrebnejšimi, ker je dobil hišo v dar, ima lepe dohodke in možnost namenskega varčevanja v tovarni celuloze. Zato mu ob prvi delitvi posojila dva meseca po izidu članka, posojilo ni bilo odobreno, ob drugi delitvi v novembru pa je tudi on prišel v poštev.

Pisec omenja, da mu je hišna goba dvakrat uničila pohištvo, kar pa ni res. Vemo le, da je pohištvo prodal, ker je kupil novo in lepše. Kakšna poštenost pa je to, če je z gobo okuženo pohištvo prodal, se pa zaveda kakšno škodo goba naredi. Mi vemo, da ima vlažno stanovanje, za kar pa je sam kriv, ker ne izolira sten, kar bi opr-

vil z minimalnimi stroški. Pred leti je dobil v ta namen posojilo, pa ni napravil drugega, kot da je položil betonske pode in jih obložil s plastiko brez vsake izolacije. Takih nestrokovnih del sploh ne bi smeli podpirati s posojili, ker je denar le stran vržen.

Tovariš Zorko navaja, da ni v dobrih odnosih s funkcionarji. Že v začetku smo omenili, da na sestanke in izlete, ki bi se jih lahko udeležil že zaradi ostalih članov, ni prišel. Povabili smo ga tudi na razgovor zaradi članka, vendar je le pismeno odgovoril, da mu gremo na živce in da se bo pritožil na republiški odbor ZB Slovenije. Vprašujemo se, zakaj ni prišel. Ali je tako strahopeten, da se boji tovarišev, zaradi katerih je dal napisati članek, pogledati v oči, ali pa nima več pištole, da bi nas prišel strahovat, kot je strahoval funkcionarje v tovarni celuloze in sosedo.

Ne zdi se nam lepo, še manj pa pošteno, izsiljevat nekaj z zahrbtnim govoričenjem ali z izmišljotinami prek tiska, ki naj bi ga populariziral in prikazal javnosti kot trpina in žrtev.

Lepo in pošteno bi bilo, da tovariš Zorko ne bi več blatil lika borca in se boril le za osebne koristi, ampak naj bi se boril za pravice vseh članov, s katerimi naj bi bil v lepih in pristranskih odnosih.

Upravni odbor ZB NOV Artiče
Predsednik: Ivan Držanič-Sergej
Tajnik: Jakob Dernač

Pripomba uredništva:

Ob odgovoru ZB Artiče se nam poraja vprašanje, zakaj je tako pozen, saj je minilo od objave Zorkovega članka že več kot pol leta. Zato smo mu dali naslov »Zakasnel odgovor«.

Pomemben jubilej slepih otrok

Minilo je petdeset let odkar je bil ustanovljen slovenski zavod za slepo mladino. Ta pomembni jubilej pa nas opozarja na velike uspehe, ki so jih slepi dosegli v tem, razmeroma kratkem obdobju.

Čeprav je bilo leta 1910 v takratnih slovenskih pokrajinah Avstrije nad sedemsto slepih in od tega okoli sto otrok — slovenski slepi otroci niso imeli svoje šole.

Prvi slovenski zavod za slepe je bil ustanovljen šele takrat, ko so se po I. svetovni vojni vrnili iz Gradca v Ljubljano slepi slovenski vojaki. Namestili so jih v XIV. objekt belgijske vojašnice. Njim pa so se pridružili še civilni slepi in slepi otroci, ki so pri-

šli iz Gradca in drugih avstrijskih zavodov za slepe.

Na petdesetletni razvojni poti Zavoda za slepo mladino je več pomembnih dogodkov:

— premestitev iz vojašnice v prostore sedanje stare porodnišnice leta 1919;

— v letu 1929 premestitev v Kočevje;

— ker je bilo poslopje v Kočevju po bombardiranju porušeno, so v letu 1944 zavod premestili v Ljubljano;

— po osvoboditvi leta 1946 je zavod dobil lastne prostore, ki pa so z leti postajali pretesni.

Od štirideset oskrbovancev ob ustanovitvi, od 46 slepih otrok v letu 1929 — ko so odrasli slepi zapustili zavod — se je število slepih otrok v zavodu vse bolj dvigalo. Od 45 gojencev v letu 1945 se je njihovo število v poznejših letih dvignilo na 80 in zato jim je začelo občutno primanjkovati prostora. To pa je leta 1962 sprožilo akcijo za graditev nove šole, ki je bila dograjena leta 1966.

V novi, moderni in funkcionalno zelo dobro urejeni šoli se sedaj usposablja za življenje 105 do 110 slepih in slabovidnih otrok. V letih 1945 do 1968 pa je v zavodu končalo osemletno šolanje 284 gojencev.

Proslava res pomembne obletnice Zavoda za slepo in slabovidno mladino je bila nadvse pristrana in uspešna. Gosti, predstavniki sličnih zavodov in vse države in zastopniki pristojnih ustanov in sodelavci iz Ljubljane so 26. novembra prisostvovali zelo dobremu izvajanju bogatega programa recitacij, petja, nastopa pevskega zbora in orgličarjev, pa tudi ansamblov, melodikarjev in harmonikarjev. Ves program so izvajali slepi in slabovidni otroci, kar je še dvigalo svečano razpoloženje in ob čestitanju zavodu k jubileju je bilo izrečenih precej toplih besed, priznanj, pa tudi pristranskih želja za prihodnje.

Skromna toda sistematično urejena jubilejna razstava je bila pregledno ponazorila pomembnega razvoja in lepih uspehov 50-letnega obstoja Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani.

V. M.



SAP — LJUBLJANA

Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

VABIMO VAS NA SILVESTROVANJE 1969/1970

- Silvestrovanje v Rimu od 29. 12. do 2. 1. 1970
- Silvestrovanje na Korškem v Mühlbachu od 31. 12. do 2. 1. 1970
- Silvestrovanje v kneževini Liechtenstein od 30. 12. do 2. 1. 1970
- Novoletni izlet v Italijo Gorica — Palmanova — Oglej — Gradež — Trst 2. in 3. januarja 1970
- Novoletni izlet v Slovenj Gradec in Dobrno, ogled galerije in možnost kopanja v Dobrni 2. januarja 1970

PRIJAVE IN PROGRAME DOBITE V POSLOVALNICI SAP LJUBLJANA, Titova c. 38, tel. 314-922 in 315-352.

SAP — LJUBLJANA

Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

- Sprejemamo prijave za smučarske tečaje, ki jih organiziramo v sodelovanju s SK »Snežinka«.
- Prodajamo vstopnice za svetovno znano drsalno revijo HOLIDAY ON ICE, ki bo v dvorani Tivoli od 23. 12. do 29. 12. 1969
- Prodajamo vstopnice za VI. svetovno prvenstvo v košarki, ki bo v dvorani Tivoli od 16. do 25. maja 1970.
- Vsako soboto in vsako nedeljo organiziramo smučarski avtobus (SKI BUS EXPRES) v Kranjsko goro. Odhod iz Ljubljane ob 8.00 uri izpred Titove c. 38 s povratkom iz Kranjske gore ob 16.30 uri. Povratna vozovnica po reklamni ceni 16 N din.

PRIJAVE IN INFORMACIJE SAP — LJUBLJANA, Titova c. 38, tel. 314-922 in 315-352.



TURIST

Turistična agencija „Ljubljana transport“
TELEGRAM: LJUTRANS — PP 01-122

ENODNEVNI IZLET VSAKO NEDELJO NA VIŠARJE — GOSPO SVETO — CELOVEC

Odhod iz Ljubljane ob 6.00
uri ali po dogovoru — izpred
TURIST biroja v Trdinovi 3.

Kratek ogled Belopeških je-
zer nato Trbiža (kratek po-
stanek) in dalje do žičnice,
ki pelje na Višarje.

Povratek mimo Trbiža in Be-
ljaka, ob severni strani Vrb-
skega jezera, do Gosposvet-
skega polja — ogled Gospe
Svete in vojvodskega presto-
la. Povratek v Celovec — po-
stanek — in skozi predor
Ljubelj v Ljubljano.

Cena izleta 68,00 din.

ENODNEVNI IZLET V TRST, DOBERDOB IN STARO GORICO VSAKO SOBOTO

Odhod ob 7.00 uri izpred TU-
RIST biroja v Trdinovi ulici
3. Prihod v Trst okrog 10.
ure. Kratek ogled mestnih
zanimivosti, nato prosto do
14.00 ure. Nadaljevanje poti
v Dobrdo. Ogled spomeni-
ka padlim v I. svetovni voj-
ni. V Stari Gorici kratek po-
stanek. Povratek skozi Aj-
dovščino in Col.

Cena izleta je 55,00 din.

POPELJITE SE Z NAMI NA ENODNEVNI AVTOBUSNI IZLET V TRBIŽ VSAKO SOBOTO

Odhod iz Ljubljane izpred
TURIST-a v Trdinovi ul. 3,
ob 7.00 uri. Povratek iz Trbi-
ža ob 16.00 uri; prihod v Lju-
bljano okrog 19.00 ure.

Cena izleta je 39,00 din.

DVODNEVNI IZLET PO POTEH KOROSKIH PARTIZANOV IN PO SLOVENSkih DOMACIJAH VSAKO SOBOTO

1. dan

Odhod iz Ljubljane izpred
TURIST-a v Trdinovi ulici ob
7.00 uri. Ogled Železne Kaple
(krajši postanek), Velikovec
in najsevernejše slovenske
vasi Djekše. Povratek skozi
Velikovec do Klopinskega
jezera in do Vesel. Razmesti-
tev v hotelu, večerja in sre-

čanje pri Johanu Wutteju —
Lucu.

2. dan

Po zajtrku vožnja skozi Škoc-
jan v Celovec — postanek za
ogled — nato do Gospe Sve-
te, ob Vrbskem jezeru ogled
Minimundusa. Kosilo v Bil-
čovsu pri Janku Ogrisu. Po-
vratek mimo Borovelj, preko
Ljubelja v Ljubljano.

Cena 120,00 din.

Prijave sprejemajo TURIST
biroji Ljubljana Transporta v
Ljubljani, Vrhniki, Kamniku,
Šentvidu in Domžalah vsakič
do dneva pred odhodom.

7-DNEVNO SMUČANJE V MALLNITZU (Avstrija)

I. skupina:

odhod iz Ljubljane 17/I. ob
7.00 uri

prihod v Ljubljano 24/I. po-
poldne

II. skupina:

odhod iz Ljubljane 24/I. ob
1.00 uri

prihod v Ljubljano 30/I. po-
poldne

CENA: 750.— din

Smučanje v MALLNITZU, in
na Ankoglu (3.251 m), kamor
vas popelje žičnica z vmesno
postajo pri 2.000 m višine in
postajo na vrhu Hannover-
hausa (2.719 m).

V ceno aranžmana je vraču-
nan prevoz, 7-dnevno bivanje
v Mallnitzu — polni penzion,
neomejeno število voženj z
žičnico in vlečnicami na An-
kogel v tem terminu in kopa-
nje v zimskem bazenu.

Bivanje v Mallnitzu bo nudi-
lo posebno zadovoljstvo naj-
zahtevnejšemu smučarju. Po-
poldne se lahko posvetite
drsanju, lahko izberete sau-
no, si ogledate filmsko pred-
stavo ali posedite v kavarni.
Zvečer lahko plešete ali se
zabavate v domačem baru.

Prijave sprejemajo vsi naši
biroji do 5/I. — 1970. Obve-
zno plačilo akontacije 100.—
din.

TURISTIČNA AGENCIJA
TURIST
LJUBLJANA TRANSPORT



TUKAJ BOM STANOVAL

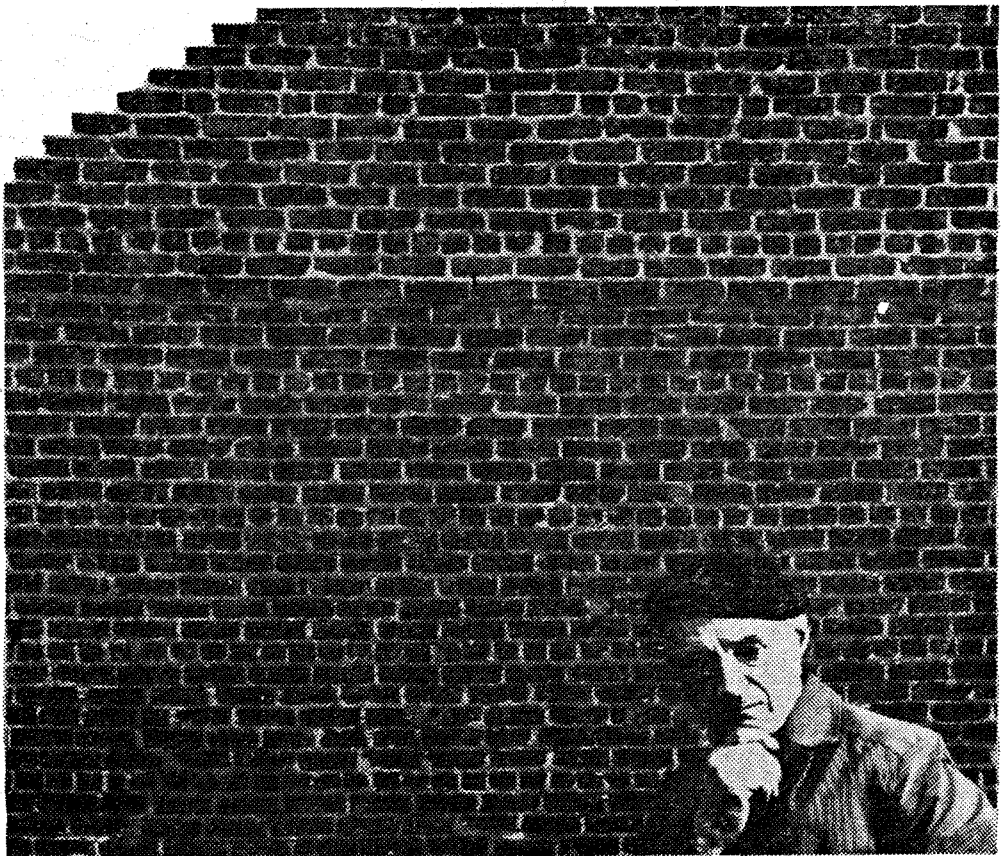


KDAJ SE BOM VSELIL? IZRAČUNAJTE IN IZBIRAJTE SI SAMI

Varčevalna doba	Posojilo izraženo z odstotkom od privarčevanega zneska brez obresti		Doba vračanj posojila
	pri rednem mesečnem varčevanju	pri enkratnem pologu ali občasnih pologih	
13 mesecev	30 %	60 %	4 leta
18 mesecev	50 %	80 %	7 let
2 leti	80 %	120 %	12 let
3 leta	130 %	160 %	18 let
4 leta	160 %	200 %	24 let
5 let	200 %	250 %	30 let
6 let	240 %	300 %	30 let
7 let	280 %	350 %	30 let
8 let	320 %	400 %	30 let
9 let	360 %	450 %	30 let
10 let	400 %	500 %	30 let

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

NE ZGRADITE
SVOJE HIŠE
BREZ VRAT IN OKEN



SLOVENIJALES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR, hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

Peči vseh vrst domače in uvožene

TUDI NA KREDIT



• NAMA • NAMA • NAMA •

TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE

Kulturni obsornik

Novosti v muzejski zbirki NOB v Črnučah

Ze naš republiški, potem pa še zvezni kongres ZZB NOV Jugoslavije, je dal razvijanju in negovanju tradicij NOV poseben poudarek stikom s šolami. Sklepi VI. kongresa ZZB NOV s področja negovanja revolucionarnih tradicij na več mestih omenjajo uspehe, neuspehe in naše bodoče naloge v povezavi s šolami. Med drugim tudi piše:

»Muzejska publika je večinoma mladina, zlasti šolska. Toda le majhno število muzejev lahko s svojimi dobrimi in zanimivimi muzeološkimi postavkami znatno pritegne pozornost obiskovalcev ter zadovolji njihovo zanimanje.

Muzejska zbirka NOB v Črnučah je v okviru ZB NOV začela že životari. Vzrok je bil v pomankanju denarja, predvsem v tem, ker občani niso imeli vzroka vračati se v zbirko potem, ko so jo enkrat videli. Lani je na pobudo občinskega odbora ZZB NOV, svet za prosveto in telesno vzgojo občinske skupščine Ljubljana-Bežigrad, imenoval Odbor za muzejsko zbirko in varstvo spo-

minskih obeležij NOB. Ta odbor je zbirko prevzel in organiziral njeno preureditev v zbirko za mladino. Med drugim so v zbirki postavili tudi okrog 40 risb, likovnih del otrok iz osnovnih šol v občini, izdelanih na temo NOB. Otvoritev prenovljene zbirke so s prisrčnim programom izvedli šolski otroci.

Letos je odbor uvedel v zbirko tehnično novost, ki ji pri nas menda še ni enake. Zbirko je opre-



Novost v muzejski zbirki NOB v Črnučah — razlaga s pomočjo magnetofonov in slušalk

mil s tremi magnetofoni in vsak magnetofon z 10 slušalkami, kar je dovolj tudi za številčno večji razred. Preko slušalk, ki so na dolgih vrvicah, otroci poslušajo razlago eksponatov, z očmi pa sle-

dijo fotografijam in risbam na panojih. Pri vsakem magnetofonu poslušajo 10 do 15 minut, skupaj 45 minut ali eno učno uro.

Razlagajo otroci iz osnovnih šol v občini. Besedila so se v šoli najprej naučili lepo brati, potem pa so jih posneli na magnetofonski trak. Zanimanje za tak način razlage, ki je popestren še s partizanskimi pesmimi, katere tudi recitirajo otroci, je izreden. Najbolj pa preseneča mir v prostorih zbirke, ki ga prej ni bilo. Otroci sami mirijo nemirne vrstnike, da ne bi preslišali kakšnih besed, ko pritiskajo slušalke k ušesom.

Letos si je zbirko ogledalo že 21 razredov, prav toliko pa je napovedanih spomladi, ko bo zopet topleje. Obisk zbirke imajo na pobudo Zveze DPM v svojem letnem programu tudi šolski pionirski odredi.

O uspehu tako urejene zbirke govorijo izjave prosvetnih delavcev, vpisane v knjigo obiskov.

»... Od mojega prvega obiska je ta muzej mnogo pridobil. Z učenci se bom vedno znova vračala v te prostore.«

»... Razlaga s pomočjo magnetofonov in slušalk je novost, ki je na učence naredila poseben vtis. Zdi se mi, da ne bi bilo napak, če bi učence takrat, ko obravnavamo gradivo NOB, pripeljali sem.«

»... Muzej z dokumentacijo o delu med NOB na področju naše občine se nam zdi izredno dober. Priporočamo ga zlasti učencem od III. do VI. razreda.«

»... Tu se mladina na neprisljen in naraven način seznanja s trpljenjem ljudi med NOB. Tega ne more posredovati še tako kvaliteten pouk. To novost naj bi si ogledale vse šole v naši občini in druge, saj je odličen družbeni dokument o delu naših ljudi med vojno.«

STANE KOMAN

Zanimivosti

Razstava o Gandhiju v Idriji

V klubu mladih v Idriji so ob dnevu človeških pravic pripravili razstavo o velikem borcu za človeške pravice, velikemu sinu indijskega naroda Mahatmi Gandhiju. Ze v oktobru letos je bilo v klubu predavanje o Gandhiju, predaval pa je indijski inženir elektrotehnike Sinha Vishawathi. Ta je tudi posredoval pri indijskem poslanstvu v Beogradu za razstavno gradivo. V klubu so kmalu zatem dobili tudi pisмено sporočilo poslanstva, ki jim je zagotavljalo vse potrebno fotografsko, knjižno in drugo gradivo, pa tudi udeležbo na razstavi, na kateri je indijsko predstavništvo v Jugoslaviji zastopal prvi sekretar poslanstva. Ob otvoritvi razstave je recitacijska skupina gimnazijcev, ki stalno sodelujejo pri mladinskem klubu, izvedla recital o Mahatmi Gandhiju.

Zbrana dela Charlesa de Gaulla

Nekdanji francoski predsednik Charles de Gaulle je dovolil neki pariški založbi, da natisne v petih knjigah zbirko vseh njegovih govorov, ki jih je imel med 18. junijem 1940 in 27. aprilom 1969. Prva knjiga z govori generala de Gaulla med drugo svetovno vojno bo verjetno natisnjena že aprila prihodnje leto.

Spomenik smrti

V zbirki knjig »Kragujevački oktobar« je izšla knjiga, v kateri so objavljena sporočila kragujevaških domoljubov, ki so jih nacistični zločinci postrelili 21. oktobra 1941 v Kragujevcu. Knjiga ima naslov »Živimo«.

Sporočila ustreljenih kragujevaških domoljubov, izmed katerih sta le dva preživela tragedijo, so zdaj prvič natisnjena v taki knjigi. Doslej so odkrili oziroma našli in ohranili 24 takih sporočil. Sicer vedo, da so še mnogi tik pred ustrelitvijo napisali nekaj sporočil, vendar jih doslej še niso našli. Vsekakor pa velja zapisati: v sporočilih, objavljenih v knjigi, ni nobenih popravkov, ampak so le ta res takšna, kakršna so jih napisali ljudje tik pred ustrelitvijo.

Knjigo »Živimo« je izdal »Zavod za spominski park — Kragujevac«. Poleg fotografij ustreljenih Kragujevcčanov so v knjigi objavljeni tudi faksimili omenjenih sporočil, besedila pa so prevedena v francoščino, ruščino in angleščino.

Film o vojni pripravljajo

Člani kočevskega kluba kinoamaterjev Dušan Tošaj, France Brus in Peter Sobar pripravljajo film o vojni. Nekaj kadrov so posneli tudi v Jelenovem žlebu, kjer so partizanske brigade izbojevale slavno zmago nad Italijani.

Razstava o nacističnih taboriščih

V dvorani prosvetnega društva Igo Gruden v Nabrežini je bila pred kratkim fotografska razstava o nacističnih taboriščih. Razstavo je organiziralo osrednje vodstvo vsedržavnega združenja bivših političnih deportirancev. S 112 fotografijami velikega formata so organizatorji želeli obuditi spomin in predočiti današnji mladini razna uničevalna taborišča, nacistično nasilje v vseh oblikah, krematorijske peči in žive okostnjake. Razstava je na vse obiskovalce napravila globok vtis. Računajo, da je bilo v nacističnih taboriščih okrog 12 milijonov ljudi, od tega okrog tisoč ljudi s Tržaškega.

Razstavo so iz Nabrežine preselili v Dolino in Trst.

Pet pisateljev zahteva izredni kongres

Pet sovjetskih pisateljev je terjalo izreden kongres zveze književnikov ZSSR zaradi sklepa o izključitvi pisatelja Aleksandra Solženicina. Na podlagi poročil agencij Reuters in AP so to zahtevali pesniki Bulat Okudžava, Sergej Antonov, Georgij Gladimov in Anatolij Gradilin ter sodelavec časopisa »Novi mir« Boris Možajev.

Novo pri Mladinski knjigi

MLADINSKA KNJIGA doživlja letos pravo jubilejno leto. Nedavno je namreč slavila petindvajsetletnico dveh priljubljenih otroških listov — CICIBANA in PIONIRJA. Ciciban je z 68.000 izvodov eden izmed najbolj razširjenih listov za naše najmlajše. Ob njem so se tekom let zbrali številni sodelavci — nekateri so bili za petindvajsetletnico nagrajeni s spominskimi plaketami — pesniki, pripovedniki, likovniki. Nedvomno je prav CICIBAN pripomogel k razcvetu naše književnosti za otroke in otroške ilustracije. — Pomembno vlogo je v petindvajsetih letih odigral tudi »PIONIR«, ki se je zadržal leta preusmeril iz literarne v poljudnoznanstveno revijo. Izhaja v preko 100.000 izvodih in je razširjena po vseh naših republikah in služi doraščajočim osnovnošolcem kot pripomoček pri učenju. Kaj pomenita takšna otroška lista, bodo vedeli otroci in njihovi vzgojitelji doma in v šoli še posebej v času, ko se izza vseh vogalov posiljuje komercialna hiperprodukcija otroške šund literature.

Sploh je potrebno omeniti, da je slovensko založništvo doseglo velik uspeh. Z založništvom pa seveda tudi tiskarstvo, saj prihajajo na knjižni trg vsebinsko dragocene in grafično bogato opremljene knjige. V tem pa je morda najvidnejše uspehe dosegla prav MLADINSKA KNJIGA, kar pričajo nekatera izdavanja, o kakršnih do nedavno nismo niti sanjali. Omenimo naj samo SODOBRO ILLUSTRIRANO ENCIKLOPEDIJO — doslej je od osmih izšlo že šest knjig: NARAVA, ZNANOST, UMETNOST, ZGODOVINA, GEOGRAFIJA in TEHNIKA. In res je, da takih knjig doslej še nismo imeli. Prav tako pomembna je ILLUSTRIRANA ENCIKLOPEDIJA ŽIVALI, ki je predvidena v sedmih knjigah. Doslej so izšle: SESALCI, RIBE, PTICI, PLAZILCI. Vsaka od teh knjig pomeni za založbo uspeh in dosežek, za bralce in ljubitelje lepe knjige pa pravo bogastvo.

Ob tej priložnosti naj omenimo knjižno zbirko LEVSTIKOV HRAM, ki jo ureja Ivan Potrč. Ta zbirka je namenjena odraslim, v njenem okviru pa je v zadnjem času izšlo nekaj knjig, ki zaslužijo pozornost, pa naj gre za izvrnoma domača dela ali za prevode iz tujih literatur. Na prvem mestu naj omenimo roman Antona Ingoliča SUMIJO GOZDOVI DOMACI. V njem je pisatelj zajel čas po drugi svetovni vojni, dogajanje pa je postavil med pohorske gozdove, kjer so v tistem času, kakor povsod po Sloveniji, začeli neusmiljeno »gospodariti« z gozdovi, našim največjim bogastvom. To je edinstven roman o naši polpretekli družbeni stvarnosti, roman o naši »gozdni« politiki in kot tak je dobro, pretresljivo delo. — Dalje je v LEVSTIKOVEM HRAMU izšel spominski zapis Franceta Bevka MOJA MLADOST. To delo odkriva svet pisateljeve mladosti, njegovo otroštvo in rast, srečanje s tujim svetom, svetlimi in trpkimi sencami življenja, Marsikaj, kar je v knjigi, je pisatelj že povedal drugje, med temi je MATERINA SMRT, ki je pravi biser in eden od najlepših Bevkovih pričevanj. Knjiga ni samo umetnina svoje vrste, temveč tudi dokument pisatelja, ki stopa v osemdeseto leto.

Med prevodi iz tujih književnosti naj na tem mestu naše bralce opozorimo na roman srbskega pisatelja Mladena Oljače KOZARA. Ta pisatelj se je našim bralcem priljubil že z romanom MOLITEV ZA MOJE BRATE, ki se dogaja po vojni z reminiscencami na medvojni čas. KOZARA pa je roman, ki ga je pisatelj tudi sam doživljal — kot šestnajstleten deček je sodeloval v osem tednov trajajoči strašni nemško-ustaški ofenzivi na Kozaro junija in julija 1942, kjer je imel svoje operativno področje drugi krajiški odred. Roman o Kozari je umetniška upodobitev zgodovinskih dogodkov, roman neopisljive krutosti, brezglavega junaštva, neverjetne verske zaslepljenosti, zagrizene narodnosti in političnih strasti, roman totalnega razčlovečenja človeka v zadnji vojni. Pri vsem tem pa pisatelj povsem objektivno opisuje ustaštvo in njegovo voditelje, prav tako razdvojenost tistih nemških vojakov, ki so domnevali v neusmiljeno svojega početja, čeprav so bili neusmiljeno uklenjeni v nacistični vojni stroj. KOZARA pa je zlasti slavospev tistim, ki so dvignili prapor osvobodilne vojne in zastavili srce za večjo človečnost med

ljudmi. In prav ob tem pisatelj poudarja: CLOVEK SE BO LAHKO RAZGLASIL ZA ZMAGOVALCA SELE TADAJ, KO BO NEHAL UBIJATI, KO BO SPOZNAL, DA JE SVOJO ZMAGO DOSEGELE BREZ POBIJANJA DRUGIH LJUDI, KI SO NJEGOVI BRATJE, NESREČNO LOČENI Z ZASTAVAMI, PAROLAMI, ZNACKAMI IN PREDSODKI...

Pred dnevi pa je v isti zbirki izšel roman bosenskega pisatelja Meša Selimovića DERSIV IN SMRT, ki pomeni eno izmed najpomembnejših literarnih stvaritev, ki so izšla v zadnjem času v jugoslovanski književnosti. Roman prevajajo v 15 jezikov, so ga že dramatizirali, pripravljajo pa ga tudi za film. Mimogrede naj bo omenjeno, da je bil nagrajen za vrsto jugoslovanskih literarnih nagrad.

Meša Selimović, ki se je rodil štiri leta pred sarajevskim atentatom v Tuzli, se je lotil pisateljevanja šele v štiridesetih letih. Prodornost njegovega peresa je bila očitna že v njegovih novelah o vojni tematiki (PRVA ČETA 1953, TUJA ZEMLJA 1962). V romanu TISINE (1961) in v drugi verziji (1966) pa je do kraja izprizil pisateljevo umetniško moč in zrelost. Umetniški vrh je nedvomno dosegel z romanom DERSIV IN SMRT, ki ga je poslovenil Severin Šali. Čeprav ima ta umetniška pripoved nadih zgodovinskega romana, je to upodobitev sedanjega človeka. Osrednji junak je derviš Ahmed Nuradin, ki predstavlja oblast in se je na površju obdržal le s krivico in nasiljem. Tako postane derviš simbol večnega upornika proti tistim, ki ogrožajo njegovo in občo človečnost. Roman, ki se dogaja v zgodovinskem okolju stare Bosne, je močstrska upodobitev ljudske psihologije, nenavadno zapletene v življenjsko problematiko. To je ena izmed najbolj zanimivih literarnih umetnin, ki jih je Mladinska knjiga izdala letos.

V novi knjižni zbirki NAS ČUDOVITI SVET, v kateri bo izšlo več pomembnih knjig iz področja znanosti in umetnosti, je izšla knjiga Edvarda Kardelja POTOVANJE SKOZI CAS, ki je prvič izšla v celoti ilustrirana in dostojno opremljena — opremil jo je poznan kritik in esejist Oto Bihač — Merin. Ta knjiga ima svojevrstno zgodovino.

Prvičrat je izšla leta 1934 pri Mladinski matici v Ljubljani v 30.000 izvodih. Knjiga je bila napisana z namenom, da bi mladim posredovala svojstven pregled razvoja človeške družbe z naprednega materialističnega pojmovanja sveta. Knjiga kot taka je tedaj vzbudila veliko pozornost. Razumljivo pa je, čeprav je priznaval, da je odlično napisano delo, jo je katoliški tisk napadel zaradi idejne zgrešenosti in materialističnega prikaza razvoja človeške družbe. Na Ministrstvo za prosveto v Beogradu je prišla celo anonimna ovadba, ki bi bila skoraj povzročila ukinitve Mladinske matice. Pred šestimi leti je to poljudno zgodovinsko berilo izdala Pomurska založba v Murski Soboti, tokrat je torej izšla že v tretji dopolnjeni izdaji. Tudi zdaj bo našla svoje mesto, služila bo kot učni pripomoček, kot v letih pred zadnjo vojno in med njo, saj je aktualna še danes. Izšla bo tudi za hrvatsko in srbsko jezikovno področje, kar bo vsekakor zanimiva novost.

V sodelovanju z založbama MLADOST v Zagrebu in VUK KARADŽIĆ v Beogradu, je MLADINSKA KNJIGA prispevala v slovensko umetnostnozgodovinsko zakladnico dragoceno ZGODOVINO UMETNOSTI italijanske avtorice Gine Pischel in sicer v treh knjigah, ki obsegajo nad 700 strani. V njih je skušala avtorica prikazati razvojno pot v arhitekturi, urbanizmu, slikarstvu, kiparstvu in oblikovanju od prazgodovine do kulture v Mezopotamiji, Egiptu, Indiji, na Kitajskem, in jih primerja z antičnimi kulturami v Grčiji in Italiji, z barbarsko, krščansko in bizantinsko kulturo. Avtorica je jasno opredelila dediščino antike pri zahodno in severno evropskih narodih ter razpletla umetnostni razvoj do današnjih dni. ZGODOVINO UMETNOSTI, ki je bogato in učinkovito ilustrirana z barvnimi posnetki, je prevedel Janko Moder, sodeloval pa je tudi dr. Nace Sumi. Kot učni pripomoček jo bodo radi vzeli v roke vsi, ki se ukvarjajo s študijem umetnostne zgodovine, sicer pa je po zelo poljudnem obravnavanju nelahke snovi namenjena vsem, ki jim je pri srcu zgodovina umetnosti. Tiskalni sta tiskarni Mondadori v Veroni in Mladinska knjiga v Ljubljani.

CRT SINKOVEC

Partizanska ljudska pesem

Ptičkina smrt



Opomba:

Pesem je napisala Mira Namestnik, roj. Glazer kot štirinajstletno kmečko dekle (rojena 16. marca 1929 v Rušah) konec leta 1943, ko so odgnali njeno nekaj let starejšo prijateljico Vando Škerbinjek iz Ruš v taborišče Auschwitz.

Pesem je bila objavljena v Cicibanu 1945/46, štev. 2, str. 37 (Mirica Glazer, Ptičkina smrt). Natis se deloma razlikuje od tega zapisa.

S kljunčkom na okence trka
prezebel ptiček droban.
Je sobica tiha in mrka,
on prosi, a vse zaman.

Zakaj se me več ne usmili,
o deklica, tvoje srce?
Saj veš, da sem v stiski in sih,
da hudo glad tare me.

Si vsako m' zimo odprla,
nasula drobtinice vsak dan.
O deklica, si li umrla?
Potem te pač kličem zaman.

Veš, deklica ni še umrla,
a tudi ona trpi,
tam daleč, daleč v tujini
i ona si kruhka želi.

Jo tujec na tuje je pahnil,
pa vedela ni, zakaj,
in tudi ne ve, če kdaj se še vrne
v ljubljeno rodni kraj.

Ptiček začiva zdaj glasno
in trudno zapira oči,
saj zdaj mu je vse jasno,
zakaj drobtinice več ni.

Že glavico bolno poveša,
le nekaj trenutkov še mine,
že ptiček ubogi opeša
in žalostno pogine.

Vojaška veda in tehnika

Vsako noč po 28 ton pomoči za Biafro

Francoski Rdeči križ vsako noč pošilja v Biafro po tri letala, ki sprejmejo 28 ton tovarov. Njihov polet, zlasti pa pristanev poteka v dramatičnih in zelo nevarnih okoliščinah. Da bi lahko pristala v Biafri, se morajo najprej prebiti skozi zaporni ogenj nigerijskega protiletalskega topništva, pristajajo pa na stari cesti, ki je osvetljena le po pet minut, da bi se tako izognili bombardiranju s strani nigerijskih letal.

Potem ko je mednarodni Rdeči križ prenehal s svojimi pošilkami, Biafri pomagata s živcem, sanitetnim materialom in drugimi potrebščinami le še francoski Rdeči križ in katoliška mednarodna dobrodelna organizacija Caritas.

Kdaj bodo Kitajci imeli termonuklearno bombo?

O tem po svetu mnogo pišejo, vendar povsod drugače. Japonci menijo, da utegne biti kitajska termonuklearna bomba končana že leta 1972, Američani pa so glede tega bolj zadržani in pričakujejo kitajski »veseli dogodek« šele leta 1975. Največji optimisti (s svojega stališča) so vsekakor Rusi, ki so prepričani, da kitajske termonuklearne bombe pred letom 1990 ne bo.

Štiriindvajset milijard za lunski avto

Poročajo, da je ameriško letalsko podjetje Boeing namenilo 19 milijonov dolarjev (skoraj 24 milijard dinarjev) za konstruiranje vozila, s katerim naj bi se vesoljski raziskovalci prevažali po Mesečevi površini. Vozilo bo končano do marca 1971, v njem pa bo prostora za dva potnika. Njegov akcijski radij bo znašal 90 kilometrov.

Drugo takšno vozilo pa pripravljata podjetji Grumman in Bendix. To bo še popolnejše od prvega in se bo od kraja pristanka na Luni lahko oddaljilo več sto kilometrov.

Signalizator bojnih strupov

Ameriška vojska preskuša posebno napravo, ki naj bi ugotavljala prisotnost živčnih bojnih strupov in opozarjala na nevarnost. To je nujno zlasti zato, ker živčnih bojnih strupov in moč zaznati ne po duhu in ne po barvi, razen tega pa so smrtonosni že v zelo majhnih količinah.

Naprava vsebuje silno občutljive elektro-kemične elemente, ki lahko ugotovijo prisotnost izredno majhnih količin teh strupov v zraku in s električnim signalom opozarjajo na nevarnost. Naprava lahko deluje nepretrgoma do dvanaest ur. Na dim in prah ne odgovarja. Naprava je težka le osem kilogramov in jo je mogoče prenašati na hrbtni ali pa pritriliti na vozilo.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Je gverilsko vojskovanje možno tudi v Srednji Evropi?

ZAHODNI VOJAŠKI PISCI POSVEČAJO VELIKO POZORNOST TUDI GVERILSKEMU VOJSKOVANJU. ČLANEK, KI GA POVZEMAMO PO NARODNI ARMII, JE OBJAVILA FRANCOSKA REVUE MILITAIRE GENERALE.

Metode vojskovanja, ki so se ponekod razvile že med drugo svetovno vojno, zlasti pa po letu 1945, se v marsičem razlikujejo od splošno znane »vojne z materialom«, ki je značilna po množični uporabi topništva, tankov in letal. Vprašanje, če doktrina gverilskega vojskovanja pomeni v zgodovini vojskovanja novo obdobje, je postalo predmet mnogih razprav. Velike svetovne sile imajo namreč povsem drugačno koncepcijo o vojskovanju.

Njihova slika bodoče vojne je zasnovana na strateški in taktični uporabi jedrskega in konvencionalnega orožja ob močnem osredotočanju ognja. Za gverilski način vojskovanja pogosto pravijo, da je to posebna vrsta vojskovanja, ki ne ustreza evropskemu bojišču. Ali so takšna stališča napačna? Ali je gverilsko vojskovanje uresničljivo tudi v srednji Evropi?

Mislimo, da je z vsakim dnem čedalje manjša možnost, da bi se vojskovali tako, kot si to zamišljajo velike sile. Morda je obdobje toliko opisovanih jedrskih vojn že mimo in morda sta atomski bombi, ki sta leta 1945 padli na Japonsko, tudi zadnji? V meje take »jedske vojne« bi morda kazalo vključiti tudi povojno politiko demonstracij in protestov, groženj in nasprotnih groženj, zastraševanja in strahu. Kaže, da je bila takšna politika uspešna, saj je preprečila tretjo svetovno vojno. Sovjetsko zvezo in ZDA pa prisilila, da sta se začeli pogajati.

Nekoč je bilo neke rečeno, da je jedrsko orožje politično, ne pa vojaško orožje. To ni res. Sicer pa je vsako vojaško hkrati tudi politično orožje. Ker je očitno, da jedrska grožnja v današnjih razmerah čedalje manj zaleže, so pa po drugi strani čedalje večji izgledi za vojaško-politično agresijo, zasnovano na gverilskem vojskovanju. Če že govorimo o gverilskem vojskovanju, potem ne smemo pozabiti, da sta na Kitajskem takšnemu vojskovanju pomagala prostor in čas, medtem ko drugod, zlasti pa v Evropi, ne moremo vselej računati na takva dejavnika.

Kljub temu pa je gverilsko vojskovanje, v spremenjeni obliki,

možno tudi v srednji Evropi. Napadalec utegne priti do spoznanja, da mu utegne »taktika infiltracije«, ob podpori zračnega desanta, koristiti in da se je moč z njo izogniti odprti in dragi bitki tankov in letal.

Čeprav oborožene skupine borcev v gosti naseljenih predelih Zahodne Nemčije ne bi mogle dolgo časa delovati, bi se v večjih poraščenih in močvirnih območjih vsaj za nekaj časa le obdržala razna skrivališča, ki bi bila oporišča za napade na transportne kolone, vojaške oskrbovalne ustanove, industrijske objekte in upravne organe. Takšna oporišča je moč vzpostaviti in oskrbovati iz zraka s tem, da predhodno ocenijo njihovo uporabnost.

»Prikriti boj« take vrste je mogoče dopolnjevati s propagandnimi akcijami — z načrtnim širjenjem alarmantnih vesti in novic prek letakov ali radijskih valov. Takšne gverilske akcije bodo nedvomno kratkotrajne, če bo branilec ljudstvu pomagal in ustrežno ukrepal.

Zavoljo tega je mogoče s takšnim načinom boja v Evropi računati na večji uspeh v primeru, če je združen z infiltriranjem večjih skupin vojakov iz rednih enot, ki so namenjene za boj z branilčevimi silami. Take skupine je mogoče infiltrirati, na primer, sko-

zi gozdove ob državni meji, jih ponoči ali v megli izkrcati na obalo ali pa jih iz zraka izkrcati na industrijska območja v bližini meje.

Takšna metoda »prikrtega boja« bi bila najuspešnejša v primeru, če bi se kasneje nadaljevala z daljnosežnimi operacijami rednih enot kopenske vojske. V skladu s sedanjimi koncepti bi branilec utegnil odgovoriti z jedrskim orožjem. Vendar tak način obrambe spričo nedoločenosti napadalčevih ciljev oziroma zaradi tega, ker bi bilo treba jedrsko orožje uporabiti na svojih tleh, ni vselej sprejemljiv.

Obramba pred gverilskim načinom vojskovanja zahteva obsežen sistem zavarovanja, začeni z zavarovanjem obmejnega območja zlasti v tistih smereh, na katerih ni mogoče uporabljati večjih tankovskih sil. Zagovorniki koncepcije gverilskega vojskovanja menijo, da bo do velikih tankovskih bitk, ki bi se jih udeležile močne napadalčeve sile, prihajalo le po redkoma. Zlasti to velja za začetno obdobje vojne. Prej kot to lahko pričakujemo, da bo napadalec skušal v gozdnata in planinska območja, kjer ni moč uporabljati tankov in oklopnih transporterjev, pošiljati mnoge srednjemočne bojne skupine.

Pristojni vojaški strokovnjaki na Zahodu morajo resno razmisliti o tem, če sedanja oborožitev in oprema NATO enot, predvsem težka, ustrežata okoliščinam gveril-

skega vojskovanja. Težko, oklopno orožje je seveda potrebno in ga bo moč uporabljati tam, kjer bo napadalec skušal delovati z mehaniziranimi in oklopnimi silami. Vse dotlej, dokler nasprotnik ve, da ima branilec na Zahodu močne oklopne enote, ki mu utegnejo povzročiti resne izgube, je le malo verjetno, da bi že v prvih dneh spopada poslal v boj svoje oklopne enote. Možno je, da jih bo uporabil šele potem, ko bodo njegove infiltrirane enote na mnogih krajih dolge meje pritegnile nase močne branilčeve sile.

Nihče ne ve, kakšen načrt napada ima nasprotnik. Lahko se zgodi, da bi v prvem bojnem esalonu bile močne oklopne sile, hkrati s tem pa bi čez mejo pritisnile tudi številne manjše enote.

Toda operacije v gozdnatih in planinskih območjih je treba pričakovati v vsakem primeru. Zato mora branilec imeti lahke bojne enote. Le-te morajo biti motorizirane in sposobne za prevoz s helikopterji, da bi jih bilo mogoče prepeljati tudi kam dlje, izurjene pa naj bodo tudi za boj prsi ob prsi na težkem zemljišču in v gosti naseljenih območjih.

V obsežnejših očiščevalnih operacijah bo branilec lahko uporabljal teritorialne pehotne enote. Ker pa take operacije utegnejo zajeti velika območja, bo treba pritegniti večje sile, kot pa je to sedaj predvideno. Morda bo kazalo te teritorialne enote razširiti v »strelske brigade« ali »lahke divizije« in jim pobiljšati oborožitev.

Iz naše pomorske zgodovine

Ujetnik je zaplenil veliko ladjo

Kapetan Petar Zelalić je bil rojen leta 1727 blizu Herceg-Novoga. Pomorščak je postal že v mladih letih. Pot ga je pripeljala tudi na Malto, kjer se je vkrcal na gusarsko ladjo kapetana Marasa iz Počrnja, ki je pod maroško zastavo napadal turške ladje. Na tej ladji je Petar postal poročnik. Toda bojna sreča jim je kmalu obrnila hrbet in turški gusarji so jim zaplenili ladjo. Njena posadka se je v zadnjem hipu na dveh velikih čolnih rešila pred zajetjem.

Petar je nato kupil lastno ladjo in s tremi svojimi tovariši — eden je bil Dalmatinec, drugi Grk, tretji pa Maltežan — plul po morjih. Večkrat se je srečaval z raznimi gusarskimi ladjami, vendar je bil zanj vsak spopad zmagovit.

Ko je prišel čas, da ladijsko korito očistijo in ga premažejo, so leta 1760 odpluli proti obalam otoka Kitere blizu Peloponeza in na skritem kraju ladjo potegnili na suho. Na njihovo nesrečo pa je tedaj v te vode priplula velika turška ladja, katere posadka je za sultana Mustafa III. pobirala davke in druge dajatve. To je bila ena izmed najnovejših turških ladij s 74 bronastimi, 8 beneškimi in 4 večcevnimi topovi, 3 topovi na kamenite krogle in še z najrazličnejšim drugim orožjem, njena posadka pa je imela kakih 800 članov. Na ladji je bilo tudi 83 krščanskih ujetnikov, med njimi tudi enajst Bokeljev. Ladja se je zadržala v pristanišču Kos na Egejskem morju, bila pa je polna raznega blaga, zlatega, srebrnega in drugačnega denarja ter dragocenosti, ki so jih Turki pobrali na račun davka. Ladja je razen dveh kapetanov imela še kapetan — bašo, ki je bil glavni poveljnik. Ko je kapetan — baša zvedel za

Petra in njegovo ladjo, je na dve manjši ladji vkrcal oborožene vojake, ki so Petra in njegove tovariše iznenada obkrožili, jih ujeli in odpeljali s seboj. Kapetan-baša je ukazal, naj jih zapro in zastražijo.

Ni znano, koliko časa je bil Peter s svojimi tovariši turški ujetnik. Ko pa je nekega dne zvedel, da bo ladja odplula proti Carigradu, kjer jih bodo po takratni navadi obglavili, se je s svojimi tovariši dogovoril, kako naj bi se rešili. To so storili na petek, ki je turški praznik in ko so skoraj vsi mornarji odšli molit v džamijo. Navzlic temu je na ladji ostalo še nekaj Turkov, ki pa so počivali v njeni notranjosti. Zelalić jih je onemogočil tako, da je z žebli pribil vrata, ki so peljala v notranjost ladje, na podboje, nato pa so ujetniki z mornarskimi noži napadli tiste Turke, ki so se zadrževali na krovu. Izenadni napad je Turke smrtno prestrašil. Nekateri izmed njih so poskakali v morje in se skušali plavaje rešiti na obalo, drugi pa so se napadu uprli. Po enournem boju je bilo njihovega odpora konec. V spopadu je padlo kakih sto Turkov, izmed katerih jih je Petar ubil kar štirinajst. Boja so se udeležili tudi krščanski ujetniki, ki jih je bil Petar osvobodil.

Ko se je polastil ladje, se je bilo treba hitro umakniti in se izogniti napadu turških vojakov, ki so se vračali iz džamije. Po silno napornem manevriranju mu je to uspelo, čeprav so ladjo nenehno obstreljevali topovi iz bližnjih turških utrdb na kopnem. Zelalić je ladjo popeljal proti Malti, ker je pričakoval, da ga bodo tam sprejeli kot prijatelja. Nekdanja turška ladja je pod njegovim poveljstvom

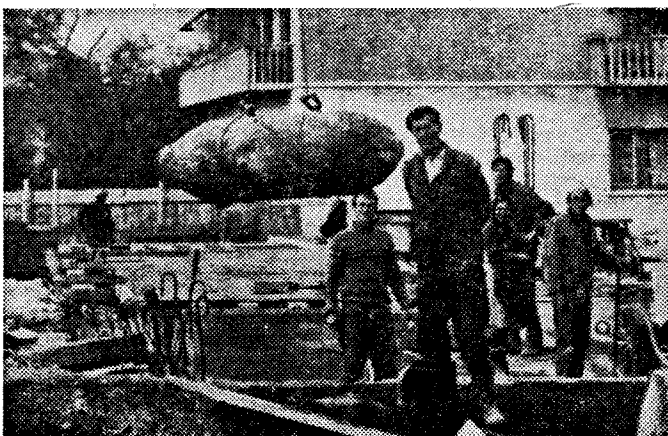
priplula pred Malto po devetnajst-dnevni vožnji. Ker je Zelalić pozabil z jambora sneti turško zastavo, so Maltežani menili, da se njihovemu otoku bliža sovražnikova ladja in so jo začeli obstreljevati s topovi. Petru je le s težavo uspelo prek ribičev prepričati pristaniške oblasti v to, da njegova ladja ni turška niti gusarska in da na Malto išče zaščito in pomoč.

Šele potem, ko so se Maltežani prepričali, da jim s strani Petrove ladje ne grozi nobena nevarnost, so mu dovolili, da se zasedra v pristanišču. Tam je Zelalić ladjo z vso njeno oborožitvijo podaril malteškim vitevom, ki so bili dobili otok v fevd od papeža in kralja Karla V.

Vrednost ladje je bila ocenjena na poldrug milijon takratnega denarja, ki so ga uporabljali na Malti. Mnogo je bilo vredno tudi orožje in drugo blago na ladji, razen tega pa so na njen našli še 84.000 zlatih cekinov. Zelalić je vitevom izročil tudi 40 ujetih turških mornarjev. Malteški vitezi so zadržali ladjo, orožje in ujetnike zase, zaplenjeni denar in roba pa so prepuščili Petru in njegovim tovarišem, da si ju razdele med seboj.

V arhivskem gradivu, ki ga hranijo na Malti, je več dokumentov, ki se nanašajo na opisani dogodek. Leta 1760 je tam izšla tudi knjižica z naslovom »O uporabi krščanskih sužnjev in zavzetju turške ladje«, o tem pa je pisal tudi takratni malteški časopis.

Petar Zelalić se je na Malto za stalno naselil in ko so tja prišli Angleži, je od njih prejel pokojnino vse do svoje smrti leta 1811. Pokopan je pri cerkvi sv. Nikolaja, ki jo je dal zgraditi na svoje stroške.



Bomba na gradbišču

Na gradbišču splitskega podjetja »Melioracija«, na oglu ulice Rade Končarja in Ivana Lozice v Splitu, so delavci nedavno odkopali 250 kg težko letalsko bombo, ki je ostala iz časov druge svetovne vojne. Novica o nenavadni najdbi se je hitro razširila po mestu in povzročila velik preplah. Okrog bombe so zasadili opozorilne znake — rdeče zastavice. Prebivalci so pričakovali, da bodo pristojni organi takoj odstranili nevarnost, vendar se je to zgodilo šele čez tri dni. Pirotehniko so odpeljali bombo 50 km daleč od mesta in jo razstrelili. V tisku so se seveda pojavile kritike, ker je moralo mesto preživeti skoraj štiri dni v strahu pred bombo!

Peti kongres zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije

Nadaljevanje z 2. strani

deracije *Milutin Morača*, ki je na koncu kongresa izjavil novinarjem med drugim:

»S petim kongresom ZRVSJ, ki pomenja začetek nove etape v razvoju in delu te polmilijske družbenopolitične in strokovne organizacije, je postala le-ta še močnejši družbeni dejavnik pri doslednem uresničevanju programa ZKJ, še posebno tistega dela, v katerem je govor o čuvanju naše svobode in neodvisnosti.« Dalje je dejal, da je najvažnejši rezultat petega kongresa prav gotovo v tem, da je izpričal enotnost gledišč in trdno odločenost rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, da se še bolj vprežejo na vseh tirnicah razvoja

naše družbe. »Mislim, da bo vsa naša javnost pozdravila to, da so

Slovenci v vodilnih organih ZRVSJ

ZVEZNI ODBOR: Ivan Dolničar, inž. Avgust Fajfar, Vid Jerič, Stanko Kodrin, Franjo Kranjc, inž. Slavko Korbar, Danijel Lepin, Jože Merlak, Franc Pičulin in Anton Plut.

PREDSEDSTVO: inž. Slavko Korbar, Jože Merlak in Danijel Lepin.

NADZORNI ODBOR: Ferdo Tolar

se rezervni starešine konstituirali v samostojno organizacijo, in da bo podprla njeno družbenopolitično in strokovno delo v krepitvi in organiziranju naše ljudske obrambe,« je v sklepni misli dejal Milutin Morača.

S sprejemom, ki ga je za udeležence kongresa priredil državni sekretar za narodno obrambo Nikola Ljubičić, je bil sklenjen peti kongres ZRVSJ, ki je ponovno opozoril na nemajhno vlogo te organizacije v uresničevanju zamisli splošne ljudske obrambe, tega, dandanes tako potrebnega spremljevalca nemotenega razvoja naše samoupravne socialistične skupnosti.

MILENA ŠTRAJNAR

Ob V. kongresu ZRVS Jugoslavije

Peti kongres ZRVS se je vršil v času, ko doživlja socialistična Jugoslavija nove uspehe tako pri družbeni gospodarski izgradnji — zlasti v razvoju samoupravljaljske družbe — kot v mednarodnem političnem življenju. Delovni ljudje Jugoslavije v borbi za realizacijo principov družbene gospodarske reforme vse odločilneje stopajo v areno družbenega samoupravljanja in odločanja ter z vsakodnevni trdim in vztrajnim delom krepijo materialno osnovo svoje delovne organizacije, svoje komune in republike, s tem pa tudi obrambne moči SFRJ.

Se vedno negativna in nestabilna mednarodna vojaška politična situacija, agresije imperialističnih sil po svetu v tej ali drugačni obliki, politika sile in težnja po nadvladi in številne kršitve samostojnosti in neodvisnosti predvsem majhnih dežel, zahtevajo od celotne jugoslovanske skupnosti maksimalno pripravljenost na obrambo samostojnosti in neodvisnosti države. V tem okviru ima priprava celotnega prebivalstva na vseljudsko obrambo posebno mesto in tvori osnovno jedro obrambne koncepcije Jugoslavije. V tej koncepciji igrajo pomembno vlogo vsi družbeni faktorji, in čim bolj bo sinhronizirano delovanje družbeno političnih skupnosti, delovnih in družbenih organizacij, narodov in narodnosti Jugoslavije — kjer zavzema osrednje mesto delovni človek — toliko čvrstejša bo obramba naše države, toliko težje si bo kdo dovolil kršiti suverenost in nedotakljivost socialistične Jugoslavije.



Slavko Korbar

Pri uresničevanju ciljev socialistične izgradnje, zlasti pa pri krepitvi obrambne moči naše socialistične samoupravljaljske družbe ter čuvanju pridobitev socialistične revolucije, je postala vloga Zveze rezervnih vojaških starešin vse bolj pomembna in zahtevna. Naša organizacija se je že v svoji dosednji aktivnosti pojavila kot sestavni družbeno politični dejavnik v pripravi organizacije vse-ljudskega odpora. V tej smeri se je vzpostavilo dobro sodelovanje z JLA, organi teritorialne obrambe, civilne zaštite in ostalimi činitelji, ki so odgovorni za vse-ljudsko obrambo.

Posebej je ZROP bila v dosedanjem delu uspešna pri strokovno-vojaškem usposabljanju

svojega članstva in v zadnjem času tudi ostalega prebivalstva. To svojo funkcijo je organizacija izvajala deloma prek strokovne literature, prek ustreznih predavanj, rezervne starešine pa so svoje znanje utrjevali tudi z navzočnostjo na taktično tehničnih zborih, vojaških vajah, bojnem streljanju, taktično organizacijskih pohodih itd. Pri tem je opravila pomembno vlogo vojaško strokovna literatura, zlasti pa tisk, ki naj tudi v bodoče zavzema tako pomembno mesto pri obrambni vzgoji rezervnih starešin in ostalega prebivalstva.

Peti kongres ZRVS se torej vrši v obdobju, ko rezervne starešine že razpolagajo s pomembnimi rezultati svojega dela. Ponosni smo, da je naše delo in s tem mesto v družbi tako pozitivno ocenila celotna naša socialistična družba, še posebno na IX kongresu ZK Jugoslavije. S svojim bodočim vztrajnim in poglobljenim delom pri krepitvi obrambne sposobnosti naše dežele ter moralno-politične enotnosti in solidarnosti vseh delovnih ljudi bomo opravičili to zaupanje.

Prav zato je toliko bolj pomembno, da peti Kongres čim temeljiteje analizira dosedanje delo rezervnih starešin, da realno oceni politični trenutek, v katerem se odvija, da na teh osnovah nakaže temeljne naloge Zveze rezervnih vojaških starešin, ki je kot samostojna organizacija postala še pomembnejši faktor obrambne moči jugoslovanske socialistične samoupravljaljske družbe.

Ko s petim kongresom rezervne starešine utiramo nova pota v delovanju naše organizacije — ki sicer ni edina odgovorna za krepitev obrambne moči jugoslovanske skupnosti — si moramo zastaviti vsaj nekaj najpomembnejših bodočih nalog ZRVS tako glede na nove potrebe obrambnih priprav, vse hitrejšega razvoja vojaških ved in vojaške tehnike in glede na neprestan priliv novih mlajših starešin v našo organizacijo.

V bodoče bomo morali zlasti čimbolj razvijati aktivnost naših organizacij in članstva v idejno politični smeri pri krepitvi in utrjevanju moralno političnih temeljev splošne ljudske obrambe; razvijati bomo morali čim večjo aktivnost članov ZRVS v Zvezi komunistov Jugoslavije, SZDL in drugih družbeno političnih in družbenih organizacij pri seznanjanju in tolmačenju vsebine načel splošne ljudske obrambe, pa tudi v neposredni pomoči tem organizacijam. S tem bomo krepili zaupanje naših delovnih ljudi v nepremagljivost naše socialistične skupnosti, kar je ena izmed naših najvažnejših nalog, v aktivnosti članov ZRVS pri ustanavljanju, izpopolnjevanju in urjenju oboroženih enot teritorialne obrambe, delovnih organizacij in družbeno političnih skupnosti, enot civilne zaštite, v akcijah množičnega vojaškega urjenja vseh naših občanov; v krepitvi splošne ljudske obrambe v skladu z njenimi načeli pa zahteva urjenje rezervnih starešin in njihove nadaljnje vojaško strokovno usposabljanje še neposrednejšo

sodelavo z JLA. ZRVS pa si bo morala prizadevati tudi za to, da bodo naši člani uživali ugled moralno in politično neoporečnih ljudi.

Te in druge naloge, za katere smo se dogovorili na V. kongresu ZRVS bomo izvrševali lahko bolj uspešno in plodno, če se bo naša organizacija kar se da bolj vključila s svojo dejavnostjo v celotno aktivnost vseh drugih družbeno političnih dejavnikov na področju splošne ljudske obrambe.

Pred predstavniki rezervnih vojaških starešin, je torej, da potrdijo prehojne opot organizacije in da pri izvrševanju bodočih tako pomembnih nalog v čim večji meri izkoristijo nove možnosti, ki jih daje samostojnost vseh Jugoslovancev za obrambo svobode in neodvisnosti.

Dipl. ing. Slavko KORBAR,
Predsednik republiškega odbora
ZRVS SR Slovenije

Milutin Morača, predsednik zveznega odbora ZRVS Jugoslavije

Milutin Morača, rezervni generalpolkovnik, se je rodil leta 1914 v Stekerovcih pri Glamoči. Leta 1940 je končal pravno fakulteto. Že pred vojno je prizadeveno sodeloval v revolucionarnem gibanju, od leta 1936 je član zveze komunistov, bil je eden izmed organizatorjev vstaje v Drvarju in tik pred vstajo imenovan tudi za namestnika komandanta Drvarskograhovskega partizanskega odre, nato je v narodnoosvobodilni



vojski opravljal razne visoke dolžnosti, od komandanta bataljona, brigade, divizije do načelnika štaba I. armade. Po vojni je končal višjo vojaško akademijo, bil vršilec dolžnosti namestnika načelnika le-te, pomočnika in namestnika načelnika generalštaba JLA ter komandanta armijske oblasti, od 1963. do 1967. leta je bil član zveznega izvršnega sveta, od leta 1967 član sveta federacije, še istega leta je izbran v predsedstvo zvezne konference Socialistične zveze. Nekajkrat je bil tudi poslanec zvezne in republiške skupščine.

Je nosilec »Partizanske spomennice 1941« in odlikovan z redom narodnega heroja in drugimi visokimi vojaškimi in tujimi odlikovanji.

Filip Pajnič — Jaka: V Benečijo in nazaj

Stražo smo poslali na bukev, od koder je bil najboljši razgled. Spominjam se dogodka, ko je bil neki mlad partizan na straži. Premagal ga je spanec, začel je lesti z vrha bukke, padal je po vejah, nazadnje pa se je le prebudil in se ujel na zadnjih vejah. Seveda smo se spet smejali, toda hitro smo se spomnili, kaj vse se je že tragičnega zgodilo zaradi malomarnosti straž, ki ni bila dovolj budna in smeh nas je minil. Za nas Italijani niso vedeli, pač pa so napravili hajko na bolnico, ki je bila pod Krnom. Mi smo se skupaj s to bolnišnico premaknili na Krnske planine pod Rdeči rob. Od vasi Krn do tod je bilo dobre štiri ure hoda in je bilo zelo težko oskrbovati se s hrano.

Pod Rdečim robom smo taborili več dni in občudovali lepoto krnskih gora. Drv je bilo dovolj, ker je ostalo od I. svetovne vojne še dosti lesenih barak. V teh krajih se je boril v prvi svetovni vojni moj oče, pa tudi moj stari oče, ki se je rodil leta 1836, se je boril kot avstrijski vojak leta 1866. Pomislil sem, da se zdaj že tretji rod bori za te primorske hribe in da mora zdaj končno tudi sem priti svoboda.

Nad vse je zanimivo majhno jezero v tem hribovju. V tistih junjskih dneh je padlo precej dežja in se je jezero kmalu napolnilo. Ko je bilo polno, se je voda odtekala kot močan hudournik in se pod vasio Krn izlivala v Sočo.

Ko je bilo ozračje po dežju popolnoma čisto, smo lahko videli celo Furlansko nižino in Svičarske alpe, celo tržaški zaliv, z daljnogledom pa tudi ladje, zasedrane v zalivu.

Neprenehoma smo gledali proti Bogatinu, kjer je bila jugoslovansko-italijanska meja. Po večdnevem skrbnem opazovanju se je naš komandant Jaka Avšič prepričal, da pod Bogatinom ni nobene italijanske postojanke in da je meja nezastražena. To pa, kot bomo pozneje videli, ni držalo.

Nekoga dne me je poklical komandant k sebi, mi določil še tri borce in nam ukazal, da gremo na Gorenjsko po zvezo. Napravil nam je točno skico, kod naj hodimo. Mejo naj prekorakimo pod Bogatinom, se vzpnemo na planino, gremo mimo Komne in Komarče na Sedmera triglavska jezera in potem na planino Ovcarijo. Rekel je še, da misli, bomo na Ovcariji že dobili zvezo, gotovo pasejo tam planšarji živino in bodo vedeli, kjer se zadržujejo gorenjski partizani.

Dobili smo tudi mitraljez, ki ga je nosil tovariš Bogdan. Dobro smo premislili svojo nalogo in krenili na pot. Bilo je menda 10. junija 1943. popoldne.

Po nekaj urah hoda smo prispeli do italijanskih kasarn. Bile so prazne. Nekako brezskrbno smo se odločili, da bomo prenočili kar v teh kasarnah, saj je tudi naš komandant, ki je nekaj dni opazoval to smer, mislil, da ni tod okoli nikakih italijanskih straž. Legli smo torej na pogrado in pospali kar brez straže. Noč je minila mirno, v prvem svitu pa smo se napotili naprej proti Bogatinu. Hitro smo prišli do nekega hriba, se povzpeli in pred seboj v dolinici kakih sto metrov dalje spet zagledali kasarne. Stisnili smo se v zaklone in nekaj časa poslušali, da bi ugotovili, če so v kasarnah vojaki. Kmalu smo videli, kako se v kasarnah odpirajo okna, treskajo vrata, prav do sem se je slišalo glasno italijansko govorjenje. V kasarni je bilo polno vojakov in zdelo se nam je, da je med njimi preplah. Na drugem hribu nasproti nas so imeli postavljeno izvidnico. Že prej, ko smo prečkali cesto, ki je bila speljana iz doline prav do Bogatina, smo videli telefonske kable, ki so nam zbudili pozornost in nam narekovali previdnost. Kratki čas smo vse to opazovali, pa smo se vrgli nazaj in se pričeli po drugi strani prav mučno prebijati po skalah in vrtačah do vrha Bogatina. Prepričan sem, da nas je italijanska izvidnica opazila, kljub temu pa za nami niso poslali nobenega strela.

Na vrhu Bogatina smo malo postali in se razgledali. Opazili smo kočjo na Komni in mislili, da je tudi tam postojanka italijanskih graničarjev in smo se začeli previdno premikati dalje, nekako se izogibaje čistini, da nas ne bi tudi od te strani opazili. Na planini smo videli, kako se pase živina, opazili smo nedaleč planšarje, vendar se jim nismo približali, vprašati nismo hoteli ničesar, glasno smo govorili italijanski, da bi bili videti kot italijanski vojaki, saj smo imeli tudi njih uniforme na sebi. Planšarji so začeli nemudoma sganjati živino, bali so se menda, da jim mi ne bi odgnali kake krave s seboj. Glasno govorili smo šli čez Komarčo in dalje na Sedmera triglavska jezera. Na tej stezi so bili jasno vidni sledovi nemških vojaških čevljev. Premikali smo se zelo previdno, vedno pripravljeni na strel. Če bi se bili srečali z Nemci, bi bili vanje spustili rafal in se naglo umaknili, še preden bi se bili oni mogli znajti. Pa jih ni bilo in brez vsakih neprijetnih srečanj smo nadaljevali pot. Na tej stezi smo našli na studečkah, ki kaplja samo po kapljah in celo uro je bilo treba čakati, da se je napolnila čutara. Ko smo se odježali, smo krenili naprej in vedno naprej. Spotoma smo brali, kar je nekoč neki šaljivec pisal po skalah: »Do Sedmerih jezer še 15 minut.« Malo naprej smo brali: »Še dve uri...« in še več takih silničnih »kakišpotov«. Smejali smo se vsakemu novemu takemu napisu in kar hitro prišli do Sedmerih triglavskih jezer. Vse planinske kočje so bile prazne in za čudo niti ena ni bila požgana. Da bi se obotavljali in se čudili lepoti jezer, ni bilo časa. Morali smo naprej proti Ovcariji, da bi jo dosegli še pred mrakom. Hiteli smo vedno bolj in kmalu se je pred nami odprla planina. Ustavili smo se in opazovali, kaj se bo pokazalo. Videli smo precej živine, ki se je mirno pasla. Slavec, ki je vodil to našo patroljo, je določil, da ostaneta Bogdan in njegov pomočnik z mitraljezom v zasedi, jaz pa da grem z njim do planšarjev, da poizveva, kako je na Gorenjskem.

Prišla sva v prijetno planinsko kočjo in v njej našla mlado dekle Ivanka, ki je bila doma iz bohinske Srednje vasi. Z nama sploh ni hotela govoriti in ničesar nama ni hotela povedati. Polno uro sva jo s Slavcem prepričevala in jo nagovarjala, naj nama pove kaj o partizanih, ona pa nič... Nazadnje sva obupala, tudi najina tovariša v zasedi sta bila že nestrpna, ker nista vedela, kaj se z nama dogaja, in sva hotela brez uspeha oditi. Ivanka, ki ji je bil najin dolenski dialekt tuj, je mislila, da sva vohuna, preoblečena v partizana, in se je trdno držala. Nazadnje pa sva ji le nekako dopovedala, da sva prava partizana, in povedala nama je vse, kar je vedela. Naročila je svojemu mlajšemu bratu, ki je bil z njo v koči, naj prinese mleka in nama je postregla. Povedala nama je, da mora njen brat vsak dan nositi v dolino kolač sira, v katerega je moral vtisniti datum. Od mleka vseh krav, ki so se pasle na Ovcariji, so vsak dan napravili skupen kolač sira, in z vtisnjenim datumom na njem so Nemci vsak dan imeli natančno kontrolo, da je bil res ves sir oddan.

Ivanka nama je povedala, da so bili partizani na Pokljuki že zgodaj spomladini močno razhajkani, da jih je precej padlo in da se tisti, ki so ostali živi, potikajo po vseh triglavskih planinah.

To so bili za nas dragoceni podatki.

Vsi štirje smo v tej koči prenočili. Ivanka nam je dala sladkega planinskega mleka in takoj drugo jutro zgodaj smo se napotili nazaj na Krnske alpe. Isti dan, ko smo se vračali k svoji enoti, samo zaslišali streljanje iz smeri proti Krnu. Naši enoti se je takrat približala neka večja italijanska patrolja graničarjev in streljala na naše. Proti večeru je vse utihnilo. Mi smo v naglici nadaljevali pot, le na vrhu Bogatina smo počakali, da se je zvečerilo. Zdaj smo vedeli, da imamo za sosede pod Bogatinom italijanske graničarje. Bila je mesečna junijska noč. Hodili smo previdno. Še kmalu po polnoči smo dosegli malo krnsko jezero in se ob njem nekoliko oddahnilo. Naši so takrat še vedno taborili pod Rdečim robom.

(Se nadaljuje)

PLINSKA KATALITIČNA PEČ

aida^{SUPER}

**ZA POCENI
IN HITRO
SEGRETJE PROSTORA
JE NENADOMESTLJIVA
PLINSKA PEČ**

aida^{supr}

- direktno vžiganje tekočega plina
- na principu katalize tekoči plin gori brez plamena in izgori skoraj 100 %
- že po nekaj minutah peč doseže maksimalno intenzivnost gretja
- peč ne potrebuje odvoda v dimnik
- velika praktičnost namestitve in prevoza iz enega prostora v drugega

NOVOSTI

- peč ima vgrajeno slučko za kontrolo atmosfere kjer izgori plin z močnim plamenom ves čas delovanja peči
- z gornjim je podana popolna varnost uporabe peči ob upoštevanju navodil za uporabo
- 2-letna garancija

MERE: 41 • 49 • 79 cm

TEŽA BREZ JEKLENKE: 16,5 kg

POTROŠNJA BUTAN-PROPAN PLINA:

• min.:	155 gr/h ... 1.900 kcal/h
• sred.:	200 gr/h ... 2.500 kcal/h
• max.:	250 gr/h ... 3.000 kcal/h

Panel, ki je vgrajen v peč je atestiran na Rudarsko-geološki fakulteti v Beogradu, atest št. 286/2 od 23. 12. 1968.

ELRA - ŠKOFJA LOKA - RATEČE



TOVARNA GOSPODINJSKIH APARATOV ELRA ŠKOFJA LOKA

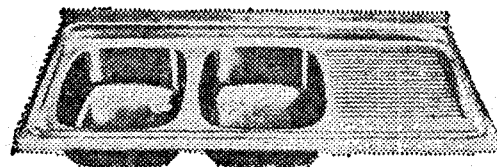


TOVARNA ELEKTROMATERIALA
LJUBLJANA — ČRNUČE

IZDELUJE:

- ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- VODOTESNI ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- PEŠEL CEVI IN PRIBOR
- ELEKTRIČNE LIKALNIKE - NAVADNE IN Z REGULACIJO (SISTEM ROWENTA)
- IZOLACIJSKI MATERIAL:
 - BOUGIER CEVI
 - DIAGONALNE TRAKOVE
 - OLJNO SVILO
 - OLJNE TRAKOVE
 - ALGLAS TKANINO
- SUHE TRANSFORMATORJE

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA
NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL



KOVINOPLASTIKA • LOŽ

Mile Pavlin SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Nazadnje sem zvedel, da je Šimen zahajal k neki mladi ženski, ki je bila precej na slabem glasu glede moških sploh, pa tudi glede Nemcev. Zveze z njo je skrbno prikrival in jo obiskoval le ponoči in vedno sam. Povsem slučajno so ga enkrat ali dvakrat videli pri njej. Da je prišel večkrat, pa se je izdala sama, ko se je hvalila, da zahaja k njej visok partizanski funkcionar.

Vedel sem tudi za ime te ženske, menda je bila Irena ali nekaj podobnega. Po svoje je bila zelo zanimiva in tudi njen konec je bil močno čuden. Tako nenavaden, da sem si osebno ogledal prizorišče in sam vodil preiskavo, seve zaradi suma, da je prek nje imel Šimen zveze z Nemci.

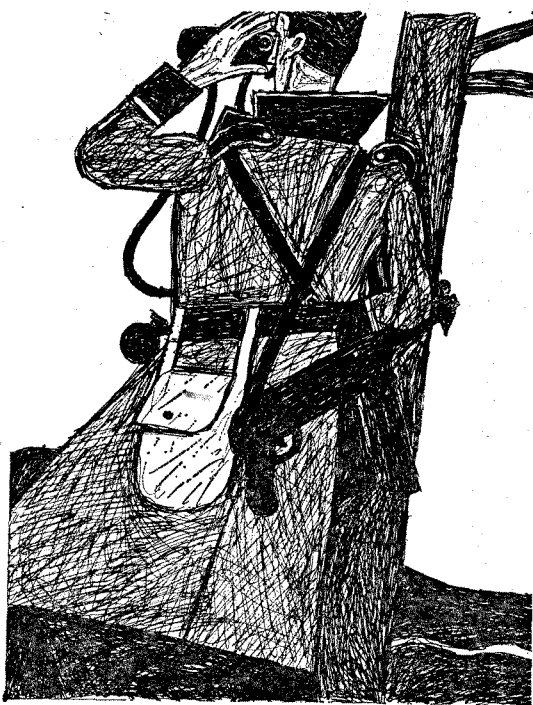
Torej, ta ženska je bila hči kmečke dekle iz teh krajev. Mati je bila po pripovedovanju starejših ljudi zelo čedna in fantje so se kar topli z njo. Ona pa ni marala nikogar, merila je više in je menda čakala svojega princa ali vsaj gruntarja. Kakor je navadno v takih primerih, je nazadnje ostala sama. Že precej v letih, vendar še precej zala, se je seznanila z nekim letoviščarjem, ki je preganjal po Pohorju dolge čase, doma pa je bil nekje z juga države. Zgodilo se je tako, kot je pri takih navadah. Gospod je izginil brez sledu, dekle pa je ostala noseča.

Ko se je rodil otrok, je mati dobila majhno kajžo nekje na samem. Kje je našla denar,

98

se ne bo nikoli zvedelo. Morda ga ji je dal tisti letoviščar, da bi bila tiho ali kaj. Tam je živela mati z Ireno in dninarila pri kmetih, nabirala gobe in jagode ter obdelovala njivico, redila kozo ali kravo in prašička.

Irena je rasla in takrat se je oglašil njen



99

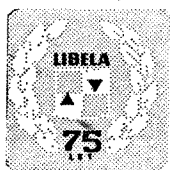
oče, kot je bilo slišati. Začel je nekaj plačevati zanj. Poslali so jo v mestne šole. Ko je dorasčala, jo je začela razganjati nemirna kri. Zaradi nekih reči so jo izključili iz šole, nato se je učila za frizerko. Prišli so Nemci in jo kot vsa druga mlada dekleta poslali delat v Nemčijo. Kaj je tam počela, se ne ve, ljudje pa so marsikaj govorili. Morda je končala kak tečaj za vohunstvo, morda je služila v javni hiši ali pa resnično kje delala, kdo bi vedel.

Poleti tridesetega se je spet pojavila doma. Mati ji je namreč naglo umrla, ona pa je prišla iz Nemčije na pogreb in se ni več vrnila. Od česa je živela na tisti krpi zemlje, ko se ni lotila nobenega dela, in zakaj so jo pustili Nemci pri miru, medtem ko so druge, ki so tako zapustili delo, preganjali, tudi ni znano.

Pač pa je kaj kmalu začela iskati zveze z našimi. Niso ji nasedli, ker so bili preveč nezaupljivi. Kmalu je bilo slišati, da se okoli nje smukajo nemški orožniki. Začela je hoditi tudi v Maribor in tam so jo videli z različnimi vojaki. Končalo se je tako, da so ji terenci začeli groziti s škarpami in so jo menda celo ostrigli. To je pomagalo, od takrat dalje ni bilo slišati, da bi jo videli še kdaj z vojaki. Prav takrat se je na Pohorju pojavil Šimen.

Kaj sta imela med seboj, ali je bila vmes ljubezen ali kaj drugega, bo ostalo za vedno skrivnost. Malo prej, preden so Šimna spravili na Dolenjsko, pa se je zgodila tista čudna reč.

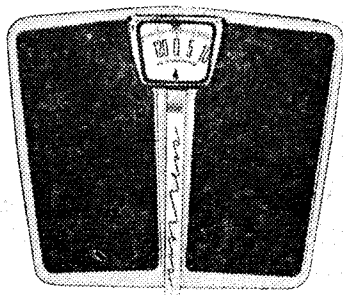
Kot že rečeno, je bila kajža, ki jo je podovala od matere, precej na samem. Zato nihče ni vedel, kaj se tam godi. Toda daljni sosede so nazadnje dekle le pogrešili in nekdo je šel pogledat, zakaj je ni na spregled. Govoril



LIBELA - CELJE

ZA VSAKODNEVNO KONTROLO
VAŠE TEŽE
OSEBNA TEHTNICA

NEVA



Praktično darilo
za vsako priložnost!

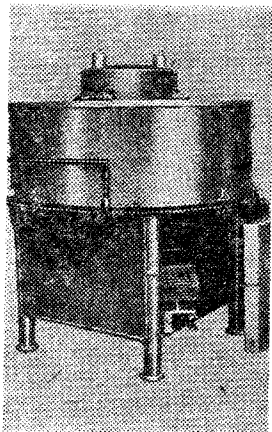
Obrtno podjetje

»O B R T N I K« PREBOLD

izdeluje krožne betonske
mešalce v velikosti 500 li-
trov z električnim motorjem
380 W.

Mešalec je, primeren poleg
mešanja betona, tudi za me-
šanje malte. Uspešno ga upo-
rabljajo izdelovalci betonskih
zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

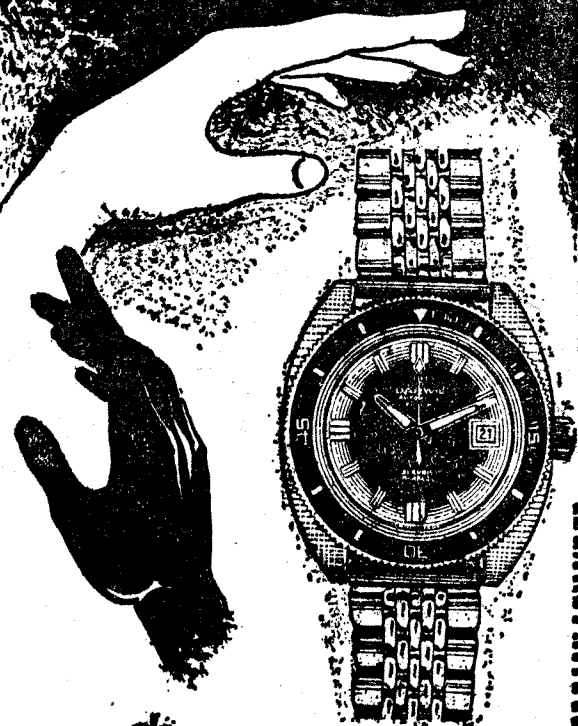


DARWIL

TRST piazza s.antonio nuovo
4/I-II

Biseri
Darwilove
proizvodnje
1969

LORD 71 in
LADY 71



Societa

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah
DARWIL — ugrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pre-
tresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR' cronometer je pojem elegancie in
točnosti.

DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK
DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970.
GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

DARWIL

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA
IZ 14, 18 IN 22-KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo!

Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA.

Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in
veletrgovinah v Jugoslaviji.

Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije.

100

sem z njim in sam mi je pripovedoval, kako je nekaj časa trkal na vrata. Ko se nihče ni oglašil, je vstopil. Notri je zaudarjalo in muhe so se spreletavale. Vrata v sobo so bila zapahnjena. Sosed je vlomil in ostrmel. Sredi sobe je ležala Irena v mlaki krvi, vsa razrezana.

O uboju so obvestili Šimna, ki je takoj prišel, si ogledal hišo in okolico, baje bolj razburjen kot navadno. Kasneje so mi pripovedovali, da je rekel nekaj takega kot: Kakršno življenje, takšna smrt.

Toda kdo naj bi jo ubil? Naši je niso, če je ni morda Šimen sam. Nemci tiste čase niso več prihajali v tako samotne kraje, pa tudi slišali bi, če bi se to kljub temu zgodilo. Kaj več pa Šimen ni napravil.

V te kraje sem prišel kake tri tedne po uboju, približno dva tedna pa je trajalo, preden sem zanj zvedel, oziroma za zvezo med Šimnom in Ireno. Vseeno sem sklenil, da si ogledam hišo še sam.

Bila je prazna, na podu so se še poznali krvavi sledovi, dekleta pa so pokopali na pokopališču kaki dve uri daleč. Pogledal sem okna in ugotovil, da so na vseh debeli železni križi. Skozi okno storilec ni mogel. Torej je prišel lahko samo skozi vrata. Toda kako je odšel, če je bil zapah od znotraj zaprt? Kaj, če ni zapaha po dejanju zaprt od zunaj? Zaprt sem vrata in res kmalu s starim žebljem zrinil zapah čez podboj. Res je bilo na zapahu več sledov takega zapiranja.

Preiskal sem pohištvo in kmalu ugotovil, da je nekdo to naredil že pred menoj, pa zelo temeljito. Kaj je iskal in kdo je bil? Pogledal sem tudi v peč in tam našel ostanke sežganega papirja. Nekdo jih je skrbno strl, da ne bi bilo mogoče česa prebrati...

101

Sosedje niso znali povedati nič posebnega, le na Šimna so nekaj namigovali in kvantali kot le kaj. Baje so k Ireni zadnje čase zahajali tudi drugi partizani in je bilo v njeni bajti kaj veselo.

Zdaj lahko le sklepam, kaj je bilo z Ireno. Na Pohorje so jo poslali Nemci, da bi bila Šimnu za vabo ali za zvezo. Fant je bil zaradi svoje telesne napake grd kot le kaj in menda ga nobena ženska takega ni marala, oziroma je vsaj mislil, da ga ne mara. Zato so mu postavili Ireno in ga najbrž z njeno pomočjo zajeli v svoje mreže. Ko je opravila svojo nalogo, so jo spravili s poti, da ne bi kaj povedala. Lahko si predstavljam, kako je s takimi ženskami. Nanje se ne moreš zanesti, ko jim prede trda, ko pa se najde kdo, ki je pripravljen več plačati, povedo vse. Morda je celo Šimen sam bil krvnik, saj se je lahko bal, da ga bo izdala nam?

O svojih ugotovitvah sem napravil obširno poročilo in ga poslal v Belo krajino na vodstvo. Ne vem, ali je prišlo na cilj ali ne. Res pa je, da Šimnu takrat nihče, niti jaz niti kdo drug, ne bi mogel dokazati nič takega, da bi ga zaradi tega priprli. Vse so bili samo sumi. Le to bi lahko dokazal, da je bil glede svojega dela popoln tepec in da sem moral začeti vse znova. Drugje so bili glede tega že leto ali dve pred nami. Tisto zadnjo vojno zimo sem si skoraj noge polomil, tako sem letal okoli. Tudi moj pomočnik ni bil prav nič na boljšem. Za silo sem skrpal našo službo, preden smo vkorakali v Maribor.

Razen tega sem lahko tudi poročal na vodstvo, kako je počel nepotrebne krutosti in kakšne posledice je to imelo med ljudstvom...

102

Nenadoma pa zvem, kako je Šimen v sedmem Prekmurju na položaju, ki je enak mojemu. Od začudenja sem se skoraj sesedel! Takrat se je vojna naglo bližala koncu, dela in skrbi smo imeli čez glavo, zato sem kaj malo mislil na Šimna in na to, ali je kriv ali ni.

Vojna se je nehala... Bila sva si soseda in skupaj sva potovala v Ljubljano na razna posvetovanja. Ves čas se mi je zdelo, da se mi na skrivaj posmehuje in da slišim v njegovih besedah skrito ost. To me je vznemirjalo. Razpredel sem svoje niti na njegovo ozemlje in kmalu začel dobivati poročila, kako ga lomi. Končno sem zbral debel sveženj papirjev in ga odnesel ministru. Vrgel sem mu ga na mizo in malce nesramno rekel:

»Tole preberi, tovariš minister, da boš videl, kakšnega gangsterja ste poslali v Prekmurje in kaj tam počenja.«

Nisem zvedel, ali je minister tiste moje papirje prebral ali ne, toda kmalu sem slišal, da je prišla v Prekmurje posebna komisija in da zaslišujejo ljudi, seveda tako, da Šimen ne ve. Končno so člani komisije zbrali vse dokaze. Šimen je surovo ravnal z ljudmi, preganjal in kaznoval majhne krivce, večje pa izpuščal. Tudi z nekakšnimi ženskami je imel zveze, s takimi, ki niso bile na najboljšem glasu.

Tiste čase je bilo pri nas zelo strogo in je zadostovalo že nekaj malega, pa si že letel s položaja. Tako so tudi Šimna nekega dne poklicali v Ljubljano, ga tam držali skoraj pol leta. Takrat smo pravili, da je »na razpoloženju.«

Kaj pisano sem pogledal, ko se je nekega dne oglašil pri meni in mi povedal, da so ga kaznovali le z disciplinsko kaznijo. Na službeni lestvici je zdrsnil za en klin nižje...

Kurirji — prijatelji šol v partizanskih krajih

Poleg organizacije srečanj preživelih kurirjev in vezistov NOV, »transverzale«, obujanja tradicij in zbiranja zgodovinskega gradiva, so bivši kurirji in vezisti prevzeli patronate tudi nad rednimi šolami v partizanskih krajih. Obveznost, da jih bodo vsako leto obiskali, ki so si jo naložili ob prevzemu pokroviteljstva, je postala že tradicionalna. In tako je dan, ko pridejo kurirji skupaj s predstavniki podjetij, s katerimi so prevzeli patronate, za vaščane in še posebno za otroke prav gotovo veliko in priskrbo doživljajo.

Ena takih šol je v najrevnejših predelih Haloz na Štajerskem, kjer je v času narodnoosvobodilnega boja delovala kurirska postaja S-4. To je šola v vasi STOPERCE. V šoli, ki je bila zgrajena leta 1915 in so jo Nemci med vojno požgali, je danes stopetdeset otrok. Po vojni so šolo obnovili. Čeprav so domačini pridno priskočili na pomoč z lesom in delovno silo, je še vedno pomanjkljivo opremljena. Tako ji bo pomoč, ki smo jim jo nudili v učilih, res koristila. Haloze so namreč še vedno obrtno in industrijsko slabo razvito območje in tako ima mladina tod zaradi slabih in neurejenih šolskih prostorov, dotrajane opreme in pomanjkljivih učnih pripomočkov za učenje neprimerno slabše pogoje kot druga slovenska mladina... Pa

vendar je med njimi nekaj zelo dobrih učencev.

Slehnemu partizanu na Primorskem je znano, da so jim bila v TREBUSHI v času narodnoosvobodilnega boja vsa vrata odprta na stežaj. Vaščani so jim nudili vse, kar jim je dajala skopa zemlja. Pa tudi sami so zgrabili za orožje, se uprli okupatorju in za svobodo žrtvovali kar šestinpetdeset življenj. V vasi je bil tudi štab I. korpusa in — ves čas vojne — kurirska postaja P-7, po kateri se imenuje tudi pionirski odred tukajšnje osnovne šole. V času narodnoosvobodilnega boja je bilo v vasi kar se da živahno: kurirji so prihajali in odhajali, vrstili so se mitingi, v neposredni bližini so delovali vojaški in politični tečaji ter »Slovenija«, ena izmed največjih partizanskih tiskarn na Primorskem. Po vojni je bila vasica pozabljena, nihče je ni več obiskal, dokler niso prišli kurirji in skupaj z nekaterimi delovnimi kolektivi prevzeli patronat nad osnovno šolo in ji kot prvo pomoč nudili kombiniran projektor, učila in knjige.

Ni še dolgo tega, kar so preživeli partizanski kurirji v podnožju Kočevskega Roga v vasi Občice, kjer je med vojno delovala centralna kurirska postaja TV 15, odkrili spominsko ploščo. Pionirski odred osnovne šole POLJANE je iste

ga dne dobil tudi ime po kurirski postaji. V času okupacije je bila vasica dobro znana, saj so se v njej sleherni dan ustavljale partizanske enote, kurirji, obveščevalci in intendante. Kljub temu, da je bila vasica siromašna, so lačnim partizanom postregli z vsem kar so imeli, pa čeprav le z kosčkom koruznega kruha. Tega preživeli kurirji niso pozabili in da bi se vaščanom vsaj malo oddolžili, so prevzeli skupaj z delovnimi kolektivi patronat nad tamkajšnjo osnovno šolo. Dolina je od tedaj vsako leto vsaj enkrat zaživela. Prišli so bivši kurirji in predstavniki pokroviteljskih podjetij ter šolo obdarili. Posebno so bili veseli, ko smo jim pripeljali peč, še bolj pa, ko smo otroke peljali na izlet na Veliko planino. Težko je opisati veselje otrok iz te oddaljene in zapuščene vasi, ko so se peljali v gondoli — saj marsikateri izmed njih še vlaka niso videli. Se večje presenečenje jih je čakalo na 1660 metrov visoko ležeči Veliki planini, kjer stoji krasen hotel s planšarskimi kočami in z nepozabnim pogledom na Kamniške planine. »Izlet ni bil samo lep in prijeten, ampak tudi koristen,« nam je ob slovesu dejala učiteljica.

Minila so že štiri leta, odkar so v prijazno vasico LOM POD STORŽIČEM, znano iz narodnoosvobodilnega boja, prikorakali preživeli partizanski kurirji iz vse Slovenije iz celo s Koroškega. Tega prijetnega srečanja se vaščani še danes spominjajo, posebno pa takrat, ko jih ponovno obiščemo. Pionirski odred osnovne šole so imenovali po kurirski postaji G-34, ki je bila v neposredni bližini vasi. Ob tem srečanju smo jim poklonili tudi novo opremo za telovadnico in druge učne pripomočke. V spomin na ta dogodek prirejajo najmlajši vsako leto v tej partizanski vasi sprejem kurirjev in ob tej priložnosti pripravijo tudi kulturni program. Srečanja se poleg predstavnikov delovnih kolektivov in kurirjev udeležijo tudi predstavniki družbeno-političnih organizacij. Pionirji tega odreda razen tega skrbno čuvajo in vzdržujejo spomenike padlih borcev narodnoosvobodilnega boja, obljubili pa so tudi, da se bodo med prvimi udeležili »transverzale kurirjev in vezistov NOV«.



PIONIRJI OSNOVNE ŠOLE POLJANE IZVAJAJO KULTURNI PROGRAM

Pomoč, ki jo bivši partizanski kurirji in vezisti nudijo tem partizanskim krajem, je neprecenljive moralne vrednosti, kajti ljudje začutijo, da niso pozabljeni... To so vasi v hribovskih predelih, oddaljene od kulturnih in gospodarskih središč, kjer ljudje skoraj ne vedo, kaj je kino ali gledališče in zato toliko težje čakajo borce, s katerimi so delili najtežje trenutke svojega življenja. Te akcije imajo že dolgoletne tradicije in zato res ni čudno, da pionirji dole bive borce dobesedno zasujejo s cvetjem in jim vedno pripravijo kulturni program z recitacijami in petjem partizanskih pesmi. To pa je hkrati tudi ena najsprejemljivejših oblik prenašanja tradicij narodnoosvobodilnega boja na mlade generacije.

Da je akcija tako uspela, se moramo zahvaliti tudi delovnim ko-

lektivom podjetij ZP PTT Ljubljana, Jugoreklam, Slovenija-avto, Sport oprema Vižmarje, hotel Turist, Termika, Prosvetni servis, Tobak, Borec, Državna založba Slovenije, Gozdno gospodarstvo Kranj in Soško gozdno gospodarstvo, ki so pokazali veliko razumevanje do zaostalih partizanskih vasi in ogromno prispevali za opremo teh siromašnih šol.

Prihodnje leto, ko bomo praznovali petindvajsetletnico osvoboditve naše domovine, se bomo zopet spomnili partizanskih krajev in jih skupaj s predstavniki delovnih kolektivov obiskali. Prav pa bi bilo, če bi se spomnili partizanskih vasi tudi drugi borci in jih ob jubilejnem letu obiskali, tako da ne bi ostala pozabljena nobena partizanska kmečka domačija.

MAKS BURGAR



OBNDARITEV OTROK OSNOVNE ŠOLE LOM POD STORŽIČEM

Zgodilo se je pri Zgornjem Špehu

Bilo je v decembrski ofenzivi leta 1944 v Zgornji Savinjski dolini, pri Zgornjem Špehu, eni izmed znanih partizanskih domačij. Mrzel veter je tuleče zavijal okoli voglov. Sneg je padal in padal. Vsaki dan ga je bilo več. Partizani in Nemci pa so se tolkli okoli Špehove domačije in na Veliki planini. Tja se je umaknilo tudi mnogo civilov. V tej ofenzivi so Nemci požgali pri Zg. Špehu gospodarska poslopja. Tudi hišo so zažgali, toda takoj ko so se Nemci umaknili, so že prihiteli partizani in civilni, ki so se bili umaknili pred ofenzivo, in pogasili ogenj. Nemci so bili pred požigom domačijo izropali.

V skupini partizanov, ki so prišli k Zg. Špehu, sta bili tudi Jelka Novak in Stefica-Mojca Hauk, doma iz Trbovelj. Obe ozeble, vendar najhuje Jelka. To mlado dekle si je ozeble in otrdele noge otajalo v topli vodi namesto v mrzli, to pa je bil vzrok za še hujše bolečine. Prsti na nogah so kmalu počrneli in meso se je začelo razkrajati. Bolečine so bile neznosne. Jelka je vpila in si pulila lase. Strah, da jo Nemci dobe živo, ker ne bi mogla uteči, jo je spravljala še v večji obup. Špehovi so zopet dobili obvestilo, da se bližajo Nemci. Bili so že pri Zg. Klinarju.

Jelki se je obup še povečal. Tudi Špehova družina si je bila v skrbeh, kako se bo vse izteklo. Toda Špehov oče in dekleta so se vedno znašla ob pravem času. S težavo so prepričali Jelko, ji povili noge v vrečevino ter obe dekleti spravili na varno. V bližini domačije, kake četrte ure hoda, je bila Špehova »pustota«. Tu so imeli Špehovi dva pitana prašiča, ki so ju skrivali pred Nemci. Jelki in Mojci so na seniku napravili skrivališče. Tu sta preživeli tri tedne. Mojca je strešla Jelki, kadar sta bili sami. Špehov oče pa jima je donášal hrano. Ko je nesel prašičema, je na dno posode skril lonce s hrano za Jelko in Mojco. Tudi preobvezoval jo je in čistil rane na nogi. Medtem so Jelki prsti na obeh nogah odpadli, le na eni nogi je iz nje štrlela gola očrnela kost. Te rane so povzročale tudi hud smrad. Potem se je ozračje nekoliko umirilo. Tudi sneg je nekoliko pripomogel k temu, da Nemci niso tako pogosto hajkali in obiskovali Špehove domačije, ki leži pod Rogatcem na višini 1163 m. Zapadlo je veliko snega. Špehovi so se odločili, da gredo po Jelko in Mojco. Z veliko težavo so Jelko in Mojco spravili v visokem snegu domov. Ko je Mojca nekoliko oz-



Špehov oča in hči Micika

dravela in si opomogla, je odšla v enoto. Jelka pa je še nadalje ostala v domači oskrbi.

Tisti čas so Nemci izdali ukaz, da mora imeti vsaka hiša na zunanjih vratih uraden seznam. Da bi se število ljudi ujemalo s seznamom, je odšla z doma hči Micika in pri sosedih pletla nogavice in jopice, kajti doma je primanjkovalo hrane. Ko je bila Micika stara dve leti, je prebolela otroško paralizo, ki ji

je pustila posledice na nogi, da je le s težavo hodila. Zato ob nemških hajkah ni bežala in se je udala v usodo. Pomagala je obveščati partizanske enote o prihodu in odhodu Nemcev. Ko je Micika odšla k sosedom, je na njeno mesto prišla Jelka. Domači so jo klicali kar za Miciko. Dnevi so minevali. Ob skrbni negi Špehovi so se Jelki začele celiti tudi rane na nogah. Včasih sta jo prišla obiskat tudi Kljev in Mato, ki sta bila na okrevanju pri sosedu, Zgornjem Klinarju.

Bližala se je pomlad, tista težko pričakovana zelena pomlad, ki je vsakemu partizanu vlivala vero v zmago in svobodo. Tudi sonce je že ob jasnih dnevih prijetno gredo in počasi talilo sneg. Nekako sredi marca je nenadoma prišla patrolja Ukrajincev. Jelka je ležala v postelji. Skrili se ni utegnili. Špehovemu očetu je rekla naj prepriča Nemce in Ukrajince, da je njegova hči. Ko so Nemci videli Jelko v postelji, jim seveda radovednost in sum nista dala miru. Začeli so spraševati očeta, kdo je bolnica v postelji. Oče pa je dejal: »To je moja hči.« Ker se je po seznamu ujemalo, niso potem delali preiskave. Ko pa je morala iti Jelka iz hiše, so Nemci takoj

opazili, da močno šepa. Zbudil se jim je sum, da je partizanka. Ponovno so začeli spraševati očeta in mu groziti, da bodo njega in njo ustrelili, če ugotovijo, da je dekle partizanka. Tudi tokrat se Špehov oče ni vdal, pa čeprav je postavil življenje na kocko. Prepričeval jih je, da je to njegova hči, ki je ob požigu gospodarskih poslopj, ko je pomagala gasiti, dobila hude opekline. Na noge ji je padel goreč tram, zato šepa. Nemci so se hoteli prepričati. Jelka je morala pokazati noge. Med Ukrajinci je bil tudi zdravnik ali bolničar po rodu Poljak, ki ji je pregledal rane na nogah in potrdil, da so rane posledica močne opekline; pokazal jim je očrnelo kost, ki je štrlela iz stopala. Verjeli so očetovi izjavi. Potem so Jelki še preobvezali rane in ji dali neka zdravila.

Po odhodu Nemcev so si domači z Jelko globoko oddahnili. Jelka pa je ostala vse do osvoboditve Špehova hči Micika. Ko je prišla tista zelena pomlad in z njo težko pričakovana svoboda, se je tudi Jelka poslovila od Špehovi in odšla v Gornji grad, od tam pa v bolnišnico.

Po pripovedovanju Špehovega očeta in Micike napisal ANTON IKOVIČ

Politični razgledi

Ob letošnjem dnevu človeških pravic ter nekaterih dogodkih v svetu (mednje sodi tako novica o pokolu vaščanov v vietnamski vasi Song My kot vest, da je OZN sprejela konvencijo o odstranitvi vseh oblik rasne diskriminacije) se je marsikje obnovila stara in dolgotrajna razprava o kršitvi osnovnih človeških pravic, o rasni segregaciji, o tem, da se imajo belci nekaterih držav še zmerom za več vredne in višene nad ljudmi drugih ras. Tako se je obnovila tudi razprava o rasističnem režimu v južnoafriški republiki, o apartheidu, teoriji in praksi, ki temeljita na osnovnem načelu, da je bela rasa več vredna od drugih.

Na podlagi tega načela so oblasti v Južnoafriški republiki strogo razdelile prebivalstvo na štiri poglavitne rasne skupine: Bantujci so pripadniki domorodnih ras in afriških plemen, Belci so ljudje azijskega izvora (predvsem Indijci in Pakistanci), »obarvani« pa so potomci mešanih zakonov in ljudje iz posebnih skupin, med katerimi so na primer tudi Malajci. Osnovna razdelitev, ki jo zapoveduje apartheid, velja seveda za bele in nebele. Za bele in nebele so posebne restavracije, avtobusi, klopi v parkih, ure obiskov v knjižnicah ali živalskih vrtovih, različna stanovanja (tudi različni kraji, saj živijo črnci v rezervatih, Azijci pa v getih), nebeli imajo slabša delovna mesta, nikakršnih političnih pravic, predvsem pa se ne smejo mešati z belimi. Spolne odnose med pripadniki različnih ras južnoafriški zakoni strogo kaznujejo, pri čemer ne priznajo ne eni ne drugi strani.

Segregacija je tudi v tem, da je država geografsko razdeljena na »evropsko področje« in afriške rezervate, znotraj »evropskih področij« pa veljajo predpisi o segregaciji na »skupinska področja«. Afriški rezervati obsegajo komaj 13 odstotkov površine Južnoafriške republike, dasiravno je afriškega prebivalstva štirikrat več kot bele. V rezervatih je nekaj malega industrije in nikakršne večje možnosti za zaposlitev. Tudi zemlja je manj rodovitna. Zato pa so si belci izbrali boljše zemlje ter žive v velikih mestih, imajo pristanišča, letališča, rudnike zlata in diamantov. Takšna razdelitev je tudi osnova za vladno politiko »ločenega razvoja« raznih etničnih skupin. Tako naj bi imel vsak Afričan svoj »nacionalni dom« v enem izmed osmih »Bantustanov« (rezervatov), pa čeprav bi vse

Tudi Afriki pravice človeka...

svoje življenje preživel drugje. Kajti praksa nasprotuje takšni politiki: afriški delavci prihajajo v mesta na delo, nastanijo se v bližini belcev, saj pravi statistika, da so Afričani v večini tudi v »evropskem področju«.

Politika je usmerjena tako, da bi belci imeli središča vseh mest za svoja, zato izseljujejo nebelo prebivalstvo drugam. Afričani, ki pride v »evropsko področje«, imajo za »tujega tavačnega delavca«, s sistemom »kontrolne priliva« pa je omogočeno tudi kaznovanje.

V parlamentu so samo belci in pred leti so ukiniteli tudi tiste tri belce, ki so v parlamentu zastopali Afričane. Politične stranke, ki so imele v svojih vrstah tudi nebele člane, so se morale »preusmeriti« samo na belo članstvo ali pa so se raje razpusile, kot da bi prekršile načelo večrassnosti.

Noben Afričan ne sme v mestno področje, če nima posebnega dovoljenja. V mestu se ne sme naseliti, če se ni tam rodil ali delal neprekinjeno deset let. Afričani smejo prihajati v mesto na delo, vendar le »posamezniki«, se pravi brez družin. Žene jih ne smejo obiskovati, če nimajo dovoljenja, to pa lahko dobijo, če navedejo zares utemeljen razlog, na primer, da bi rade zanosile...

Dasiravno je Južnoafriška republika industrijsko najbolj razvita država v Afriki in dasiravno imajo njeni beli državljani dohodek, ki sodijo med najvišje na svetu, so nebeli delavci plačani slabše kot v številnih afriških državah, tako da zaslužijo polovico manj kot delavci v Liberiji, Senegal ali Zambiji na primer.

Takšne razmere seveda povzročajo, da je med nebelim prebivalstvom veliko več bolnikov in da med njimi razsajajo bolezni, ki jih belci tako rekoč ne poznajo. Minister za planiranje je leta 1967 v parlamentu navedel podatke o poprečni življenjski dobi prebivalstva: belci (moški 64,6 leta, ženske 70,1 leta), »obarvani« (moški 44,8 leta, ženske 47,8 leta) in Azijci (moški 55,8 leta, ženske 54,8 leta). Za Afričane pa podatkov niti ni imel...

Afriško prebivalstvo se ne more šolati iz preprostega razloga, ker nima denarja in ker morajo afriški starši plačati šolnino za srednje šole, medtem ko se beli otroci šolajo brezplačno. V osnovno šolo hodi komaj nekaj nad tri odstotke afriških otrok. Vpisovanje na univerzo je skrajno omejeno: leta 1967 se je vpisalo na univerzo le 485 Afričanov.

Južnoafriška republika ima dvakrat večje »kapacitete« zaporov kot Velika Britanija, ki je po številu prebivalstva štirikrat večja. Med zaprtimi je največ Afričanov: skoraj pol milijona, pri čemer je treba vedeti, da je vseh Afričanov — z otroki vred — dobrih 13 milijonov.

Razumljivo je, da si je Organizacija združenih narodov prizadevala odpraviti takšen položaj v Južnoafriški republiki prav od vsega začetka: že na prvem zasedanju OZN leta 1964 so razpravljali o apartheidu. Doslej je generalna skupščina OZN sprejela najmanj 40 resolucij glede rasne politike v Južnoafriški republiki. Po incidentu v Sharpvillu (21. marca 1960 je policija streljala na mirne afriške demonstrante, pri čemer je ubila 69, ranila pa nad 200 ljudi) je Varnostni svet, 11. aprila 1960 sprejel in pozval Južnoafriško unijo, naj opusti apartheid in rasno diskriminacijo. V resolucijah, sprejetih leta 1963 in 1964, je Varnostni svet pozval vse države, naj uvedejo embargo na izvoz orožja v Južnoafriško republiko. Generalna skupščina OZN je leta 1962 zahtevala od svojih članic, da pretrgajo diplomatske in trgovinske odnose z Južnoafriško republiko itd. Toda učinkovitega ukrepanja ni bilo in preglašene so bile zahteve tistih, ki so terjali ostre sankcije OZN proti Južnoafriški republiki. Generalna skupščina je decembra lani le spet obsodila ravnanje tistih držav, ki imajo še zmerom diplomatske, trgovinske, vojaške in kulturne odnose z Južnoafriško republiko. Toda zaradi takšnih protestov OZN se je Južnoafriška republika umaknila iz Mednarodne organizacije dela (ILO), organizacije OZN za kmetijstvo in prehrano (FAO), iz UNESCO ter noče več plačevati svojih prispevkov za delovanje organizacij pri OZN.

Velika večina držav članic OZN je trdno prepričana, da je z mirolnimi sredstvi mogoče rešiti to zadevo samo z uvedbo gospodarskih sankcij proti vladi Južnoafriške republike. Takšne sankcije zahtevajo akcijo Varnostnega sveta in sodelovanje vseh držav, posebej tistih, ki so poglavitni trgovski partnerji Južnoafriške republike. Ti partnerji, med katerimi so trije stalni člani Varnostnega sveta (Velika Britanija, ZDA in Francija), pa trdijo, da položaj v Južnoafriški republiki zdaj še ne ogroža miru (po VII. poglavju ustanovne listine OZN), da so ekonomske sankcije zapletena in draga zadeva in da morebiti niti ne bi dosegle zaželenega cilja. Tako ni bilo nujnega soglasja za akcijo Varnostnega sveta.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Ivanka Pečnik

Pokojna Ivanka Pečnik se je rodila leta 1902 v Hotedršču kot hčerka 12-članske družine podeželskega krojača. Ker je bilo v družini malo kruha, je morala šibka Ivanka že z 10 letom služiti k tujim ljudem. Celih 11 let je služila kruh kot pestunja, gospodinjka pomočnica in natakara, nato se je zaposlila prvič v tovarni in postala delavka. Ko je bila zaposlena v tovarni »Tiskalnica« v Kranju, se je spoznala s svojim možem in se leta 1930 poročila. V zakonu je rodila sina in hčerko. Po petih letih se je z družino preselila v Prebold, mož Tone pa se je zaposlil v Tekstilni tovarni Prebold. Kot zavedna delavka sta v Preboldu pričela sodelovati v delavskem gibanju in postala člana KP. Tik pred vojno je Tone postal sekretar partijske organizacije v tovarni, ona pa je sodelovala na delu terenske organizacije. Zadnje mesece pred vojno je bil Tone interniran v taborišče Ivanjica v Srbijo.

Nekaj dni pred nemško okupacijo se je Tone vrnil. Pričele so se priprave za boj proti fašizmu. Tone je bil sekretar okrožnega komiteja KP; zbirali so orožje ob razpadu stare jugoslovanske vojske. Tone je junija 1941 odšel v ilegalo. Ivanka mu je pomagala. Pri tem delu je bila nekega večera v juniju 1941, zasadena in aretirana. Iz zaporov so jo odvedli v taborišče Rajhenburg. Od tu je pobegnila in ko je izvedela, da je padel Tone v boju z nemško policijo na Polzeli, je odšla v svoj rojstni kraj, kjer so jo aretirali Italijani in odvedli v taborišče Gonars.

Po razpadu Italije je pobegnila iz taborišča in pričela delati na terenu v Kranju.

Po osvoboditvi se je vrnila z otrokoma v Prebold, se zaposlila v Tekstilni tovarni in ob skrbi za otroke ter v delu družbenih organizacij dočakala dan upokojitve.

Bila je skromna, zavedna in dobra delavska žena. Dala je življenju vse, kar je bilo v njenih močeh in se tiho poslovila.

Ob poslednjem slovesu ti izrekamo globoko in toplo zahvalo za vse tvoje živite in delo za blaginjo in srečo skupnosti.

Franc Gole



Rodil se je pred 65 leti v Zagorici pri Dobrniču kot sin kmečkih staršev. Leta 1927 se je zaposlil na žagi v Rumanji vasi pri Soteski ter se poročil. V gospodarski krizi, je ostal brez dela, zato je leta 1930 odšel v Francijo. Zaposlil se je v rudniku in se vključil v napredno sindikalno organizacijo. Leta 1936 je postal član KP Francije, sodeloval je kot tak v organizacijah naših izseljencev ter zbiral pomoč za španjlo.

Vojna ga je doletela v Franciji, kjer se je vključil v odporiško gibanje. Leta 1946 se je z ženo in hčerko vrnil v domovino, prišel v Kočevje ter se zaposlil v rudniku. Sodeloval je v raznih organizacijah. Pokopali smo ga ob veliki udeležbi, ki je dokaz njegove priljubljenosti.

Peter Sobar

Ignac Kolenc



Dne 7. novembra smo se v Škofljani pri Novem mestu zadnjič poslovili od našega tovariša Kolence, malega kmeta iz Zaloga, medvojne in povojnega aktivista.

Rodil se je 1906 v številni družini. Bratje in sestre so odšli po svetu, sam pa je ostal na domačiji. Že v stari Jugoslaviji se je opredelil za napredno stran, tak je ostal tudi kasneje, ko so Jugoslavo zasedli nemški in italijanski fašisti. Junija 1942 so ga izvolili za prvega predsednika odbora OF v domači vasi. Kot aktivista so ga poznali mnogi borci in domačini, njegovo življenje je viselo ves čas vojne na nitki in enkrat je komaj ušel domačim izdajalcem.

Po vojni je bil dolgoletni predsednik krajevnega odbora Zbore. Član KPJ je postal že leta 1943. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Njegova nenadna smrt nas je vse, ki smo ga poznali, hudo pretresla.

Jože Lužar

Ciril Kramar — Očka



V pričetku novembra smo na ljubljanskih Zalah pokopali tovariša Cirila Kramarja — Očka — prvoborca NOV in nosilca partizanske spomenice 1941 ter več visokih vojaških odlikovanj.

Tovariš Kramar se je rodil pred 62 leti v Ljubljani. Kot sin proletarske družine si je že pri 14 letih sam služil kruh. Svojim tovarišem je vedno pomagal, če je le mogel, materialno ali s toplo besedo.

Kot ilegalce od prvih dni okupacije je sodeloval v številnih akcijah OF. V svoji delavnici je izdeloval razne predmete za sabotažne akcije. Kmalu po okupaciji Ljubljane ga je KPS sprejela v svoje članstvo in poslala v hribe. V Zapotoku se je pridružil NOV. Kot vzoren borec je bil v krmsko-mokratskem odredu, kočevskem odredu ter Serčerjevi brigadi. Ob kapitulaciji Italijanske vojske je bil v avtokomandi v Kočevju, pozneje v IX. brigadi in točisti VII. korpusa. Ob osvoboditvi Ljubljane je postal prvi upravitelj vseh topniških teh-

ničnih sredstev; svoje naloge je opravljal odgovorno in vestno. Za svoje zaslugе v NOV in po vojni je prejel več visokih odlikovanj.

Po osvoboditvi se je takoj vključil v obnovo domovine, poleg tega pa je marljivo delal v organizaciji ROF. Njegova zasluga je, da je ZROP Kolezija v Ljubljani dobro delalo. Pogrešali bomo njegovo pripravljenost sodelovanja, delovno razpoloženje in dobro voljo, njegov čut za tovarištvo, njegovo skromnost. Njegovi sorodci, najbližji prijatelji rezervni oficirji in podoficirji s terena Kolezija ga bomo ohranili v trajnem spominu.

L. LAPAJNE

Anton Uršič — Marko



Po dolgotrajni bolezni je 20. novembra preminul v 74. letu starosti. Izhajal iz družine, kjer je bilo dvanaest otrok. Kot najstarejši je moral skrbeti tudi za njega.

Med I. svetovno vojno je moral v izgnanstvo, vrnil se je po več kot dveh letih in našel izpropano domačijo. Po vojni so se bratje in sestre razkropili za službo po vsem svetu.

Sam se je učil za mlekarja in se poročil. Vrsto let je delal po planinah. Še pred italijansko kapitulacijo je začel sodelovati s partizani. Bil je član vaškega odbora OF, skrbel je za razno, partizanom potrebno gradivo in si ustvaril mrežo nakupovalcev po Beneški Sloveniji in tja do Čedad. Pomagal mu je brat Alojz, ki so ga kot obveščevalca ubili fašisti. Naj počiva v miru!

Ivan Kurinčič

Tone Rupena

V 57. letu starosti je umrl tovariš Tone Rupena iz Mirne peči. Kot borca in naprednega kmetovalca so ga poznali vsi poslednji poti.

Tovariš Rupena se je rodil v napredni družini. Ze kot fant je sodeloval v Sokolu in Društvu kmečkih fantov in deklet ter bil tudi voditelj takratne mirnopoške doline.

V NOV se je tovariš Rupena vključil takoj ob začetku. Njegovo delo pa ni ostalo skrito domačim izdajalcem. Leta 1942 so ga zaprli v Ljubljani, ga pretepali, mučili, zatem pa poslali v razne italijanske zapore. Po vrnitvi domov je prevzel delo v gospodarski komisiji mirnopoškega rajona. Jeseni 1943 je bil izbran za odposlanca kočevskega zbora. Ker mu je bil doma sovražnik stalno za petami, ga je naša oblast poslala h Komandi partizanskega zaledja v Dalmacijo, kjer je pomagal pri obnovi Zadra, Biograda in okoliških krajev.

Po vojni je tovariš Rupena zastavil vse sile za razvoj svojega domačega kraja. Ustanovil je zadrugo in pomagal pri vseh javnih delih.

Slava njegovemu spominu!

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL



AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih žigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomobila

Dobro je če veste...

TUDI DOLARJU SE MAJEJO TLA POD NOGAMI. Od januarja 1934. leta velja dolar, po uradno določenem tečaju, 888 miligramov zlata. Tedaj so v ZDA določili uradno stalno ceno zlata in sicer 35 dolarjev za unčo zlata (t. j. za 31,10 g zlata). Ta vrednost je bila utrjena za določanje razmerja vrednosti vseh drugih valut na svetu.

Po pojavu inflacije v ZDA se je zbudilo nezaupanje v vrednost dolarja. Minister za finance David Kennedy je nedavno izjavil, da se bo kupna vrednost dolarja v prihodnjih desetih letih zmanjšala za polovico, če se bo inflacija nadaljevala v sedanjem ritmu. Predsednik trgovske zbornice v ZDA pa je precenil, da znaša trenutna vrednost dolarja samo 27 centov dolarja iz časov pred prvo svetovno vojno in da bo po 25 letih znašala vrednost dolarja komaj eno desetino dolarja iz 1913. leta.

MED, zlasti lipov, kostanjev in bezgov med (pa tudi med iz cvetja drugih rastlin) deluje, pa čeprav ga več kot stokrat razredčimo, uničuje na številne mikroorganizme (drobnživke), ki povzročajo ravnoprstna vnetja, posebno še vnetje dihalnih organov. Te lastnosti se pripisujejo raznim sestavinam medu, v prvi vrsti izparilnim, ki dajejo medu prijeten duh. To so tako imenovani fitonocidi, ki jih čebele nabirajo hkrati z nektarjem. Med izgubi, če ga grejemo, protimikrobno moč.

GRANATNO JABOLKO JE OKUSNO SADJE, ki ga uporabljajo tudi kot zdravilo. Posušena skorja stebila tega sadnega drevesa, njegovih vej in korenin vsebuje štiri alkaloida, med njimi tudi — peletierin, poseben strup proti trakulji. Peletierin ni človeku kdove kako nevaren. Vendar pa utegne tu pa tam, čeprav ga uživamo v predpisanih količinah, povzročiti stanje, podobno opitju. Če se uživa skorja tega drevesa v obliki vodnega izvlečka, utegne le-ta povzročiti slabost, bruhanje in zapeko, ker je v omenjenem izvlečku mnogo tanina.

UZIVANJE MOČNO SLAJENIH ALI PRETIRANO TOPLIH JEDI IN PIJAC NE KORISTI ZDRAVJU. Po pravilu ne bi smela temperatura jedi in pižla — ne glede na letni čas — znašati manj ko 0 stopinj C in ne več kot 55 stopinj C. Primerne temperature so: za vodo, sladko in slatino — 10 do 12 stopinj C; za hladno mleko in pivo — 15 stopinj; za belo vino — 10 stopinj; za črno vino — 17 do 18 stopinj; za vroče mleko ne več ko 35 do 40 stopinj; za kavo, čaj in juho pa približno 40 stopinj C.

ZANIMIVI POSKUS. Štiristo prostovoljcev, ki se do zadnjega poskusa niso ukvarjali z atletiko, se je odločilo za šestdnevno urjenje v teku na srednje razdalje. V tem času jih dvesto ni smelo kaditi, drugi polovici pa je bilo kajenje dovoljeno. Konec šestdnevnega urjenja so pri zapisovanju časov in dolžin pretečenih razdalj ugotovili, da so se nekadilci poprečno mnogo bolj odrezali kot kadilci. Uspeh je bil v obratnem sorazmerju s številom pokajenih cigaret: deset do trideset pokajenih cigaret na dan je občutno zmanjšalo dosežene uspehe.

PEKTINI SO POLISAHARIDI (visokomolekularne kemične spojine), ki so kot spremljevalci celuloze zelo razširjeni v rastlinju: v sadju, listju in koreninah. S pektinom so močno bogata zlasti jabolka, limonova lupina, sladkorna pesa in cvetna sončnična glava. Pektini se ponavadi proizvajajo industrijsko iz jabolčnih odpadkov (po uporabi jabolka za pripravljanje sokov) in iz bele notranje plasti limonovega olupka. Pektini se močno uporabljajo v živilski industriji kot sredstvo za zgoščanje in želiranje (strjevanje), največ pri kuhanju marmelad, sadnih konzerv in želeja. Pektine uporabljajo tudi pri pripravljanju sladoleda, majoneze, ribjih konzerv, kakaovih pižla itd. in naposled še pri izdelovanju kozmetičnih in lekarniških pripravkov oziroma izdelkov (krem, emulzij, sirupov).

MAJHNA JEZERA V TATRAH. V češkoslovaških in poljskih Tatrah (del Karpatov), ki merijo 335 kvadratnih km, je sto majhnih ledeniških jezer. Vsa so na nadmorskih višinah od 1200 do 2200 m. 85 jezer je na češkoslovaškem, 15 pa na poljskem ozemlju.

Franček Saje:

Boj klerofašistične „Straže” proti osvobodilnemu gibanju

ŠKOFJA LOKA

Zanimivo
predavanje

Po vsem tem so stražarji govorili, da nima vodstvo klerikalne stranke »nobene legitimacije« stopati v imenu SLS, zatem pa je Smersujev zaupnik med stražarji poročal, da Straža celo ustanavlja nov odbor SLS.

Kljub vsem prizadevanjem stražarjev ni uspelo, da bi prišli v vodstvo klerikalne stranke in njene Slovenske legije ter v njima uveljavljali svoj vpliv, ker so številni stari klerikalni veljaki oba odbora čvrsto držali v svojih rokah.

Več uspeha v širjenju svojega vpliva so imeli stražarji v belogardističnih enotah. Ker je belemu vodstvu v Ljubljani primanjkovalo oficirjev, je rado sprejemalo stražarje, med katerimi je bilo več rezervnih oficirjev, za poveljnike belogardističnih postojank. Tako je podpolkovnik Peterlin 13. septembra iz Novega mesta pisal Smersuju:

»Stopite takoj v stik s Stražo, naj pošlje takoj, kar se ima!!! Nujno je, da se v okolici po vaseh osnujejo vaški odredi...«

Stražarji so na ta način dobili v roke kakih 15 belogardističnih postojank. Okoli 40 stražarjev je odšlo v druge bele oddelke. Za belogardistično moštvo pa so stražarji izdajali poseben ciklostiliran list »Živi izvir«.

Stražarji, ki so bili odrinjeni od vodstva bele garde, so še naprej vzdrževali svoje zveze z okupacijskimi oblastmi. Kasneje so uspeli pridobiti podpolkovnika Peterlina, poveljnika vaških straž, ki je z italijanskim poveljstvom urejal postavljanje belih poveljnikov. S Peterlinovo pomočjo so spodrivali poveljnike iz drugih belogardističnih skupin in širili svoje pozicije v vaških stražah.

Kaplan Glavač je o teh njihovih prizadevanjih 10. marca 1943 poročal v »Gladivcu«:

»Akademski klub »Straža«, kakor se stražarji še vedno imenujejo, skuša svojo aktivnost razvijati sedaj tudi na polju oboroženih straž. Kakor izjavljajo nekateri vodilnejši stražarjev, je njihov namen ta, da pripravljajo na skrivaj v dobi prevrata slovensko vojsko pod lastno komando in ta njihova vojska bo nato prevzela oblast. V ta namen sistematično izpodrivajo na terenu vse komandante, ki bi jih morebitno pri teh ciljih ovirali. Tako je Casar nedavno naročal nekemu bogoslovcu: Capudra na Polici pa je treba na vsak način odzagati.«

Stražarji so poleti 1942 menili, da bo bela garda uspela uničiti partizane, ki so se med italijansko ofenzivo uspeli prebiti iz obročev. Zgodilo pa se je drugače. Narodnoosvobodilna vojska je prešla v protiofenzivo, razbijala in uničevala bele postojanke, neprestano rasla in se krepila.

V belem taboru je po Mussolinijevem padcu zavladala nervoza v pričakovanju neizbežne italijanske kapitulacije in morebitne zavezniške invazije v Istri. Stražarji pa so se pripravljali, da izrabijo italijanski zlom, prevzamejo belo gardo v svoje roke in se z njo zatečejo pod zaščito k nemškim okupatorjem.

Ze 8. avgusta 1943 so v posebni okrožnici opozarjali, da »bi imeli Nemci v slučaju zasedbe podobno stališče do naše oborožene protikomunistične akcije, kakor so jo imeli Italijani. To se je dalo zvedeti iz privatnih virov. Preseneča pa, da se niso od pristojnih strani navezali nobeni stiki z nemškimi oficirji v Ljubljani, ko bi jih ti celo radi imeli.«

Dr. Ciril Zebot in Franc Casar sta konec avgusta 1943 obiskala bele postojanke na Dolenjskem. Pridobivala sta bele poveljnike in govorila belim vojščakom. Smersu je 6. septembra 1943 posredoval klerikalnim voditeljem naslednje informacije iz Novega mesta:

»Dne 30. do 1. 9. se je tu mudil Casar z nekim gospodom (dr. Ze-

botom — op. F. S.). Obiskal je Pelka, Kalana, Sekolca, Misjaka, Mihevca in druge. Šel je v edinice Stopiče, St. Jernej, Otočec, Ratež in Semeč in je imel povsod govore. Izvedelo se je, da je v Novem mestu močno zabavljaj čez SLS in SL, češ da vodita jugoslovansko centralistično politiko, dočim pa stojijo stražarji na čisto slovenskem stališču.«

Zaradi teh informacij je Rudolf Smersu v imenu Slovenske legije pisal dr. Šmajdu:

»Z ozirom na nove vesti o Casarjevem potovanju po Dolenjski in Beli krajini mislim, da bo res potrebno našim komandantom in zaupnikom povedati, kakšno je naše razmerje do Straže in razmerje Straže do stranke in vojske...«

Čez nekaj dni je Italija kapitulirala, kar je povzročilo zmedo in preplah v belem taboru. To so skušali izkoristiti stražarji, da bi prevzeli poveljstvo nad belo vojsko in jo povedli pod zaščito nemških okupatorjev.

Dopolodne 10. septembra sta prišla Franc Casar in dr. Ciril Zebot v Kokodelski dom, kjer je zasedalo klerikalno politično in vojaško vodstvo bele garde. Govorila sta s Smersujem in se pomenila tudi s podpolkovnikom Peterlinom. Popoldne pa je Casar z večino stražarjev, ki so bili v Ljubljani, odhitel proti Dolenjski.

Svoj načrt so stražarji deloma izvedli le v Dobropolju, kjer so se zbrale bele posadke iz Suhe krajine in se formirale v bataljon. Stražar Tone Perné je s pomočjo kaplana Lavriha in drugimi stražarskimi privrženci razorožil dotednjega komandanta bataljona in sam prevzel poveljstvo. Toda že 12. septembra se je moral Perné z belim bataljonom pod pritiskom narodnoosvobodilne vojske umakniti na Turjak.

Narodnoosvobodilna vojska Slovenije je medtem razorožila italijansko vojsko na Dolenjskem in Notranjskem, razbila plavogardistični odred v Grčaricah in uničila večino belih postojank. Nekatere bele posadke so se same razšle, nekatere pa so se umaknile prek okupacijske meje v nemško varstvo. Končno je Prešernova brigada 13. septembra začela obkoljevati Turjak in ga 19. septembra zavzela.

Ko so beli voditelji na Turjaku 12. septembra sklenili, da pošljejo v Ljubljano kurirja, so na nevarno pot poslali stražarja dr. Ludvika Arka, ki se mu je pridružil tudi vodja stražarjev Casar. Ko sta se z motorjem peljala skozi Skofljo, ju je narodna zaščita ustrelila.

Dr. Ciril Zebot, ki je po Casarjevi smrti postal voditelj Straže, je kmalu zatem v razgovoru z ing. Sodjo izjavil, da ima stražarska skupina »že dva mrtva in 26 neznano kje« ter s ponosom dodal, da »ne pozna inteligenčnega sklopa, ki bi dal toliko žrtev in doprinesel toliko sil k protikomunistični borbi kakor oni«.

Stražarji so po zlomu bele garde, s katerim so hkrati propadli vsi stražarski načrti, pričakovali, da bodo svoje cilje dosegli s pomočjo nemških okupatorjev. Vodstvo Straže je 17. septembra 1943 v posebnem letaku objavilo svoje klerofašistične poglede na narodnoosvobodilni boj in na nemško okupacijo:

»1. Komunistem predstavlja bolj kot kdaj prej največjo nevarnost za Slovence. Kakršno koli drugo ogrožanje slovenskih koristi in kogar koli je danes drugotnega pomena. Posledično temu morajo biti vsi naši napor usmerjeni v borbo proti komunizmu, vsako drugo udejstvovanje, ki gre mimo te borbe ali to borbo celo onemogočuje, je škodljivo ali v določenih primerih naravnost zločinsko.

2. Borba proti komunizmu mora biti čista, to se pravi, ne smejo je zamenjavati s kakršnim koli ilegalnim udejstvovanjem...«



Domobranci v Ljubljani korakajo pred SS generalom Rüsenerjem, škofom Rožmanom, generalom Rupnikom, nemškimi oficirji in člani organizacijskega štaba SD

6. Obsojamo kakršno koli pakiranje s partizanstvom...

9. Dati je treba pobudo za ustvaritev enotne in brezkompromisne protikomunistične fronte ter jo z vsemi narodnimi silami podpreti. V to borbo je treba pritegniti vse pozitivne činitele in jo postaviti na široko in splošno narodno podlago...

10.) Doba od začetka nemške okupacije dalje je za vprašanje slovenske antikomunistične borbe dokončno odločilna, zato moramo v tej borbi z vsemi sredstvi, neodjenljivo in brezobzirno zatreči vsako organizirano sled komunizma, kajti to je zadnja prilika, da rešimo lastno deželo komunističnega jarma.«

Čez dva dni je klerikalno vodstvo sklenilo, da bo ustanovilo protikomunističen odbor, ki bo vodil boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju in skrbel za povezavo z nemškimi okupatorji. Vanj je povabilo tudi stražarje. Dr. Ciril Zebot je obljubil, da bodo podpirali ta odbor, in svetoval, naj vanj vključijo še druge skupine in tudi generala Rupnika.

Medtem so se namreč stražarji že povezali s kaplanom Glavačem, Mirkom Javornikom, urednikom »Slovenskega doma«, in ljotičevci, da bi ustanovili protikomunistično fronto. Vendar pa do njene ustanovitve ni prišlo, ker so stražarji 21. septembra vstopili v klerikalni protikomunistični odbor. Predsednik tega odbora je postal Mirko Javornik, simpatizer stražarjev.

Na prvi seji 22. septembra je protikomunistični odbor sklenil, da je treba napraviti spisek simpatizerjev OF v Ljubljani in ga izročiti Nemcem, ugotoviti, kateri ljudje so se iz internacije vrnili v Ljubljano, in pospešiti vojaško reorganizacijo belogardističnih ostankov, ki so se rešili pred narodnoosvobodilno vojsko.

Na naslednji seji je sklenil, da bo organiziral obveščevalno službo, ki bo Nemcem dajala podatke o narodnoosvobodilnem gibanju. S seje so poslali delegacijo k generalu Rupniku, ki ga je prosila, naj pri Nemcih poskrbi za čim prejšnjo organizacijo bele garde in imenovanje poveljstva.

Po Rupnikovem osnutku so Nemci sestavili razglas na Slovence o ustanovitvi »slovenske domobranske legije«. Razglas so 24. septembra 1943 objavili v ljubljanskih dnevnikih. Čeprav je razglas pozival v domobranstvo prostovoljce, se je protikomunistični odbor zavedal, da s prostovoljnimi vpisovanjem ne bo veliko uspeha. Zato je na seji 24. septembra sklenil, naj bo mobilizacija prisilna z grožnjo, »da bodo ostali morali na prisilno delo«.

Po ustanovitvi domobranstva se je med belimi strujami začel boj za prevlado. Klerikalci so za poveljnika predlagali polkovnika Kolja, general Rupnik pa se je kar sam oklical na komandanta.

S tem pa Nemci niso bili zadovoljni, ker niso želeli, da bi imelo domobranstvo samostojno poveljstvo, temveč le organizacijsko.

ski štab. Poveljstvo pa so si zaželeli Nemci, ki so domobrancem dajali plačo in jih preskrbovali z orožjem, obleko in drugo opremo.

Nemci so 12. oktobra imenovali organizacijski štab. Njegov komandant je postal polkovnik Franc Krener, namestnik podpolkovnik Milko Vizjak in načelnik štaba podpolkovnik Ernest Peterlin. S Peterlinovo pomočjo so stražarji vrnili več svojih ljudi na važnejša mesta v organizacijskem štabu in si tako pridobili precejšen vpliv na domobranstvo. O tem je domobranski kapetan Ilovcar 16. novembra 1943 klerikalnemu vodstvu poročal:

»Stražarji delajo zase... Treba jih je kontrolirati, da bodo delali za skupnost, ne za svojo skupino.«

Kljub siloviti belogardistični propagandi v tisku in po cerkvah, ki so jo spremljale tudi hude grožnje, je klerikalno vodstvo na seji 14. oktobra 1943 ugotovilo, da je domobranstvo »slabo napredovalo«.

Beli agitatorji in organizatorji so uspeli pomnožiti domobranske vrste šele po nemški ofenzivi na Notranjskem in Dolenjskem, med katero so Nemci polovili mnogo fantov in moč in jih odvedli v razna zbirna taborišča. Po teh taboriščih so potem hodili beli ovađuhi, ki so pregledovali spiske ujetnikov. Določali so, katere naj pošljejo Nemci v koncentracijska taborišča, kdo pa se lahko odkupi pred njihovimi strahotami, če privoli v vstop v domobranstvo.

Na ta način je belogardistom uspelo zbrati nekaj tisoč novincev, ki so močno pomnožili domobranske čete.

(Nadaljevanje)

V okviru letošnje jubilejne 50. obletnice ZKJ, SKOJ in sindikatov je občinsko združenje borcev v Škofji Loki organiziralo za svoje člane izbrana predavanja na to tematiko. Povabili so tovarišico Lidijo Šentjurtovo, predsednico sveta Instituta za zgodovino pri CK ZK Slovenije, ki jim je z razumevanjem ustregla. Tako je o zgodovinskem nastanku, razvoju, o revolucionarnem boju in o današnjih nalogah teh organizacij govorila borcem v Zireh, v Škofji Loki, v Gorenji vasi in na Češnjici pri Železnikih. Njeno aktivno sodelovanje v vodstvih teh organizacij in ob tem bogato poznavanje vseh pojavov, težav, odlokov in sovražnikovega delovanja je zbudilo veliko zanimanje med zbranimi, zlasti v Gorenji vasi in v Zireh. Povsod so bili govornici zelo hvaležni za poljudno tolmačenje dolge in krvave zgodovine naprednih sil kakor tudi za njeno pripravljenost in čas, ki jim ga je posvetila.

...

V okviru proslav dneva republike so združenja borcev iz Virmaš, Trate in Godešiča pri Škofji Loki podelile prapor pionirskemu odredu osnovne šole Trata, ki se je ob tem dogodku preimenoval v Škofjeloški odred. Prireditelj je bila zelo kvalitetna, prisrčna in nad pričakovanjem množična, saj se je udeležilo kakih 500 mladin in okoličanov. Govorniki so poudarjali cilj tega dogodka, da bodo mladi pionirji nadaljevali tradicijo nekdanje najmočnejše udarne partizanske enote na tem območju. Med drugimi obveznostmi so pionirji te šole že prevzeli skrb za vzdrževanje spomenika padlih borcev pri Sv. Urhu.

K. M.

Poizvedujemo

Prosim vse borce, ki so poznali Albin Pibernik, naj se mi javijo na naslov: Jože Vidic, Ljubljana, Povšetova št. 104/d.

Albina in Julka Pibernik sta bila jeniška predvojna revolucionarja. Po njima se imenuje tudi delavski dom na Javorniku. Ze pred vojno se je družina Pibernik preselila v Zemun, v začetku vojne pa so oče, mati in sin stopili v partizansko vojsko. V vrstah prve proletarske brigade so se bojevali od Titovih Učih do Foče. Udeležili so se tudi legendarnega igmanskega pohoda, na katerem so Julki zmrazile noge in je nekaj dni kasneje umrla v Foči. Pogrebna se je udeležil ves Vrhovni štab. Albina Pibernik so imenovali za komandirja zaščitne čete Vrhovnega štaba. Leta 1943 je bil tovariš Pibernik premeščen v Slovenijo, kjer je kmalu padel.



Nagrajeni prispevek

Kupil bi mir in ga raztresel po zemlji

Kadarkoli slišim kaj novega o vojni v Vietnamu, me spreleti srh in vprašam se, kako dolgo še ne bo miru na svetu.

Hrabri Vietnamci se že dolgo borijo za svobodo. Radi bi živeli v svobodni državi in pod svobodnim soncem. Američani pa tega nočejo razumeti. Dan za dnem ubijajo može, matere in nedolžne otroke, ki ne razumejo, zakaj po nebu venomer letajo črne ptice. Te jeklene ptice neutrudno sejejo smrt po tej nekoč tako lepi deželi. Danes je njena zemlja prepojena s krvjo. Ljudje žive v stalnem strahu. Ameriški vojakji so kruti. Nič jim ni mar, ko deček joče poleg mrtve matere in jih žalostno gleda.

Ko bi imel veliko denarja, potem bi kupil mir in ga raztresel po zemlji; kupil bi vse orožje na svetu in ga potopil na dno morja in lačnim otrokom bi kupil belega kruha.

IZTOK POVŠE



Ianez Knez: PARTIZANSKA KOLONA

HRUŠEVLJE, 20. MAJA 1944

Dogodil se je zločin

Vojna. Koliko grozote je združeno v eni sami besedi! Požigi, izgnanstva, mučenja, lakota, smrt... Mi, ki smo mladi, ne vemo in si le težko predstavljamo, kaj vse to pomeni. Naši starši, ki so vojno preživeli, pa so še polni trpkih spominov.

Zgodilo se je 20. maja 1944. Sonce je tistega jutra s svojimi žarki obsijalo tudi vasico Hruševlje v Goriških Brdih. Kmalu so se začela odpirati okna in na njih so se prikazali na videz mirni, od sonca obžarjeni obrazi. Ljudje si še dobro jutro niso utegnili vočiti, ko se je v dolini zaslislalo strašno ropotanje, ki je prihajalo vse bliže in bliže.

Nemci so se prišli masčevati in po vasi so pričeli pobirati ljudi,

stare in mlade. Med zajetimi sta bili tudi dvojčici, stari komaj osem let. Liljana in Ljubica smo ju klicali. Nemo sta stali v tej žalostni gruči. Iz njunih oči je odseval strah. Trdno sta se držali za roke, ko da bi vedeli, da je to poslednja, strašna igra njunega otroštva. Ko sta stopili čez prag hiše, kamor so jih bili nagnali, sta njuna pogleda splavala mimo sivih hiš do domačega vinograda, kjer sta tako radi zobali sladko grozdje in preživeli prenekatere prijetno urico. Vojak temnega pogleda ju je surovo porinil čez prag in obstali sta v temi. Vrata so se zaprla in začutil se je vonj po bencinu in dimu. Iz hiše, v katero so bili zaprti štiriindvajset nedolžnih ljudi, se je dvignil visok zubelj.

Naslednji dan so prišli partizani, da bi vaščanom pomagali zgraditi zasilna prebivališča. Ko so med ruševinami hiše, kjer so Nemci zažgali štiriindvajset živih ljudi, brskali za še uporabnimi predmeti, so našli Liljanino naprsno zapponko. Ogenj se je ni dotaknil, samo nje ne... To je bila drobna priča zverinskega pokola v Hruševlju, tej mali, a po srcu veliki vasi.

Tako mi je pripovedovala mamica o tem, prav gotovo enem izmed najstrašnejših dni njenega življenja.

Štiriindvajsetim žrtvam, ki so padle 20. maja 1944, so postavili spomenik na pokopališču v Hruševljah. Mislim, da se jim s tem še nismo dovolj oddolžili, in bilo bi prav, če bi spomin nanje nosili vedno tudi v svojih srcih!

MILENA VELUSČEK

Vietnam, Vietnam...

»Ubijal sem po naročilu...«
To so besede, ki jih je izrekel pred očmi milijonov televizijskih gledalcev ameriški vojak, ki je sodeloval v pokolu na nedolžne ljudi v neki vietnamski vasi. Njegovo ime ni važno, on ni edini; na tisoče jih je še, njemu enakih. Ubijajo, ne mislijo na nič, tudi na svoje žene in otroke ne. Ta mladi vojak je v tistem groznem pokolu ki mu ni opravičila, ubil sedemnajst ljudi, pa pravi, da se ne čuti krivega. Ubijal da je, ker mu je bilo tako ukazano...

Clovek je ubil človeka. Strah me je, in kam vodi ta pot, se vprašujem.

Vem, tisočim mladim ameriškim vojakom se ta vojna ne zdi pravična in se jim ubijanje gnusi. Tako tudi Jimu, ki je doma iz Memphisa ob zelenem Mississippiju. Mlad poročnik je. Pred zadnjim napadom na neko vas je pisal staršem:

»Draga oče in mati, danes gre-

mo spet ubijati. To ni nič, a danes me je tako zelo strah. Nočem ubijati in ne morem več gledati prosečih, z grozo prežetih žrtev. Zavidam jim. Ni jim treba več sejati smrti po tej deželi. Tudi jaz si želim, da bi se ta nepravilna vojna že enkrat končala, da bi se vrnil k vama domov in bi spet zrl v zelene valove moje reke. Misliha name, oče in mati.

Njegova četa je napadla. Jim je držal puško pred seboj in tekkel proti bunkerju, a ni streljal. Med pokom granat in dimom je videl, kako je rafal iz majhne linice pokosil neka njegovih tovarišev. A kljub temu ni sprožil. Tedaj se je zablistalo in nekje pri srcu je začutil jedko bolečino. Zgrabil se je za prsi, padel, potem pa iz žepa z zadnjimi močmi potegnil belo pismo. Ponesel ga je z drhtečo roko k rami in kri se je razlila po lepo oblikovanih črkah:

»Mati, nočem ubijati...«

ZDENKA POVŠE

10. december

Ob dnevu človekovih pravic

»Sodobni mladi svet bo kmalu prevzel dediščino Združenih narodov, v katero so vtakani najlepši upi generacije, ki je bila pred njimi. Mladi naj spoznajo, da Združeni narodi predstavljajo načela in ideale, za katere se sami zavzemajo; njihova dolžnost je, da jih uresničijo. Njihov cilj naj bo svet, v katerem bo človeštvo delalo in živelo v vzajemnem razumevanju in s plemenitimi prizadevanji, ki bodo obogatila veljavo in dostojanstvo njihovih življenj.«

U TANT, generalni sekretar

Razredne skupnosti višje stopnje na osnovni šoli Bičevje v Ljubljani so letošnji štiriindvajseti jubilej Združenih narodov vsestransko praznovali. Pri pouku temeljev socialistične morale in slovenščine smo med 24. oktobrom — dnem OZN — in 10. decembrom

— dnem človekovih pravic — imeli vsak teden dve učni uri spoznavanja dejavnosti OZN. Veliko časa smo posvetili obravnavanju tridesetčlenske delegacije, v kateri so zapisane vse osnovne človekove pravice, in posebej obravnavali naslednje teme: prizadevanost OZN na področju varovanja mednarodnega miru in varnosti, Jugoslavija — pospeševalka miroljubnega sožitja ter prijateljskih odnosov med narodi, uresničevanje mednarodnega sodelovanja na področju varstva človekovih pravic itd. Živahno je stekla beseda tudi o delu UNICEF (Mednarodnem skladu Združenih narodov za pomoč otrokom) in UNESCO (Organizaciji Združenih narodov za vzgojo, znanost in kulturo). Poleg tega smo učenci višjih razredov napisali 246 sestavkov o delu OZN; tri najboljše pa poslali Društvu SRS za Združene narode, ki je razpisal na to temo nagradni natečaj. Prav tako smo o Združenih narodih spregovorili v šolskem glasilu in z ustreznim gradivom prikazali OZN tudi v šolski razstavi omari.

Ob sklepu praznovanja smo ugotovili, da se je v štiriindvajsetih letih obstoja OZN na svetu marsikaj spremenilo. Prebivalstvo je naraslo in še narašča, prebujena narodna zavest ustvarja nove narode, ki se aktivno vključujejo v delo same organizacije, azijski in afriški kontinent zavzemata danes na svetu pomembnejšo vlogo kot kdajkoli v zgodovini, tehnični napredek je zmanjšal oddaljenost med državami, znanost je ustvarila nove vire energije in človek že usmerja svoj korak v vesolje. Vse to bi lahko in bi moralo napovedovati ero napredka in blaginje, pa vendar se svet v nekaterih predelih ni dosti spremenil. To je še vedno svet, kjer žive ljudje v pomanjkanju in kjer nezaupanje razdvaja narode; to je svet, kjer ljudje še vedno hrepene po miru, varnosti in uveljavljanju človekovih pravic.

Pomembnosti Organizacije združenih narodov se zavedamo tudi učenci osnovne šole Bičevje v Ljubljani in zato smo v odprtem pismu, ki smo ga poslali Društvu SRS za združene narode, med drugim napisali:

»Dneva Združenih narodov ne praznujemo zato, da bi peli slavospev OZN, ampak zato, da bi še z večjim optimizmom gledali na delo in poslanstvo te organizacije ter s tem ponovno potrdili pravilnost njene poti in njenih smotrov, prizadevaajoč si pomagati po svojih močeh, da bi na svetu vsi narodi in vsi ljudje živeli kot dobri sosede.«

UČENCI OSNOVNE SOLE
BIČEVJE V LJUBLJANI

Pišete nam

MOJA ŽIVLJENJSKA POT JE
BILA TRNJEVA, NE PRAVLJICA-
NA...

V številki 47-48 »TV 15« ste objavili prispevek »Sergej, peti otrok partizanske matere«, ki ga je napisal Anton Klepec. Podatki niso napisani tako, kot sem jih v najinem pogovoru povedala došlemu mladincu. Ne zamerim mu, ker vem, da je želel mojo pripoved kar najtočneje prenesti na papir, pa vendar je z neresničnim podajanjem predstavljal mene in mojo družino kot lažnivce in zato bi želela, da to pismo objavite. Veste, moja življenska pot je bila trnjeva in ne pravljica.

Ob vstopu v partizane sem z družino stanovala v rudarski koloniji, hišo smo si postavili šele po osvoboditvi. Domov smo prišli res kot pogorelci, saj nam je ostalo le tisto, kar smo imeli na sebi. V partizane nas je odšlo šest: mož, štirje otroci in jaz. Šli smo po dva in dva skupaj in se sešli šele uro od Litiše, dalje pa smo hodili skupaj do vasi Škofec na Dolenjskem. Z menoj sta bili dve hčeri in ena; druga dva otroke pa sta bila drugače.

Tovariški pozdrav!

JUSTI BABIC
Prapretno 56, p. Hrastnik

Spoštovana tovarišica urednica!

Oglašam se vam iz lepega kraja Kobarida ob najlepši evropski reki Soči. Zelo rada prebiram vašo stran in seveda bom zelo vesela, če bom lahko še sodelovala.

Vas lepo pozdravlja!

MILENA VELUSČEK
Kobarid, Šarfova 13

Draga Milena!

Ljubezen do rodne grude, ki ji res ni enake pod soncem, prido vpletaj v svoje misli, le-te zapiši, pošli in najino sodelovanje bo zraslo na temeljih, ki jih ne bo moč zlahka podreti.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Dragi tovariši!

Moj očka je naroden na časnik »TV 15« in tudi jaz ga pridno prebiram. V praznični številki sem opazila, da v grbu manjka ena plamenica. Nas pa je tovarišica v šoli učila, da ima jugoslovanski grb šest plamenic.

Vas prisrčno pozdravlja!

BORUT HROVAT
Osnovna šola Valentina
Vodnika v Ljubljani

Dragi Borut!

Grb Socialistične federativne republike Jugoslavije, za katerega je naredil osnutek akademski slikar Djordje Andrejević-Kun, jeseni leta 1943 v Jajcu, in katerega smo objavili tudi mi, ima pet bakel, katerih plameni se združujejo. S tem je simbolično izražena skupnost petih jugoslovanskih narodov: Slovencev, Hrvatov, Srbov, Makedoncev in Črnogorcev. Ker pa ima Jugoslavija šest republik — zaradi zgodovinskih, geografskih in drugih pogojev je namreč republika tudi Bosna in Hercegovina — se petim plamenicam pridružuje še šesta. Tako na primer ima grb na novih dinarskih kovancih šest bakel, kar pomeni šest republik, združenih v zvezno republiko Jugoslavijo.

Hvala za pisemce in oglaš se tu in tam tudi s kakšnim prispevkom.

Lepo pozdravljen!

MILENA

V SPOMIN DUŠANA KVEDRA

Junaško dejanje heroja

Dvanajstega novembra se Sevnčanini spominjajo junškega dejanja narodnega heroja Dušana Kvedra, ki je bil proti koncu vojne komandant narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije.

Dušan Kveder je dobil nalogo, da reši pet na smrt obsojenih aktivistov. Z dvema tovarišema se je ponoči pritihtopil na dvorišče, za današnjim sodiščem. Pazniku Žibertu je povedal v nemškem jeziku, da je prinesel pismo njegove sestre iz Zidanega mostu. Ko mu je paznik odprl, je Dušan Kveder zahteval ključce celic, kjer so bili zaprti aktivisti. Paznikova žena je hotela telefonirati Nemcem, vendar je Dušan Kveder že porezal telefonske žice. Paznik je moral odpreti vseh pet celic. Njega in ženo je zaprl v eno izmed celic, on in aktivisti pa so zbežali v Vranje, odondod pa na Dolenjsko.

Leta 1964 je bil narodni heroj Dušan Kveder na otvoritvi naše nove šole, na kar smo bili zelo ponosni. Umrl je leta 1966 v Beogradu, pokopan pa je v grobnici herojev v Ljubljani.

ERIKA GUBENSEK

NE POZABITE, DA SO
PISMA UREDNIŠTVU
VASA TRIBUNA. ZATO
NAM PIŠITE!

Okrogle in oglate

NOVI JEZIK... Pera Djoković, predsednik mestne konference SZDL Beograd, je nedavno utemeljeval potrebo po sprejemu nekega novega strokovnega sodelavca mestne konference. Ko je naštel številne odlične lastnosti predlaganega sodelavca, je dejal, malo za šalo, malo zares, tudi tole: »Predlagani tovariš govori sedem jezikov, verjetno pa tudi še osmi — jezik Socialistične zveze delovnega ljudstva...«

NEPOTREBNA SKRB... Neki Stockholmčan je srečal na cesti pijanca, ki je meril cesto počez in povprek s polprazno steklenico žganja v roki. Opozoril ga je: »Človek božji, ali ne veste, da pobere alkohol vsako leto po nekaj tisoč Svedov?« Naj jih pobere, je odgovoril opozorjeni, »tudi po nekaj deset tisoč. To se mene prav nič ne tiče, jaz sem — Danec...«

SKOFOVA UPODOBITEV JEZUSA KRISTUSA. Nemški škof Kurt Scharf je skušal takole obraniti Jezusa pred raznimi primerjavami: »Jezus ni nikdar bil hipi ali beatnik in nikdar ni bil podoben kakemu potepušemu menihu. Nasprotno: kdaj pa kdaj je živel povsem buržujsko (malomeščansko).«

TAGE ERLANDER SE NE BI HOTEL VRNITI V PRETEKLOST... Tage Erlander, še nedavno predsednik švedske vlade, je, po odstopu, izjavil: »Kdo bi rekel, da je poteklo 23 let, odkar sem začel voditi svojo Socialnodemokratsko stranko in švedsko vlado? Vse doslej nisem niti pomislil na starost, zdaj pa sem soočen z njo — 67 let ni tako majhna številka. Vendar se ne bi hotel vrniti v preteklost. Bilo je lepo, bilo pa je dovolj!«

CISTKA... Predsednik ZK Srbije Marko Nikezić je nedavno dejal: »Kadarkoli spregovorimo kakšno ostrejšo besedo, pričakujejo v tujini čistko. Vendar pa je, žal, še slabše, da pričakuje marsikdo kaj takega tudi pri nas...« Kako ne bi, ko pa je tako prijetno poslušati, kako cingljajo zvončki v tujini!

CE IMAS AVTO, SI ZAPEČATEN DO KONCA ŽIVLJENJA! Milan Kotlić, komponist, se je moral zglasiti pri sodniku za prekrške, ker je baje letos v aprilu zagrešil s svojim avtom nekaj prekrškov. Kotlić pa je ta avto prodal še pred šestimi leti s posredovanjem agencije BEOGRADKOMERC. Tako se je zgodilo, da Kotlić ne ve, kdo je danes lastnik njegovega nekdanjega avta. Zdaj mora prinesiti potrdilo, da je avto prodal, ker bo drugače moral plačati kazen. Kotlić je potožil: »Vem, da dobi sodnik poročila od tajništva za notranje zadeve (TNZ). In zdaj moram jaz prav pri istem TNZ zahtevati potrdilo, da nisem lastnik tega avta. Kdo naj se tu znajde?!«

CE KUPUJEJO IGRALCI... Dara Calenić, Mira Stupica, Olga Spiridonović in še nekateri drugi igralci Jugoslovanskega dramskega gledališča so, ko so nedavno gostovali v Benetkah, kupili prelepe kovčke, prelepe vsaj za oči. Koj po prvi uporabi so kovčki — razpadli... Kaj za to! Glavno, da so iz Benetk!

RADOVEDNI CARINIK... Neki carinik na surinškem letališču je sprejel manekenko Tamaro Bakić, ko se je vrnila iz Pariza, z vprašanjem: »Čemu neki potrebujete toliko garderobe?«

BRANKO PEŠIĆ SE JE UJEZIL in je na sestanku v beograjski ELEKTROINDUSTRIJI očital vodilnim ljudem tega podjetja, da je mnogo beograjskih ulic nerazsvetljenih in da zelo pogosto ni električnega toka. »Povejte mi vsaj,« je dejal, »kdaj boste pustili ulice v temi, da bom vzel s seboj žepno svetilko, ker drugače ne bom mogel najti doma.« Tedaj so se mu vodilni ljudje omenjenega podjetja pritožili, češ da ne morejo zaradi brezimnih ulic in zmešanih hišnih števil njihovi inkasanti izterjevati pristojbina za uporabo električnega toka. »Kaj se repenčite?« jih je zavrnil Pešić. »Inkasanti, spričo zatemnjenih ulic, tako in tako ne morejo prebrati ne uličnih imen ne hišnih števil...« Pa menda ne pobirajo beograjski inkasanti pristojbin ponoči!

NAJOSTREJŠE ORODJE... »Jezik je edino orodje, ki se, če ga nenehno uporabljamo, brusi,« je napisal pisatelj Irwin Shaw.

Zgodovina vohunstva

30.000 agentov Abwehrra

(III)

Beseda *Abwehr* pomeni »obramba«, toda v devetih letih nemške zgodovine je pomenila nekaj drugega: od leta 1935 do 1944 je bil *Abwehr* nemška vojaška tajna služba in kraljestvo skrivnostnega admirala Canarisa. Organizacija se je v resnici imenovala *Amt Ausland Nachrichten und Abwehr*, se pravi Urad za tuje informacije in obrambo, zgodovina njenega omrežja pa je v marsičem tudi zgodovina Tretjega rajha.

Po nemškem porazu v letu 1918 je versajska pogodba omejila dejavnost nemške vojaške obveščevalne službe edinole na kontrašpijonažo. Službo je vodil mornariški kapetan Konrad Patzig, zakaj iz kajzerjevih časov se je ohranila navada, da o vojaški obveščevalni službi odloča mornarica.

Tako Himlerjev *Gestapo* kot Heydrichov *Sicherheitsdienst* sta se od vsega začetka hotela polastiti vojaške obveščevalne organizacije ali pa vsaj spraviti na nje — vodstvo kakšnega prekaljenega in zvestega kamerada iz nacistične stranke. Heydrich je tako spodnesel Patziga: pozno jeseni leta 1934 ga je ogradil pri ministru za vojsko feldmaršalu von Blombergu, češ da je ukazal izvidniške polete nad Poljsko, dasiravno sta Nemčija in Poljska pred nedavnim sklenili nenapadalni sporazum. Patziga so odstavili, vendar pa na njegov položaj ni prišel nacist: veliki admiral Raeder (ki je imel Heydricha kot mornariškega oficirja v zelo slabem spominu) je postavil na čelo *Abwehrra* visokega mornariškega oficirja Wilhelma Hansa Canarisa. To se je zgodilo 1. januarja 1935.

Abwehr, ki je proti koncu imel 30.000 agentov (med njimi 8.000 oficirjev), je bil ena izmed petih generalnih direktij vrhovnega poveljstva oboroženih sil (OBERKOMANDO DER WERMACHT). Razdeljen je bil na dve skupini: *Amtsgruppe Ausland*, ki jo je vodil general Erwin Lahousen, in ki je zbirala splošne informacije in ki je sodelovala z zunanjim ministr-

stvom, ter *Abwehr Amt*, skupino pod poveljstvom polkovnika in kasneje generala Hansa Osterja, ki se je ukvarjala predvsem s tajno službo. *Abwehr Amt* je bil razdeljen na tri sekcije: *Abwehr I Abteilung* pod vodstvom polkovnika Pieckenbrocka je skrbel za organizacijo vohunstva, *Abwehr II Abteilung* pod vodstvom generala von Bentivegnija (čistokrvnega Prusa navzlic italijanskemu primku) je skrbel za kontrašpijonažo, *Abwehr III Abteilung* pa se je ukvarjal s sabotažami — poveljeval mu je major Helmut Groscurth, ki je januarja leta 1943 padel pri Stalingradu.

V weimarski republiki vojaška obveščevalna služba ni imela svoje policije, tako da je morala po potrebi prositi za pomoč posebne skupine pri deželnih policijah. Ob izbruhu druge svetovne vojne je Canaris dosegel pri Hitlerju, da je smel novačiti »tajno žandarmerijo«, ki je morala ubogati samo njegove ukaze. Ustanovili so jo 15. oktobra 1939, imenovala se je *Lehr und Baukompanie z V 800*, Himler pa je iz ljubosumnosti razširil glasove, da je *Abwehr* izuril te ljudi za ugrabitev fuhrerja.

Med pripravi na vojno se je nacistično vohunsko omrežje raztegovalo od Srednje in Južne Amerike do Italije, od Afrike do Indijskega oceana, od Japonske do Nove Zelandije in Avstralije. *Abwehr* je dobil gromozanske proračunske denarje (samo v letu 1943 nad 31 milijonov mark), nepristranski kritiki pa pravijo, da njegovi rezultati niso upravičili niti polovice porabljenega denarja. Pravzaprav je na vsakem nemškem veleposlaništvu in konzulatu delal tudi agent *Abwehrra*, ki je z radijskim oddajnikom, posebno pošto ali po diplomatskih kanalih pošiljal podatke centrali v Berlinu.

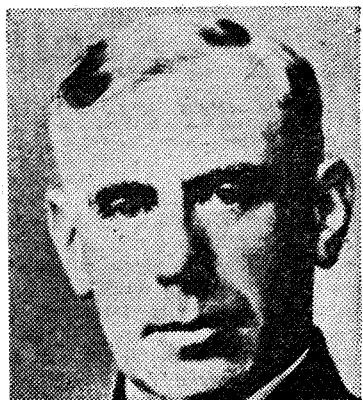
Prva sekcija je od agentov v tujini dobivala poročila o stanju oboroženih sil v posamezni deželi, o oborožitvi ter industrijski moči. Zbirala je material, ga razporeja-

la, primerjala s podatki, ki so prihajali iz drugih virov, nato pa jih posredovala štabom kopenske vojske, mornarice in letalstva.

Druga sekcija je morala odkrivati vohunske organizacije, ki so delovale v Nemčiji, odkrivati je morala tajne radijske oddajnike, nadzorovati vse zveze s tujino ter preprečevati sabotaže, namenjene proti nemški vojski, prometnim zvezam in industriji. Ta dejavnost je bila ravno takšna kot v *Sicherheitsdienstu*, se pravi, da je šlo za strogo sodelovanje s strankino policijo.

Tretja sekcija je skrbela za sabotaže na sovražnikovem ozemlju: uničevati je bilo treba telefonske in telegrafске zveze, napadati vojaške konvoje, delati atentate in voditi »psihološko vojno«. Za takšne operacije so uporabljali politične odpadnike ali pripadnike nacionalnih manjšin.

Sprva tekmeč, potem pa zmagovalec *Abwehrra* je bil *Amt VI*, ki je pripadal RSHA (*Reichssicherheitshauptamt* — Centralni urad za varnost rajha). RSHA, v katerem so bile zbrane vse policije — *Gestapo*, *Kripo*, *Sicherheitsdienst* (varnostna služba SS) — je leta 1939 ustanovil Himmler. Najprej ga je vodil Heydrich, od 31. januarja 1943 dalje pa Ernst Kaltenbrunner. Razdeljen je bil na sedem uradov (*Amt*), med katerimi je *Amt VI* veljal za »zunanjostno varnostno službo«. Imel je največ 500 agentov, vodil ga je esesovski general Heinz Jost (pozneje so ga



Wilhelm Hans Canaris v mladih letih. Ko je prevzel *Abwehr* (leta 1935), je imel osemindeset let.

razrešili dolžnosti, degradirali v navadnega vojaka ter poslali na rusko fronto), pozneje pa (od 22. junija 1941 dalje) esesovski brigadni general Walter Schellenberg, odvetnik iz Saarbrückna, rojen leta 1910. Ta je bil na tem položaju do konca.

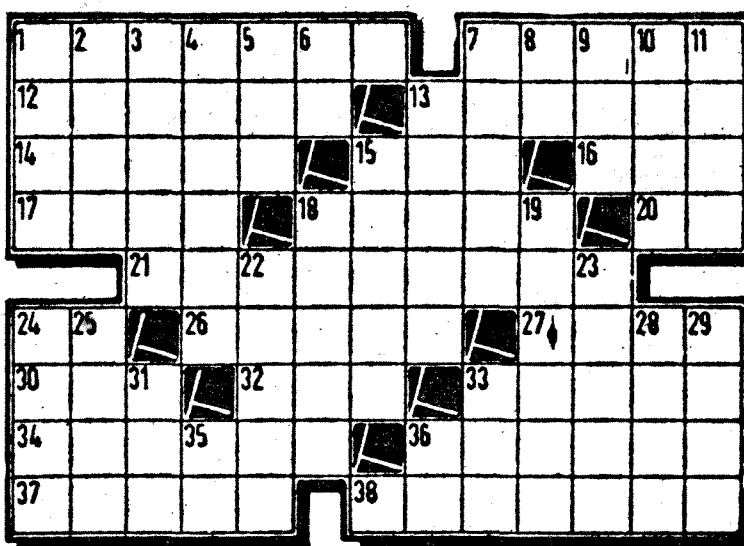
Amt VI je bil razdeljen na osem podsekcij, ki so bile označene s črkami A, B, C itd. Te so morale skrbeti za vohunjenje v raznih državah, od ZSSR do Saudove Arabije. Podsekcijo VI—F je na primer vodil Arthur Helmut Naujocks, avtor lažnega napada na radijsko postajo v Gleiwitzu, ki je bil Hitlerju izgovor in povod za napad na Poljsko.

Abwehr je prišel pod RSHA 18. februarja 1944, ko je Hitler z odlokom ukazal združiti vse nemške obveščevalne službe. Canariso-vo delo je prevzel njegov podrejeni polkovnik Georg Hansen, sicer sta za *Abwehr* dejansko skrbeli *Amt VI* in *Gestapo* (ta je bil *Amt IV* v RSHA), resnični šef pa je postal Schellenberg. Pod njegovim vodstvom se je nemška tajna služba povezala s »Cicerom«, vohunom, ki je obvestil Nemce o bližnjem izkrcavanju zaveznikov v Normandiji.

Na nürnberškem procesu leta 1946 je general Jodl obtožil *Abwehr*, češ da je »delal za sovražnika«. Nekdanji šef RSHA Kaltenbrunner je dejal, da je bilo izdajstvo *Abwehrra* »popolno«. Drži namreč, da je bil *Abwehr* tudi središče protinacističnih zarotnikov. Med temi so bili polkovnik Oster (namestnik Canarisa), general Lahousen (ta je bil eden redkih preživelih v čistkah leta 1944 in ko je pričal za obtožbo v Nürnbergu, je Göring zamrmral Ribbentropu: »Tale je eden izmed tistih, ki so se nam izmuznili po 20. juliju!«), svetnik Hans von Donay, odv. Joseph Müller, pastor Friedrich Bonhoeffer, grof Marovca-Rednitz, nekdanji »gestapovec« Hans Bernd Gisevius, polkovnik Giskes (načelnik *Abwehrra* na Nizozemskem in v Belgiji), Paul Leverkuehn (načelnik urada *Abwehr* v Carigradu). Drži tudi, da so zarotniki v *Abwehrru* pravočasno obvestili vladarje Belgije, Nizozemske, Norveške in Danske, da se bliža nemški napad. Müller, ki je bil povezan z Vatikanom, je razkril zaveznikom načrte za operacijo »Morski lev«, še preden je zanj zvedel nemški štab. Drži tudi, da je *Abwehr* priskrbel bombe tistim, ki so skušali ali hoteli ubiti Hitlerja pred von Stauffenbergom.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Križanka št. 12



Vodoravno:

1. režiser filma s partizansko tematiko »Bitka na Neretvi« (Veljko) 7. dvočlenik v matematiki 12. partizansko ime komandanta Jurišnega bataljona XV. divizije Rudija Pušenjaka, 13. centralni park v Ljubljani 14. priimek prvega komandanta Jurišnega bataljona XXXI. divizije (Ivan) 15. kratica za »bivši« 16. sanje 17. drugo ime za dušik 18. dvoživka 20. kem. znak za galij, 21. pogorje v Savinjski dolini, kjer je bila pred kratkim spominška slovesnost na Tolstem vrhu v spomin na hude boje 7. XI. 1942 24. kratica za »poštni predal« 26. partizansko ime prvega komisarja Tomšičeve brigade, Ivana Kavčiča. Padel junija 1943. 27. žitarica 30. Hercegovci 32. prislov kraja 33. okrajšano ime za Kristusa 34. zelo cenjeno vino iz Primorske 36. gledališki daljnogled 37. prikuha 38. razuzdano veseljačenje, razvrat.

Navpično:

1. muslimanska žena 2. priprava za sešitje obleke, 3. lepa vodna ptica z dolgim vratom 4. grški pisec tragedij, 5. češko moško ime 6. veznik 7. vrsta divjega goveda 8. rimska štiri 9. del obraza 10. ime slavnega sovjetskega drsalca Protopopova 11. zelo nevarno orožje, ki so ga s pridom uporabljali partizani 13. buče, glave, steklenice 15. plitvina na reki, prevoznik kraj čez reko 18. škrbina, zarez 19. ptica severnih morij 22. plamenica 23. kraj ob Zenevskem jezeru, kjer je bil sklenjen sporazum med Francijo in Alžirijo 24. srbsko moško ime 25. rojstni kraj pesnika moderne Dragotina Ketteja 28. desni pritok reke Duero v Španiji 29. tovarna pohošstva v Duplichah pri Kamniku 31. eden in drugi 33. beseda, ki pomeni v alpinistiki kolk 35. učenje 36. ime črke.

50

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze Borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec« Ljubljana, Beethovnova 10 — Fisk in klišej »GP DELO« Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N din — Po. smežna številka stane 40 din oziroma 40 N par za izposojnino stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10 pritičje a predal 598.X1 ali na čekovni račun pri Narodni banki 501.8.29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21.901, tajništvo in novinarji 22.313, uprava 22.607 — Rokopisov ne vračamo